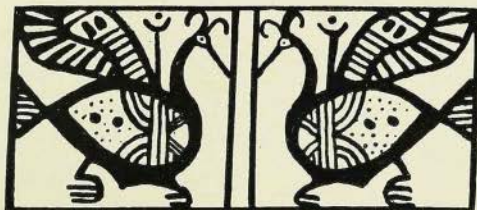

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΠΤΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ, ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ, Κ. ΒΑΛΕΤΑΣ,
Α. VODNIK, Μ. ΤΑΥΣΑΡ, Ι. ΤΤΠΟΓΡΑΦΟΣ, ΧΡ. ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ,
Κ. ΧΡΤΣΑΝΘΗΣ, Α. ΔΕΛΩΝΗΣ, Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, ΦΡ. ΒΡΑ-
ΧΑΣ, Α. ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ, ΜΙΧ. ΣΤΑΤΡΙΔΗΣ, ΧΡ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ,
Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

108

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Έτησία συνδρομή	£1,500 μίλς
Έτησία συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	£2,000 μίλς
Έτησία συνδρομή έξωτερικού	£2,500 μίλς
Τιμή τεύχους	£0,150 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.
Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΥΘ. ΔΡΟΤΣΙΩΤΗ: Δυὸ ποιήματα	403
ΜΑΡΓ. ΔΑΛΜΑΤΗ: Βοκκάκιος (μελέτη)	404
Κ. ΒΑΛΕΤΑ: "Έντεκα ἀργεντίνικα διηγήματα	410
Α. VODNIK (μετ. Marijan Tavcar) Νανούρισμα	416
Ι. ΤΥΠΟΓΡΑΦΟΥ: Nemini Parco	417
ΧΡ. ΠΑΣΙΑΡΔΗ: Γ. Σουρῆς (μελέτη)	418
ΧΡ. ΠΑΣΙΑΡΔΗ: Ἀφιέρωση (ποίημα)	422
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Τὸ στάχυ (καλλιγράμμα)	423
Α. ΔΕΛΩΝΗ: Ἐνδεχομένως (ποίημα)	423

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Ἄ. Χ ρ ι σ τ ο φ ῖ δ η: Μνήμη Τσεχοσλοβακίας 1968 —
Φ ρ. Β ρ ά χ α: Ἄνασύνταξη δυνάμεων. — Κ. Χ ρ υ σ ά ν θ η: Ἡ Ἀνθολογία Νέων Κυ-
πρίων Ποιητῶν, Ἡ μπουάτ «Κύκλοι», Τὸ «Λύκειον Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου» καὶ ἡ ἀρχαία
τραγωδία, Τὸ περιοδικὸ «Μακεδονικὴ Ζωή», Ἄχ, αὐτὰ τὰ φαντάσματα καὶ ἡ ὁμάδα Σιαφκά-
λη, «Εἰκονογράφηση Ξένη». — Ἄ. Λ α δ ό μ μ α π ο υ: Ἡ ἔκθεση ζωγραφικῆς τοῦ Στέ-
λιου Βότση. — Μ. Σ τ α υ ρ ῖ δ η: Τρεῖς ἐκδηλώσεις — Χ ρ. Κ υ π ρ ι α ν ο ὕ: Τὸ
λεξικὸν τῆς Κυπρίας Διαλέκτου — Α. Π ε ρ ν ά ρ η: Ὅμιλία σὲ δειπνο, Στρατῆς Μυρι-
θήλης. — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΝΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία - Κύπρος.

Πνευματικὴ Κύπρος

Πνευματικὴ Ὅμάδα : ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Θ'

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1969

ΑΡ. 108

ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΥΣΤΕΡΟΦΗΜΙΑ

Ἡ ἀναπάντεχη μοῖρα τῆς ἀθανασίας
ἐτοιμάζει τὸν λευκὸ μας χαμό.

Ἡ ἀναπάντεχη μοῖρα ποὺ μᾶς προφταίνει
καὶ π'οὔτε κανεὶς νὰ τῆς ἀντισταθεῖ μπορεῖ.

Φωνὲς ἀγαπημένων ἴσκιων ἀγκαλιᾶσιτε μας
ψιθυρισμοὶ τῆς σιγῆς ἀκοῦσιτε
τοὺς κτύπους τῆς καρδιάς ποὺ πάει νὰ ραγίσῃ.

Οἱ ματωμένες τριανταφυλλιὲς
μάταια κοιτᾶνε περήφανες τὸν ἥλιο
δείχνοντας τὴν ἀνοικιή τους πληγή.

Ἀναπάντεχη μοῖρα τῆς Ἀθανασίας.
Τώρα πιά δὲν μᾶς σώζει μήτε ὁ Θάνατος.

ΝΟΣΤΟΣ

Στὸ Σπίτι μας ποὺ ὁ πόνος τώρα ἐρῆμαξε
κι' ἄγριος βορεινὸς κτύπησε ἀγέρας
σὰ φάντασμα παλιὸ πλανᾶται ἢ σκέπη μου
διὰ σκορπάει τὸ γκριζο φῶς τῆς μέρας.

Κι' ἀνάμεσα ἀπ' τὰ κίτρινα ἐκατόφυλλα
κι' ἀπὸ τὸ εὐωδιασμένο μπουγαρίνι
περνῶ σὰ μιὰ σκιά βουβῆ κι' ἀνάλαφρη
μὰ ὠχρὴ καὶ λυγισμένη ἀπ' τὴν ὁδύνη.

Καὶ στὸ παλιὸ πεζούλι τὸ κισσόπλεχτο
ποὺ τὰ λευκὰ δλολύζαν περιστέρια
στέκομαι μιὰ στιγμή κι' ἀναστοχάζομαι
νοσταλγικά, χαμένα καλοκαίρια....

Κι' ὕστερα ἀργοδιαβαίνω στὰ δωμάτια
ποὺ τώρα εἶναι κλειστὰ καὶ ρημαγμένα
τὰ πάντα εἶναι τριγύρω καθὼς τ' ἄφηκα
ἀπὸ καιρὸ μισέοντας στὰ ξένα.

Καὶ ξεγλιστριῶ σκιά βουβῆ κι' ἀνάλαφρη
μὰ ὠχρὴ καὶ λυγισμένη ἀπ' τὴν ὁδύνη
ἀνάμεσα ἀπ' τὰ κίτρινα τριαντάφυλλα
κι' ἀπὸ τὸ εὐωδιασμένο μπουγαρίνι.

ΒΟΚΚΑΚΙΟΣ

Στους αρχαίους — ξεχωριστά στους αρχαίους Έλληνες — ο Έρωτας ήταν θεός· οι αρχαίοι είχαν τη χαρά της ζωής, την ειλάβεια στους θεούς, τιμούσαν τη σημασία της γέννησης, την αγιότητα και την όμορφιά της σάρκας. Καί ο Χριστός όμως τό πρώτο θαύμα του τό κάνει σ' ένα γάμο. Άλλά όταν ο «ένσαρκωθεϊς Λόγος» δέν βρίζεται πιά με την ίλιική του παρουσία στη γη, — την εποχή τών πρώτων, ταραγμένων χρόνων του Χριστιανισμού, με τη ρωμαϊκή κατοχή, τους άγιους διωγμούς, τους μάρτυρες και άγιους, τους τρομαγμένους, πεινασμένους και άμόρφωτους όχλους — μιá άλλη, τρομερή και ζοφερή δύναμη μπαίνει στον κόσμο και του ρίχνει τη σκιά της: ο Σατανάς, πού ο Χριστιανισμός του έδωσε την έξουσία της σάρκας. Τό φωτεινό ελληνικό Πάνθεον, τό πρόσχαρο και γελαστό του τότε πολιτισμένου κόσμου, δέν μπορούσε νά συνταιριάσει με την κοσμοθεωρία τών Έβραίων, λαού ξένου, βασανισμένου και μελαγχολικού από φύση του.

Ή ντροπή και οι τύψεις σκεπάζουν τη χαρά της ζωής· ή αγιοσύνη θεωρείται κολασμένη ή γέννηση, άμάρτημα. Καί ο θνητός, ούτε λίγο ούτε πολύ, τομά νά σηκώνει χέρι, σ' ό,τι δέν του άνήκει: νά βασανίζει τη σάρκα του, πού ο ίδιος δέν έχει πλάσει και πού πάνω της δέν έχει καμιά έξουσία· τη σάρκα, πού άνήκει, όπως και ή ψυχή, στο Δημιουργό της. Έτσι νομίζει πώς σώζει την ψυχή του! Μισεί τη σάρκα· μισεί τη χαρά.

Ό γάμος, άναγκαστικά γίνεται «μυστήριο»· άναγκαίο κακό γι' αυτούς πού δέν είναι προορισμένοι για τό στέφανο της αγιωσύνης. Οι μελλοντικοί πριν άπ' τό γάμο κοινωνούν τών άχράντων μυστηρίων — άκριβώς όπως και οι μελλοθάνατοι πριν από την έκτέλεση. Οι ψυχές τρέμουν και φρίττουν μπρός στον έρωτα, πού θεωρείται τό άμάρτημα της σάρκας· ο δρόμος της άπωλείας παγίδα του Σατανά για νά σπιλώσει την άγνότητα της ψυχής και νά ματαιώσει τη σωτηρία της. Καί ή γέννηση θεωρείται κατάρα: ή κατάρα πού έδωσε ο Θεός στους πρωτόπλαστους διώχνοντάς τους άπ' τόν Παράδεισο, άφου πιά μπροστά είχε όμως ειλολογήσει τό σπέρμα του Άδάμ! Ή γυναίκα πού

γίνεται μητέρα θεωρείται άκάθαρτη· δέν της επιτρέπεται νά μπει στους ιερούς χώρους· ή σάρκα της θεωρείται άμαρτωλή και μολυσμένη ή ψυχή της, σπιλωμένη γιατί έχει ένδώσει στην άμαρτία της γαμήλιας όμιλίας, νικημένη, βέβαια, από τόν Σατανά! Τό χαμόγελο σήννει έτσι από τόν κόσμο και μπαίνει άνενόχλητα, φρούτο τών νέων καιρών και της πολλής άμάθειας, ή πονηρία και ή ύποκρισία, πού θά βρουν τό τέλειό σύμβολό τους στον Κλήρο. Αυτό πού για τους αρχαίους ειδωλολάτρες ήταν «άγιο», με τό Χριστιανισμό γίνεται «αίσχρό».

Στην αρχή φωτισμένοι ιεράρχες και άγιοι προσπαθούν ν' άναγκάσουν την κληρονομιά του σκότους: τους φανατικούς καλογέρους πού σπάζουν τ' άγάλματα τών αρχαίων θεών και βάζουν φωτιά σε πολύτιμες βιβλιοθήκες, κηρύχοντας τό «μετανοείτε» και πώς «ή γνώση είναι του Σατανά». Μά οι Πατέρες της Έκκλησίας είναι λίγοι, μπρός στο τυφλό από τό δέος της Κόλασης πλήθος, πού βολοδέρνει άνάμεσα στις επιταγές της Φύσης πού τό μαστιγώνουν άδυσώπητα, και στο φόβο της αιώνιας Κόλασης. Ή δεισιδαιμονία ξεπερνάει την παλιά ειδωλολατρεία. Οι διάφορες αίρέσεις χτυπιόνται άμείλικτα από την Έκκλησία, πού παίρνει δύναμη και σπουροτείται σε κοσμική έξουσία στη Δύση (ή δύναμη της Έκκλησίας βαρύνει επίσης και πάνω στο Θρόνο, στο Βυζάντιο) και πού οι άθαιρεσίες, οι καταχρήσεις, τό ξεστράτισμα, ή φιλοχρηματία, τό αίμα, τη μολύνουν.

Πνεύματα όπως ο Δάντης, με πίστη βαθιά και με φωτεινό μυαλό, θά καυτηριάσουν τόν Κλήρο· θά ύψώσουν φωνή για τη βρωμιά, τά έγκλήματα και την ύποκρισία, πού μ' αυτά βαρύνονται οι λειτουργοί του Ύψιστου. Άλλοι πάλι, όπως ο Βοκκάκιος, θά καυτηριάσουν τις ίδιες πληγές, αλλά γελώντας: θά περιγελάσουν τόν άνθρωπο πού παρασύρεται από τό ρεύμα της ύποκρισίας, όταν νοιώθει ύπερβολικές τύψεις, αφήνεται όμως στον πειρασμό της σάρκας και γίνεται κυνικός, νοιώθοντας πώς έτσι κι' άλλοιώς την έχασε την ψυχή του. Ό Βοκκάκιος γελά με την άλλοπορόσαλλη κοινωνία της εποχής του, την ειρωνεύεται, σαρκάζει, παίξει μ' έναν τρόπο άνάλαφο· γιατί

αὐτὸς ἔχει μέσα του τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς ὅπως τὴν εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι· κι ἀκόμα ἔχει πίστη στὶς «βουλὲς Ἐκείνου ποὺ ἡ οὐσία του εἶναι ἀπέραντη». Ἐχει ἐπίσης τὸν ἠθικὸ νόμο μέσα του, ποὺ θὰ τὸν κάνει νὰ σημειώσει στὸν πρόλογο του, «ἢ εὐγνωμοσύνη, ἀνάμεσα σ' ὅλες τὶς ἀρετὲς, εἶναι ἄξια κάθε ἐπαίνου, ἐνῶ ἡ ἀχαριστία εἶναι καταδικαστέο ἐλάττωμα». Ἔτσι μπορεῖ νὰ γελάσει μὲ τὴν κοινωνία τοῦ καιροῦ του, ὄχι γιὰ νὰ τὴν κρῖνει, ἀλλὰ γιὰ τὸ αὐτὸς δὲν φοβᾶται τὸν μπαμποῦλα τῶν καλογέρων, τὸ Σατανᾶ. Γράφει τὶς ἱστορίες του, λέει, γιὰ νὰ κάνει νὰ γελάσουνε τὰ χεῖλη τῶν πικραμένων. Ἄς δοῦμε τί εἶναι οἱ ἱστορίες αὐτές.

**

Ὁ Δεκαήμερος τοῦ Βοκκάκιου εἶχε πολὺ κακὴ φήμη: γιὰ τὸ ὄγκο τοῦ βιβλίου ἐμπόδιζε νὰ γίνουν ὅλες οἱ ἱστορίες γνωστές, κι ὁ κόσμος περιορίζονταν νὰ διαβάζει τὶς πρὸ ἐλευθεριάζουσες, ποὺ τυπώνονταν ἀπὸ ἀδέξιους ἢ ἄτυχους μεταφραστὲς. Γιὰ τὴν ἴδια βρώμη ἱστορία, ἀλλοιῶς θὰ τὴν διηγηθεῖ ἓνας πνευματώδης ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὸ χάρισμα τῆς ἀφήγησης, ἀλλοιῶς ἓνας ἄλλος. Καὶ σὲ μιὰ ἀφήγηση ἔχει πάντα σημασία ὄχι τόσο ὁ εἶρμος τῆς ἱστορίας, ὅσο οἱ λέξεις καὶ ἡ θέση τῆς καθεμιᾶς — τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης τοῦ λόγου, αὐτὸ ποὺ ὀρίζει τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέα. Ὅπως εἶναι ἡ σφραγίδα τῆς τέχνης τοῦ λόγου, καὶ εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ τάλεντο, ἢ καλύτερα, ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα του.

Ὁ Βοκκάκιος εἶναι ὁ πρῶτος στυλίστας τοῦ πεζοῦ λόγου τῆς νεώτερης ἐποχῆς. Ἄν ὅμως γδύσεις τὸ λόγο του ἀπὸ τὸ ὕφος, κι ἀπὸ τὰ ἑκατὸ διηγήματά του ξεδιαλέξεις τὰ δέκα-εἴκοσι, ἐκεῖνα ποὺ διακωμωδοῦν τὴν ἀφέλεια τοῦ κόσμου καὶ τὴν πονηρία τῶν καλογέρων τοῦ καιροῦ του, μὲ πυρῆνα τὴν ἐρωτικὴ ὁμιλία, τότε δὲν εἶναι πιά Βοκκάκιος. Γιὰ τὸ οἱ ἱστορίες αὐτὲς δὲν εἶναι ὅλες δικές του· δικός του εἶναι ὁ ἀριστουργηματικὸς τρόπος τῆς ἀφήγησης, τὸ λαμπρὸ του ὕφος, τὰ θαυμάσια χρώματα τῆς παλέτας του, ἡ κοφτερὴ ματιά του, καὶ κείνο τὸ μυστικὸ τῆς σύνθεσης, ποὺ ὑπάρχει πάντα στὸ μεγάλο δημιουργὸ — ὄχι μονάχα γιὰ τὴν τέχνη τοῦ Λόγου. Ἀπαραίτητη προϋπόθεση λοιπὸν γιὰ μιὰ μετάφραση τοῦ Βοκκάκιου, εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἡ εὐστροφία

τῆς πέννας τοῦ μεταφραστῆ του. Ὁ μεταφραστὴς δὲν φτάνει μόνο νὰ γνωρίζει τὴν ξένη γλῶσσα· πρέπει ὁ ἴδιος νὰ ξέρει καὶ νὰ γράφει — τέχνη ποὺ δὲν διδάσκεται σὲ κανένα Πανεπιστήμιο τοῦ κόσμου, γιὰ τὴν πάει πέρα ἀπὸ γραμματικὲς καὶ συνταχτικὰ, ποὺ μαθαίνει κανένας στὰ θρανία.

Ὁ μεταφραστὴς τοῦ Βοκκάκιου στὴ γλῶσσα μας, ὁ Κοσμᾶς Πολίτης, ἀνήκει στὸν μεσοπόλεμο, καὶ στὴν προηγούμενη ἀκόμα γενιά, τὰ ἔργα του ὅμως — Λεμονοδάσος, Ἐρῶικα, Ἐκάτη — ἀνθέξανε στὴ μεγάλη τρικυμία τῆς σημερινῆς ἐποχῆς μας, ὅταν τόσα ρεύματα κάναν εἰσβολὴ στὸν ἐλληνικὸ χῶρο, τόσα ὀνόματα μεσουρανήσαν, τόσα ἀστέρια σήσανε, τόσες μετριότητες λάμπανε καὶ τόσες ἀξίες παραγνωρίστηκαν. Ὁ Κοσμᾶς Πολίτης κατέχει τὸ μυστικὸ τῆς αἰώνιας νεότητος: κείνο τὸ δροσερὸ καὶ προσωπικὸ τρόπο τῆς δικῆς του ἀφήγησης, τὸ παιχνιδιάρικο καὶ μαζὶ δραματικὸ. Κατέχει τὰ μυστικὰ τῆς σύνθεσης ἐνὸς ἔργου, ἐνὸς περιστατικῶ, μιᾶς εἰκόνας: μιᾶς σύνθεσης μοντέρνας, καθαρὰ κινηματογραφικῆς, μὲ λαμπρὴ ἐναλλαγὴ εἰκόνων, μὲ πλούσια χρώματα, μὲ ἀριστουργηματικὲς περιγραφὲς τοπίων καὶ ψυχικῶν καταστάσεων, ποὺ βρίσκουν τὴν πρὸ εὐτυχισμένη τους ἔκφραση στὸ τελευταῖο του μυθιστόρημα «Στοῦ Χατζηφράγκου», ὅπου πρωταγωνιστὴς εἶναι, ὄχι ἓνας ἄνθρωπος, ἀλλὰ τὸ πλῆθος, τὸ ἀσκέρι μιᾶς συμφωνεῖκης γειτονειᾶς στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας. Ἀρετὲς ποὺ χαρακτηρίζουν καὶ τὸ μοναδικὸ θεατρικὸ του ἔργο, «Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας», ἔργο ποὺ θεχωρίζει γιὰ τὴ γνώση καὶ τὴν ἀπόδοση τῆς ἐποχῆς, γιὰ τὴν ἀτιμωσφαιρα καὶ γιὰ τοὺς ζωντανοὺς χαρακτήρες ποὺ στήνει.

**

Οἱ ἱστορίες ποὺ διηγεῖται ὁ Βοκκάκιος στὸ Δεκαήμερο, δὲν εἶναι ὅλες δικές του. Ἡ Εὐρώπη δὲν ἔχει ἀναγνωρίσει ἀκόμα τὸ μεγάλο χρέος ποὺ ἔχει στοὺς Ἄραβες. Ἦταν δυστύχημα γιὰ τοὺς Ἄραβες ποὺ ἓνας λαὸς ξένος σὲ κείνους ἀσπαστήκε τὸν Ἰσλαμισμό. Ἔτσι ταυτίστηκε κατὰ κάποιον τρόπο ἡ μοαμεθανικὴ θρησκεία μὲ τὴ βαρβαρότητα, καὶ ἀδικεῖ καὶ τοὺς ἄλλους λαοὺς ποὺ εἶναι πιστοὶ στὸ Κοράνι. Ἡ πραγματικότητα εἶναι πολὺ διαφορετικὴ: οἱ Ἄραβες ἦταν ἐκείνοι ποὺ φέρα-

νε — ή, για την ακρίβεια ξαναφέρανε — τον ελληνικό πολιτισμό στη βαρβαρότητα της μεσαιωνικής Ευρώπης· δίχως αυτούς ή έξοδος των λογίων της Πόλης, πριν απ' την Άλωση, ίσως και να μὴν ἔφτανε για την Άναγέννηση, πού τοποθετείται χρονολογικά πολύ νωρίτερα από την Άλωση της Πόλης από τους Φράγκους, μ' Άλλα λόγια, πριν γράψει ο Δάντης.

Οί Άραβες φέραν μαζί τους και τις «Χίλιες και Μιά Νύχτες» τους, πού θά δώσουν την ιδέα στο Βοκκάκιο να μαζέψει στο «Δεκαήμερο» τις εκατό του ιστορίες, γνωστές, άγνωστες ή δικές του. Τις διηγείται μια συντροφιά από ἑφτά νεαρές αρχόντισσες και τρεις νέους, πού περνοῦν δέκα μέρες μαζί στην ἔξοχή. Οί ιστορίες αυτές είναι ἄνισου ἔνδιαφέροντος, οί χαρακτήρες ὅμως παρουσιάζονται ὀλοζώντανοι, και ή κοινωνία της Φλωρεντίας τοῦ 14ου αἰῶνα, ἀριστοκραματικά δοσμένα. Ἡ πρώτη απ' αυτές τις ιστορίες θάφτανε για ν' ἀποκαταστήσει τή φήμη τοῦ Βοκκάκιου, πού κατηγορήθηκε για ἀσεβής ἐπειδή διακωμωδεῖ τὸν Κλήρο, για βωμολόχος ἐπειδή προβάλλει στο φῶς της μέρας τὸν ἔρωτα — ὥστε και τ' ὄνομά του μονάχα να μὴ θεωρεῖται δείγμα καλής ἀγωγῆς στα χεῖλη μᾶς νέας κοπέλλας ὡς τὸν αἰῶνα μας!

Θάφτανε ἐντούτοις ή πρώτη από τις εκατό ιστορίες του, για να τ' ἀνατρέψει ὄλ' αὐτά. Ὁ Βοκκάκιος εἶχε δυὸ πράγματα πολῦτιμα: πίστη στο Θεὸ και σεβασμὸ στον ἔρωτα, δίχως κανένα από τὰ πλέγματα πού κάνουν τὸν ἄνθρωπο πονηρό, ὑποκριτή, μοχθηρό μόνο και μόνο γιατί δὲν καταφέρνει να συμβιδάσει τις ἐπιταγές της σάρκας του με τις ἀπαγορεύσεις της Ἐκκλησίας. Ὁ Καλόγερος πού παρουσιάζεται στην πρώτη ιστορία τοῦ Δεκαήμερου, εἶναι γέρος και πραγματικά ἅγιος ἄνθρωπος· δὲν ἔχει κανένα από τὰ ἐλαττώματα πού θά διακωμωδησει πὺδ κάτω ὁ Βοκκάκιος: φιλοχηματία, ὑποκρισία, ἀσέλγεια. Ἡ ιστορία ἀρχίζει ἀπὸ Θεοῦ: «Εἶναι προπεύμενο, ὅτι ἔργο ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος να ἐπικαλεῖται τὸ θαυμαστὸ και ἅγιο ὄνομα τοῦ Ποιητοῦ τῶν πάντων».

Εἶναι ή ιστορία ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ σκοινιού και τοῦ παλουκιού, πού ἀρρωσταίνει στο ἔξωτερικό, στο σπῖτι δυὸ ἰταλῶν τοκογλύφων

ὅπου μένει· και ὅπως εἶναι γέρος, οί ἄλλοι τὰ χρειάζονται· δὲν ἔχουν πολλές συμπάθειες ἀφοῦ εἶναι τοκογλύφοι, και ἂν ὁ συμπατριώτης τους πεθάνει χωρὶς να κοινωνήσει, καμιά ἐκκλησία δὲν θά τὸν ψάλλει· τούτο θά κάνει βέβαια, ἀκόμα πὺδ ἀντιπαθητικούς τους τοκογλύφους, πού δώσαν στέγη σ' ἕναν ἀφορεσμένο. Για να κοινωνήσει πάλι, θά πρέπει να ἔξιμολογηθεῖ· κι' ἂν ἔξιμολογηθεῖ, τότε πᾶ εἶναι πού κανένας παπᾶς δὲν θά τοῦ δώσει ἄφεση.

Τὸ μούτρο αὐτὸ ἦταν «συμβολαιογράφος τὸ ἐπάγγελμα, και θεωροῦσε πολὺ μεγάλη ντροπή του ὅταν ἕνα από τὰ συμβόλαιά του — δὲν ἔφτανε και πολλὰ — ἦταν κάτι ἄλλο ἀπὸ ἀπάτη. Δὲν γνώριζε ὅρια στο ζήτημα της ἀπάτης, και θάφτιαχνε εὐχαρίστως τζάμπα ἕνα τέτοιο συμβόλαιο, παρὸ ἕνα τίμιο, ὅσο καλά και ἂν πληρωνότανε. Ἡ ψευδομαρτυρία ἦταν μιά ἀπὸ τις μεγαλύτερες ἀπολαύσεις του, και τὴν ἔξασκοῦσε εἴτε τοῦ τὸ ζητοῦσαν εἴτε ὄχι. Κι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε ὄλα τὰ κακὰ πού ἔχει ἕνας διεστραμμένος ἄνθρωπος: «Ἐκλεβε και λήστευε με τὴν ἴδια ἦσυχη συνείδηση, πού ἕνας ἅγιος ἄνθρωπος δίνει ἐλεημοσύνη». Ἦταν φονιάς και θεομπαίχτης. Και τώρα πού βρισκόταν στα τελευταία του, οί σπιτονοικοκυραῖοι συζητούσανε σ' ἄλλο δωμάτιο τί να κάνουν: να τὸν πετάξουν ὄξω, ὁ κόσμος θά τοὺς ἐλεηνολογήσει, ἄρρωστο ἄνθρωπο και γέρο και να τὸν πετάνε ὄξω! Να τὸν ἀφίσουν πάλι να πεθάνει στο σπῖτι τους, θά χαρακτηριστοῦν και αὐτοὶ σὰν ἀντίχριστοι ὅπως και κείνος. Ὁ ἄρρωστος ὅμως τὸν ἀκούει ἀπὸ τὴν ἄλλη κάμαρα, τοὺς φωνάζει και ζητάει παπᾶ να ἔξιμολογηθεῖ και να μεταλάβει, ἔχοντας πάρει τὴν ἀπόφαση να παίξει ὡς τὸ τέλος τὸ ρόλο πού ἔπαιξε σ' ὄλη του τὴ ζωή, πού περιγελοῦσε τὰ θεῖα. Κι αὐτοὶ τρέχουν και φέρνουνε τὸν καλόγερο πού εἶπαμε, ἕναν ἅγιο ἄνθρωπο, τὸν ἀφήνουνε μόνο με τὸν ἔτοιμο θάνατο και στήνουν αὐτὶ στην πόρτα ν' ἀκοῦνε.

Ὁ καλόγερος τὸν ρωτᾶει ἀπὸ πότε ἔχει να ἔξιμολογηθεῖ· και ὁ ἄλλος τοῦ ἀπαντᾶει ἀδίσταχα πὺς ἔχει μόνο ὄχτῶ μέρες, ἀπὸ τότε πού ἀρρώστησε. Κι ἀρχίζει να μιλάει ὅπως ἕνας πιστός, πού νοιάζεται πῶτερο για τὴ σωτηρία της ψυχῆς του, παρὸ για τὴν ταλαιπω-

ρία τῆς σάρκας. Ὁ καλόγερος, ἅγιος κι ἀπονήρευτος ὅπως εἶναι, πιστεῖει ὅσα τοῦ σερβίρει ὁ κολασμένος, κι ἀρχίζει ἡ ἐξομολόγησι.

Τὸ πρῶτο πράμα πού ρωτᾶει ὁ καλόγερος εἶναι «ἂν εἶχε διαπράξει ποτὲ τὸ ἁμάρτημα τῆς ἀσέλγειας μὲ γυναῖκα». Κι εἶναι καὶ τὸ μόνον σημεῖο ὅπου ὁ ἐτοιμοθάνατος λέει τὴν ἀλήθεια, γιατί μέσα σ' ὅλα τ' ἄλλα κακά, εἶναι καὶ κύναιδος! Ὅταν ἡ ἐξομολόγησι παίρνει τέλος, ὁ καλόγερος τόσο ἔχει πειστεῖ για τὴν ἀγιωσύνη τοῦ ἐτοιμοθάνατου, πού ζητᾶ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ταφή του στὴ δικιά τους ἐκκλησία, γιὰ νάχουνε τήν... εὐλογία του! «Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, σιὸρ Καπελέττο — τοῦ λέει — θὰ γίνετε γρήγορα καλά. Ἄν τύχει ὅμως νὰ καλέσει κοντά του τὴν εὐλογημένην καὶ τόσο ἔτοιμη γιὰ τὸ ταξίδι ψυχῆ σας, δέχστε νὰ ἐνταφιαστῆι τὸ λείψανό σας στὴ δική μας ἐκκλησία;» Ἄλλο πού δὲν ἤθελε ἐκεῖνος! Κι οἱ δυὸ τοκογλύφοι, πού ἀκοῦνε πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα ξεκαρδισμένοι στὰ γέλια μὲ τὴν κωμωδία, πετᾶν τώρα ἀπ' τὴ χαρὰ τους.

Σὰν κλείνει τὰ μάτια του λοιπὸν τοῦ γίνετα μεγαλόπρεπο ξόδι καὶ ὁ καλόγερος μιλάει γιὰ τὶς ἀρετὲς του καὶ γιὰ τὴν ἅγια ψυχὴ του, «πού τόσο κοπίασε νὰ τὸν πείσει πὼς ὁ Θεὸς θὰ τὸν συγχωροῦσε» γιατί μιὰ φορὰ, μιὰ μονάχα, βλαστήμησε λέει τὴ μητέρα του. Καὶ δὲ χάνει τὴν εὐκαιρία νὰ κεραυνοβολήσῃ τὸ ἐκκλησίασμα: «Κι' ἐσεῖς, θεοκατάρατοι, φτάνει νὰ μπλέξει τὸ πόδι σας σ' ἕνα ἄχερο γιὰ νὰ βλαστημήσετε τὸ Θεό, τὴν Παρθένο, κι' ὄλους τοὺς ἁγίους τοῦ Παραδείσου». Κι ὅταν τελείωσε τὸ λόγο του καὶ κατέβηκε ἀπ' τὸν ἄμβωνα «ὄλοι ὁμοῦσανε νὰ φιλήσουνε τὸ χέρι καὶ τὰ πόδια τοῦ ἐν μακαρίοις. Ἀποσπούσανε τὰ ρούχα του — τί εὐτυχία νὰ πάρουνε ἔστω κι' ἕνα κουρελάκι! Χρειάστηκε ν' ἀφήσουνε ὅλη μέρα ἐκεῖ τὸ μακαρίτη γιὰ προσκύνημα». Κ' ὕστερα ἀρχίζει ἡ ἀποθέωσι: «Ἡ φήμη τῆς ἀγιωσύνης του, καθὼς καὶ ἡ εὐλάβεια τοῦ κοσμάκη ἀπέναντί του, μεγάλωσαν σὲ τέτοιο σημεῖο, πού ὅποιος εἶχε κάτι νὰ παρακαλέσει δὲν ἀποτεινότανε σὲ ἄλλον ἅγιο ἀλλὰ μονάχα σ' αὐτόν. Τὸν ἔλεγαν, κ' ἐξακολουθοῦνε νὰ τὸνε λένε Ἅγιο Καπελέττο. Βεβαιώνουν πὼς ὁ Θεὸς ἔκανε κι' ἐξακολουθεῖ νὰ κάνει κάθε μέρα πολλὰ θαύματα, ὅταν παρακαλοῦν τὸν ἅγιο μὲ πίστη καὶ εὐλάβεια νὰ μεσολαθήσει».

Ἡ ἱστορία δὲν θὰ χρειαζόταν σχόλια. Εἶναι ὅμως δεῖγμα τῆς ὑγείας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ μυαλοῦ τοῦ Βοκκάκιου ὅσα σημειώνει στὸν ἐπίλογο, κ' ἔτσι ὅλα πάνε στὴ θέση τους μὲ τρόπο θαυματουργῶ. Λέει λοιπὸν ὁ Βοκκάκιος: «Ἔτσι ἔζησε καὶ πέθανε ὁ σιὸρ Τσεζαρέλο Ντὰ Πράτο, καὶ ἅγιασε ὅπως ἀκούσατε. Καὶ πιθανὸν — δὲν ριψοκινδυνεύω νὰ τὸ ἀρνηθῶ — νάχει τὴ θέση του μεταξὺ τῶν μακάρων, στὸ πλευρὸ τοῦ Κυρίου. Δὲν ἀποκλείεται, παρ' ὅλη τὴν ἀνόσια καὶ ἐγκληματικὴ ζωὴ του νὰ μετάνιωσε μὲ τόση εἰλικρίνεια πάνω στὴν ὑπέριστα στιγμή, πού ὁ Θεὸς μὲ τὸ μέγα ἔλεος τοῦ, νὰ τὸν λυτήθηκε καὶ νὰ τὸν δέχτηκε στοὺς κόλλπους του. Παραμένει μυστήριον. Ὅστόσο, κρίνοντας ἀπὸ τὴ ζωὴ του, ἰσχυρίζομαι μᾶλλον πὼς θὰ βρισκετα στὴν Κόλαση, στὰ χέρια τοῦ Διαβόλου, παρὰ στὸν Παράδεισο. Κι ἂν εἶναι ἔτσι, ὀφείλομε νὰ ἀναγνωρίσωμε πὼς εἶναι ἀπειρη ἀπέναντί μας ἡ καλωσύνη τοῦ Θεοῦ: παραβλέπει τὸ λάθος μας, παίρνοντας ὑπόψη μονάχα κατὰ πόσον ἡ πίστη μας εἶναι ἀγνή. Ἔστω κι ἂν προσφεύγομε σ' ἕνα ὄργανο τοῦ Σατανᾶ γιὰ νὰ μεσολαθήσει, Ἐκεῖνος εἰσακούει τὴν προσευχή μας, σὰ νάχουμε ἀποταθεῖ σὲ ἅγιο αὐθεντικὸ γιὰ νὰ πετύχομε τὴ θεία χάρη Του». Καὶ τοῦτο εἶναι πολῦτιμο γιὰ κείνες τὶς ἐποχές. Μ' ἄλλα λόγια ὁ Βοκκάκιος συμβουλεῖ: δὲν πρέπει οἱ ἀνθρώπινες ἀτέλειες, καὶ τὰ ἐγκλήματα ἀκόμα τοῦ κλήρου, ν' ἀπομακρύνουν τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Χρειαζέτα πολλὴ πίστη, φωτεινὸ μυαλὸ καὶ μεγάλη δύναμη γιὰ νὰ μιλήσει κανένας ἔτσι στοὺς «ἄσωτους» κείνους καιροῦς.

***

Πρόσωπα ὀνομαστὰ περνᾶνε ἀπὸ τὶς ἱστορίες τοῦ Βοκκάκιου: ὁ σουλτάνος Σαλαντίν, ὁ βασιλιάς τῆς Κύπρου — ὅπως τὸν λέει — Γοδεφρείδος ντὲ Μπουγιόν, ὁ Τζιόττο, ὁ Γουίντο Καβαλάντι. Κι' εἶναι χαρακτηριστικὸ πού ἀπ' τοὺς Σταυροφόρους ὁ Γεδεφρείδος ντὲ Μπουγιόν κι ὁ Σαλαδῖνος ἀπ' τοὺς Ἄραβες ἔρχονται στὴν πέννα τοῦ Φλωρεντινοῦ. Ὁ Σαλαδῖνος εἶναι ἡ πιὸ γενναία κι ἡ πιὸ εὐγενεῖα παρουσία, ἡ μορφή τοῦ τέλειου ἱππότη καὶ ἄξιου ἡγεμόνα στὸ στρατόπεδο τῶν Ἀράβων — ἐνῶ οἱ ἱπποτικὲς ἀρετὲς σπανίζουν φοβερὰ στὸ στρατόπεδο τῶν Σταυροφόρων, μὲ τὰ

μπολουκία από ανθρώπους του σκοινοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ πὸν κινήσανε γιὰ πλιάτσικο ἢ γιὰ τὸν τοὺς κνηγοῦσε στὶς πατρίδες τους ὁ νόμος. Ὁ Γοδεφρείδος ντὲ Μπουγιὸν πάλι, ἴσως ὁ μόνος ἠθικὸς ἄνθρωπος στὸν παρθαλὸ συρφετὸ πὸν ὀδηγεῖ, ριγμένος ἀπ' τὴ μοῖρα τῶν καιρῶν σὲ κείνη τὴ βρώμικη ἀνθρωποθάλασσα, πὸν μὲ τὸ πρόσχημα νὰ λευτερώσει τοὺς Ἀγίους Τόπους, ὀργανώθηκε, ἀπ' τὸν Πάπα τῆς Ρώμης, γιὰ νὰ λυγίσει τὴ βυζαντινὴ αυτοκρατορία.

Κ' εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ διήγημα τοῦ Βοκκάκιου, ὄχι τόσο γιὰ τὸ περιεχόμενό του — ἔχει μικρὴ ἢ καὶ καθόλου ἀξία — ὅσο γιὰ τὸ πορτραῖτο τοῦ λευκοῦ ἐκείνου ἱπότη. Μᾶς δείχνει πῶς οἱ ἄνθρωποι κάθε ἐποχῆς στέκονται μπροστὰ στὴν ἀνωτερότητα, τὴν καλωσύνη, τὴν ἠθικὴ: δὲν τὴν τιμοῦνε· τὴν χλευάζουν. Ἔτσι καὶ ὁ Γοδεφρείδος παρουσιάζεται σὰν ἕνας ἀποτυχημένος καὶ γελοῖος βασιλιάς, πὸν ἡ ἀνεξικακία του ἔχει παρεξηγηθεῖ ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του, σὲ σημεῖο πὸν ὁ καθένας μπορεῖ νὰ τοῦ κάνει τίς πὸν μεγάλες προσβολές.

Ἡ Ρόδος, ἡ Χίος, ἡ Κρήτη, ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶναι οἱ τόποι πὸν ἀναφέρονται μέσα στὸ Δεκαήμερο. Στὸν ἐπίλογο θ' ἀναφέρει καὶ τὴν Ἀθήνα σὰν πνευματικὸ κέντρο ἀκτινοβολίας — τὴν φήμη ἔχει ἡ Ἀθήνα, μὸλο πὸν στὸν καιρὸ τοῦ Βοκκάκιου ὄλα ἔχουν ἀλλάξει γι' αὐτήν. Τὴν Ἀθήνα τὴν ἀναφέρει μαζί μὲ τὸ Παρίσι καὶ τὴ Μπολῶνια.

**

Ἡ συζυγικὴ ἀπιστία ἦταν ἡ πὸν κοινὴ πληγὴ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βοκκάκιου. Γιὰ τὴ γυναῖκα τιμωρεῖται μὲ θάνατο ἀπ' τὸ Νόμο — μὲ φωτιά στὴν περιοχὴ τοῦ Πράτο — ἀν προλάβαινε νὰ ἐπέμβει ὁ Νόμος, γιὰ τὴν περισσότερες φορές χρῆσθὴ δήμευ ἐκτελοῦσε ἐπὶ τόπου ὁ σύζυγος, ὅπως γιὰ τὴν περίφημη Φρατζέσκα ντὰ Ρίμινι τοῦ Δάντη. Στὸν καιρὸ τοῦ Βοκκάκιου ὅμως τροποποιεῖται ὁ Νόμος καὶ θανατῶνει μονάχα τίς γυναῖκες πὸν μοιχεύονται γιὰ χρηματισμὸ. Καὶ ἀκριβῶς μὲ τὴ Ντόννα Φιλίππα του ὁ Βοκκάκιος θὰ κατηγορήσει τὴν ἀντρικὴ σκληρότητα. Ἡ συζυγικὴ ἀπιστία ὅμως δὲν εἶναι ζήτημα μόνον ἀντρικοῦ γοήτρου. Δὲν εἶναι ἡ τιμὴ τοῦ συζύγου μονάχα πὸν θίγεται· ἡ ἀπιστία δημιουργεῖ ἐπίσης καὶ περίπλοκα νομικὰ προβλήματα, μὲ τὴ δυσκολία τῆς ἐξακρίβωσης

τῆς πατρότητας καὶ τὰ κληρονομικὰ δικαιώματα τῶν παιδιῶν.

Ὁ Βοκκάκιος εἶναι ἄνθρωπος ὑγιῆς ψυχικά, στὴ θολὴ καὶ ταραγμένη ἐποχὴ του· πιστεύει στὸ Θεὸ, πιστεύει στὸν ἔρωτα. Σ' ἕνα του διήγημα βάζει ἕναν Ἑβραῖο νὰ βαφτίζεται χριστιανὸς γιὰ τὴν, ἔχοντας δεῖ ἀπὸ κοντὰ ὄλη τὴ θρωμιά στὴν Ἀδὴ τῶν Πάπα τῆς Ρώμης, καταλήγει νὰ πιστέψει πῶς στ' ἀλήθεια ἡ θρησκεία αὐτὴ θάχει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα γιὰ θεμέλιό της, μὰ πὸν ἀντὶ νὰ σβήσει — ἀπ' αὐτὰ πὸν εἶδε ἐκεῖνος — ὅσο πάει κ' ἐξαπλῶνεται! Ἀπὸ τὸ Βοκκάκιο λείπει ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς τοῦ Δάντη, καὶ μαζί μὲ τὸ πνεῦμα ἀνεξιθρησκείας, πιστεύει πῶς πρέπει ν' ἀναγνωριστοῦν καὶ γιὰ τὴ γυναῖκα τῆς ἐποχῆς του τὰ δικαιώματα στὸν ἔρωτα. Τὸν ἔρωτα τὸν θέλει γιὰ ὄλες τίς ἡλικίες, ὄχι νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸ προνόμιο τῆς πρώτης νεότητος. Καὶ δὲν ἀνέχεται τίς γυναῖκες πὸν «δίδουν στὴν βλακεία τους τ' ὄνομα τῆς τιμότητος, σὰ νὰ μὴν ὑπάρχει τίμα γυναῖκα ἔξω ἀπ' ὄσες κουβεντιάζουν μὲ τὴ δούλα τους, τὴν πλύστρα ἢ τὴ φουρνάρισσα».

**

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα κινοῦνται οἱ ἱστορίες τοῦ Δεκαήμερου, ἱστορίες μὲ περιπέτειες, μὲ θυσίες, μ' ἕνα ἔξυπνο πέρασμα ἀπὸ ὄνομαστὸς ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς, ἢ ἄλλες ἀστείες, μὲ θῦμα πάντα τὴ χοντροκεφαλιά καὶ τὴ βλακεία καὶ τὸν ἐγωῖσμὸ τοῦ ἀνθρώπου· ἄλλες πάλι ἀπλοϊκές, πὸν δὲν διασκεδάζουν πιά σήμερα. Ἀπὸ παντοῦ ὅμως ξεχειλίζει κείνη ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς πὸν δίνει ὁ ἔρωτας καὶ πὸν οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀποφασίζουν νὰ τὴ χάσουν, μὰ κ' ἡ ζωὴ περνάει τόσο γρήγορα καὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ περιφρονοῦμε τὰ δῶρα τῆς Τύχης. Θνητοὶ εἶμαστε ὄλοι, λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ, γυναῖκες καὶ ἄντρες, ἄρχοντες καὶ δούλοι.

Σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ διηγήματα τοῦ Δεκαήμερου λέγονται ὡμὰ ὄσα ἡ ἠθικὴ δὲν ἀνέχεται ν' ἀκούγονται, δέχεται ὅμως νὰ γίνονται. «Ἡ πέννα μου διεκδικεῖ ὄλη τὴν ἐλευθερία πὸν παρέχεται στὸ πινέλλο τοῦ ζωγράφου» θὰ τονίσει στὸν ἐπίλογό του ὁ Βοκκάκιος.

**

Οἱ ὡραιότερες ὅμως σελίδες τοῦ Δεκαήμερου εἶναι δίχως ἄλλο ἢ ἀριστουργηματικὴ πε-

οιγραφὴ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιδημίας στὴ Φλωρεντία, τὸ 1348, ποὺ μ' αὐτὴν ἀρχίζει τὸ βιβλίο. «Ἡ πανοῦκλα, εἴτε στάθηκε ἔργο τῆς ἀστρικῆς ἐπιρροῆς, εἴτε ἀποτέλεσμα τῶν παρονομιῶν μας καὶ ὁ Θεός, μέσα στὸ δίκαιο θυμὸ του, τὴν ξαπόλυσε πάνω στοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ τιμωρήσει τὰ χρεμάτά μας, πάντως εἶχε ἐκδηλωθεῖ μερικὰ χρόνια πρωτύτερα στὶς χῶρες τῆς Ἀνατολῆς, καὶ εἶχε αἰτία νὰ χαθοῦν ἀμέτρητες ζωές».

Ἡ πέννα τοῦ Βοκκάκιου ζωγραφίζει ἐξαισια τὴν ἐφιαλτικὴ αὐτὴ ἐποχὴ τῆς Φλωρεντίας, μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες καὶ τὴν τρομερὴ ἀρρώστειά καὶ ὅλες τὶς ἀντιδράσεις τοῦ κόσμου. Γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴ μάστιγα τοῦ Θεοῦ, ἄλλοι κλείνονταν στὰ σπίτια τους κ' ἀπομονώνονταν ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο, κάναν ζωὴ λιτὴ, δὲν θέλαν ν' ἀκούσουν τίποτα ἀπόξω καὶ περνοῦσαν τὸν καιρὸ πους μὲ μουσικὴ. Ἄλλοι παραδίνονταν ἀχαλίνωτοι στὸ πιὸ καὶ στὶς ἡδονές. Στὸ βάθος, ἦταν ἡ πῶ τραγικὴ ἀντίδραση, ἡ ἀντίδραση τῶν εἰθιμῶν αὐτῶν γλετζέδων, ποὺ «ἔχαναν κάθε ἐλπίδα πὼς θὰ ζήσουν, κ' ἄφηναν στὸ ἔλεος τῆς τύχης καὶ τ' ἀγαθὰ τους καὶ τὸν ἑαυτὸ τους».

Ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς τῆς πόλης εἶχε παραλύσει, «ὁ καθένας ἦταν ἐλεύθερος νὰ κάνει ὅτι θέλει». Ἄλλοι πάλι ἀπόφενγαν κάθε εἶδος κατάχρησης, μὰ ἀντὶ νὰ κλείνονται στὰ σπίτια τους, βγαίνουν καὶ κυκλοφοροῦσαν στὰ περὶχωρα, κρατώντας ἀρωματικὰ βότανα καὶ μπαχαρικά ποὺ τὰ βάζαν στὴ μύτη τους: «ἔκριναν καλὸ νὰ προφυλάγουν τὸν ἐγκέφαλό τους ρουφώντας τὶς μυρωδιές, ἐπειδὴ ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν μολυσμένη ἀπὸ τὴ δυσωδία τῶν πτωμάτων, τῶν ἄρρωστων, καὶ τῶν γαιτρικῶν». Ἄλλοι ὅμως «ἐκδηλώνανε περισσότερη ἀπονία, ἀλλὰ ἴσως περισσότερη σύνεση. Ἐλεγγαν πὼς ἡ ἀσφαλέστερη ἐγγύηση κατὰ τῆς μόλυνσης ἦταν ἡ φυγὴ». Καὶ παίρναν τὰ μάτια τους καὶ φεύγανε· ἐγκαταλείπανε τοὺς πάντες καὶ τὰ πάντα καὶ φεύγαν μακριά. Τοὺς ἄρρωστους ποὺ ἐγκαταλείπανε στὴν τύχη

τους, μερικοὶ ὑπηρετές ἀπὸ ἀπληστία πηγαίνουν αὐτοὺς παρασταθοῦν, ἀλλὰ συνήθως μολύνονταν καὶ αὐτοὶ καὶ δὲν προφταναν νὰ χαροῦν τὰ κέρδη τους.

Ἐντυπωσιακὴ εἶναι καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ταφῆς τῶν πανουκλιασμένων, ποὺ εἶχαν πεθάνει στοὺς δρόμους ἢ μόνοι στὰ σπίτια τους «ποὺ κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ ζυγώσει». Καὶ τόσο εἶχαν ἐξοικειωθεῖ μὲ τὸ θάνατο, ποὺ οἱ ζωντανοὶ βλέπαν μὲ ἀδιαφορία τὴ σωρεία τῶν νεκρῶν ποὺ καθημερινὰ γεμίζαν τὶς ἐκκλησιές καὶ τὰ νεκροταφεῖα — ποὺ δὲν χωροῦσαν πιά ἄλλους νεκρούς, κ' ἔτσι τοὺς παράχωναν, πολλοὺς μαζί σὲ βαθειοὺς λάκους.

Καὶ στὰ γύρω χωριὰ ἐπίσης ἡ ζωὴ εἶχε παραλύσει. «Θάλεγε πὼς ὅλοι τους περιέμεναν τὸ θάνατο, τὴν κάθε μέρα ποὺ ξημέρωνε», καὶ εἶχαν ἐγκαταλείψει τὶς δουλειές τους. Πάνω ἀπὸ ἑκατὸ χιλιάδες ὑπολογίζονται οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχασαν τὴ ζωὴ τους μέσα στὴ Φλωρεντία.

«Ποιὸ εἶναι τὸ μεγάλο ἀξίωμα μέσα στὴ Φύση;» — λέει ὁ Βοκκάκιος μὲ τὸ στόμα μᾶς ἀπὸ τὶς πρωταγωνίστριές του: «Πῶς, κατὰ τὸ μέτρο τῶν δυνάμεών του, ὅποιος ἔρχεται στὸν κόσμο, ὑπερασπίζει καὶ προστατεύει τὴ ζωὴ του». Κι' ἔτσι ἀποφασίζουν οἱ ἐφτά νεαρὲς ἀρχόντισσες, ποὺ κατὰ τύχη συναντηθήκανε ἕνα πρωτὶ στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Σάντα Μαρία Νοβέλλα, νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν πόλη καὶ νὰ περάσουν λίγο καιρὸ στὴν ἐξοχὴ, ὥσπου νὰ κοπάσει τὸ κακό. Δὲν θέλουν ὅμως νὰ πᾶνε μόνες τους· δίχως τὴν ἀντρικὴ παρουσία θὰ πλήξουν. Ἄλλε· πάλι πρέπει νὰ τοὺς ἐμπνέει καὶ ἐμπιστοσύνη ἢ συντροφιά ποὺ θὰ διαλέξουν. Δίχως τὴν ἀντρικὴ καθοδήγηση, λένε μεταξὺ τους, «εἴμαστε ἐπιλόλαιες, φαντασιόπληκτες, γεμάτες ὑποψίες, μικρόψυχες καὶ φοβιτσιάρες». Τότε κατὰ τύχη μπαίνουν στὴν ἐκκλησιὰ τρεῖς νέοι γνωστοὶ τους, κ' ἡ συντροφιά συμπληρώνεται καὶ κινεῖ γιὰ τὴν ἐξοχὴ. Ἀπὸ τὶς ἱστορίες ποὺ διηγοῦνται γιὰ νὰ περάσει ἡ ὥρα, γράφεται ὁ Δεκαήμερος.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

ΕΝΤΕΚΑ ΑΡΓΕΝΤΙΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

(διήγημα)

I

Μιά μέρα με την 'Αφροδίτη κι έννια μήνες
με τόν 'Ασκληπιό και τόν 'Ιπποκράτη.

Μόλις πάτησα τὸ πόδι μου στὸ δοξασιμένο
πούεργο τοῦ Μπουένος-΄Αϊρες, ποῦνα τὸ κα-
μάρι κι ἡ δόξα τῆς 'Αμερικας Λατίνας, ἔμεινα
σὰ χαμένος ἀνάμεσα στὸ πολύβουο πληθος ποῦ
στριφογύριζε πέρα-δῶθε. Τῆ διεύθυνση ποῦ
μοῦχε δώσει ὁ Χουάν Χοσέ, γραμμένη σ' ἓνα
πακέτο ἀπὸ τσιγάρα, ἄδικα τὴν ἔφαχνα στὸ
βάθος τῆς τσέπης μου. Στὴν πόλη δὲν γνώ-
ριζα ψυχὴ, γι' αὐτὸ ὑποδέχτηκα μ' εὐγνωμο-
σύνη και σὰν ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ, τὴ γυναῖκα ποῦ
μὲ πλησίασε.

Συστήθηκε Νόρμα-Μαρία-ντέ-λὸς-΄Αγγελες,
προσφέρθηκε νὰ μ' ἐξυπηρετήσει, νὰ μοῦ βρεῖ
δαμάτιο, νὰ μὲ ὀδηγήσει σ' ἓνα μισοπαράνο-
μο σαράφικο ν' ἀλλάξω δολλάρια σὲ μονέδα
ἀργεντινικα, [σὲ τιμὴ καλύτερη ἀπ' τὴν τρά-
πεζα]· νὰ μὲ πάει σὲ μαγειρεῖο φτηνὸ νὰ γε-
μίσω τὴν κοιλιὰ μου ποῦ γουργούριζε, νὰ μὲ
βοηθήσει νὰ βρῶ τὴ διεύθυνση ποῦ ζητοῦσα.

Τί νὰ σᾶς πῶ! Πῶς νὰ σᾶς τὸ πῶ, πολὺ μ'
ὑποχρέωσε ἡ καλὴ γυναῖκα κι ἔτσι δὲν μπό-
ρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν πρόσκλησή της νὰ
περάσουμε μαζὶ τὴ νύχτα!

Κι ὅμως, καλοὶ μου ἀνθρώποι, αὐτὴ τὴ μιά,
τὴ σύντομη νύχτα ποῦ πέρασα με τὴν 'Αφροδί-
τη, τὴν πλήρωσα με έννια μήνες συντροφιά με
τὸν 'Ασκληπιό και τὸν 'Ιπποκράτη. 'Αρρώ-
στεια κακιὰ και σιχαμένη με βρῆκε τὴ δέκα-
τη μέρα τοῦ ἐρχομοῦ μου στὸ ἔνοδοξο και ξα-
κουσιμένο λιμάνι τοῦ Μπουένος-΄Αϊρες, ποῦ μ'
ἔριξε στὰ χέρια τῶν γιατρῶν ὅσο ἔμεινα στὴν
κοιλιά τῆς μάνας μου.

II

Στὸ Μπουένος-΄Αϊρες δὲν μιλούσανε
ἑλληνικά.

Μπαρκάροντας βοηθὸς καμαρότου στὴν 'Αμ-
βέρσα, νόμιζα πῶς σὲ τοῦτα τὰ μέρη, Μπουέ-
νος-΄Αϊρες και περίχωρα, μιλούσανε ἑλληνικά.
'Ο Χουάν ἔτσι μοῦχε πεῖ. «'Απὸ γλώσσα δὲ
θᾶχεις δυσκολία καμὰ — μοῦ τὸχε τονίσει —
γιατὶ στὸ Μπουένος 'Αϊρες μιλᾶνε ἑλληνικά».

Κι ὁ Χουάν-Χοσέ εἶναι ἄνθρωπος σοβαρὸς και
φίλος ἐμπιστοσύνης. 'Έχει γυρίσει τὸν κόσμο
ὀλόκαιρο και ξέρει δεκαπέντε γλώσσες. [Αὐ-
τὸς μοῦ βρῆκε τὴ δουλειὰ στὸ πατόρι].

Τὸ μοναδικὸ σκοτεινὸ σημεῖο, ποῦ ὑπῆρχε στὰ
λόγια του ἦτανε ποῦ ὁ ἴδιος δὲ σκαμπάζε γοῖ
ἀπ' τὴ γλώσσα μας.

Σὰ διάβασε τὴ δυσπιστία γιὰ τὰ λεγόμενά
του στὸ πρόσωπό μου, μοῦπε τσαντισμένος:
«'Εσὺ θὰ μοῦ μάθεις ρε γοῖεγο τί γλώσσα
μιλᾶνε στὸ Μπουένος 'Αϊρες; Σ' ἔμένα ποῦ
γεννήθηκα ἐκεῖ κάτω και τὸχω φάει με τὸ
κουτάλι;»

Σ' αὐτὸ του τὸ ἐπιχειρημα ἐγὼ πῆγα πάσ-
συ, γιατί δὲν ἔβρισκα τὴν πρέπουσα ἀπάντηση
νὰ τοῦ δώσω μιὰ κι εἶναι ἡ μαύρη ἀλήθεια,
πῶς ἐγὼ ὄχι μονάχα ποτέ μου δὲν πῆγα στὸ
Μπουένος 'Αϊρες, ἀλλὰ οὔτε ξέρω κατὰ ποῦ
πέφτει τὸ λιμάνι ἐτοῦτο· ἐνῶ ἐκεῖνος ὅπως τὸ
δείχνανε μαθὲς τὰ χαρτιά του εἶχε φάει τὰ
μουστάκια του ἐκεῖ πέρα.

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, μοῦπε γιὰ νὰ
διαλύσει τίς τελευταῖες μου ἀμφιβολίες, δὲν τὰ
μιλᾶνε τὰ ἑλληνικά ὅπως τὰ ξεφουρνίζετε
ἔσεις στὴν 'Αθήνα, ἀλλὰ χωριάτικα, κάτι σὰ
διάλεχτο νὰ ποῦμε».

Τότε κατάλαβα γιατί δὲν ἔπαιρνε ὁ μάγκας
πρέφα ὅταν τοῦ μιλοῦσα, και σιγουρεύτηκα
πῶς στὸἀπίθανο λιμάνι τοῦ Μπουένος-΄Αϊρες,
στὸ λουλουδι αὐτὸ τοῦ Ρίο-ντέ-λά-πλάτα, ποῦ
πρὶν πλησιάσεις γυναῖκα πρέπει νὰ τάξεις 62
μέτρα λαμπάδα στὴ Μαρία τὴ Μανταλένα, μι-
λοῦσανε ἑλληνικά.

Κι ὅμως, ὃ ἀδεσφοί μου, ὁ φίλος μου Χουάν
Χοσέ με γέλασε! Στὸ πολυσύχναστο ἐτοῦτο
πούεργο τῆς 'Αμερικας Λατίνας δὲν μιλᾶνε τὴ
γλώσσα μας. Τοῦς μιλῶ ἀργὰ και με κα-
θαρὰ ἄρθρωση. Συλλαβίζω τίς λέξεις, ἀνοίγω
διάπλατα τὸ στόμα μου, τονίζω ὅπως τοῦς πρέ-
πει τὰ λαρυγγόφωνα και τὰ χειλόφωνα κι
ὅμως αὐτοὶ δὲν καταλαβαίνουνε τίποτα και με
περνᾶνε γιὰ τρελλό.

III

Γάζο νερό, γάζο ρόχο.

'Απόψε κανονίσαμε νὰ πᾶμε στὸ σπίτι τοῦ

Χουάν. Ἡ Μανταλένα ἔβαλε ἓνα φουστάνι ροδαλὸ κι ἔμοιαζε σὰν παπαρούνα. Ξαπλώσαμε πάνω στὸ κρεββάτι, καθίσαμε στὶς καρέκλες, στρωθήκαμε κατὰ γῆς, γεμίσαμε τὸ μικρὸ δωμάτιο. Κι ὁ Λουσιάνο μὲ τὸν Χορχέ, ὁ Λουίς, ὁ Μιγκέλ κι ὁ Φερνάντο τραγουδῆσανε τὸ γάζο νέρο καὶ γάζο ρόχο. [ὁ μαῦρο κι ὁ κόκκινος κόκκορας].

Ἐννοῦνται ὅτι ἡ Μανταλένα ἔβαλε ἓνα φουστάνι ροδαλὸ κι ἔμοιαζε σὰν παπαρούνα. Ξαπλώσαμε πάνω στὸ κρεββάτι, καθίσαμε στὶς καρέκλες, στρωθήκαμε κατὰ γῆς, γεμίσαμε τὸ μικρὸ δωμάτιο. Κι ὁ Λουσιάνο μὲ τὸν Χορχέ, ὁ Λουίς, ὁ Μιγκέλ κι ὁ Φερνάντο τραγουδῆσανε τὸ γάζο νέρο καὶ γάζο ρόχο. [ὁ μαῦρο κι ὁ κόκκινος κόκκορας].

Ὁ γάζο νέρο ἦταν μὰς γκράντε μὰ ὁ γάζο ρόχο μὰς βαλιέντε

Κι ἤπιαμε κρασί, κοιτούσαμε τὸ φεγγάρι κι ἀκούγαμε μουσικὴ καὶ γὰρ χάρδινα τῆς Μανταλένας τὰ μαῦρα τὰ μαλλιά, μ' ὅλο τῆς παλάμης μου τὸ πλάτος καὶ μ' ἀργὲς κινήσεις. Ξανάπιαμε κρασί κι ὅταν τὰ παιδιὰ μου ζήτησαν νὰ τραγουδήσω, ἔπιασα μιὰ «συνεφιασμένη Κυριακή» κι ἔτσι περάσαμε τὴν νύχτα ἐκείνη.

Λησιμόνησα μὲς στὴ ζεστὴ ἀργεντίνα νύχτα πὼς τρεῖς μῆνες τώρα ψάχνω γιὰ δουλειὰ χωρὶς νὰ βροῦσκω.

IV

Ὅλοι οἱ γλυκατζήδες στὸ Μπουένος-Ἀϊρες εἶναι Ἑλληνας.

Ἀφοῦ βρέθηκα σὲ τοῦτο τὸ τυραννισμένο πόρτο, ποῦναι σὰ τὴ κοιλιά τῆς φάλαινας καὶ καταπίνει θαλόρρα κι ἀνθρώπους λογιῶ-λογιῶ, ἀραπάδες, πολωνοὺς, πορτογαλέζους, ἄραβες, σπανιόλους, ἰρλαντέζους κι ἰδίως ἰταλοὺς καὶ τοὺς μασάει, τοὺς λιώνει, τοὺς τσακίζει τὰ κόκκαλα, τοὺς χωνεῖει καὶ τοὺς ξερονάει ἀργεντίνους [ἔξω ἀπ' τοὺς ἐβραίους πού δὲ χωνεύονται ποτέ], ἔπρεπε ἐπιτέλους νὰ βροῦ κάποια δουλειὰ σταθερὴ ἂν ἤθελα νὰ μὴ τινάξω τὰ πέταλα.

—«Στὸ λιμάνι τοῦ Μπουένος-Ἀϊρες, μοῦχε πεῖ ὁ Χουάν-Χοσέ, εἶναι εἰκόλο πολὺ νὰ βρεῖς δουλειὰ σὰν εἶσαι Ἕλληνας. Φτάνει νὰ κάνεις ὅτι θὰ σοῦ πῶ! Θὰ γυρίζεις στοὺς κεντρικοὺς δρόμους καὶ τὰ μεγάλα βουλεβάρτα, κάτω ἀπ' τὰ κίосκια τὰ δροσάτα καὶ τὰ δέντρα τὰ ψηλὰ κι ὅπου θὰ βλέπεις μαγαζὶ νὰ πουλάει καραμέλλες καὶ γλυκά, ἄφοβα θὰ μπαίνεις καὶ θὰ ζητᾶς δουλειὰ. Γιατὶ στὸ Πουέρτο ἐτοῦτο πού ὅμοιό του δὲ φτιάχτηκε ἀκόμα ὅλοι οἱ γλυκατζήδες εἶναι ρωμοί, γριέγος σὰν καὶ σένα».

Ἔτσι καὶ γὰρ μπήκα στὸ πρῶτο κίосκι πού

σινάντησα καὶ μίλησα στὸν ἀνθρωπάκο ποῦτανε μέσα μὲ λόγια πολὺ πατριωτικά. Ἀλλὰ ἐκείνος μ' ἔδιωξε μὲ βρισιές: «Φύγε μου εἶπε, γιατί ἐμποδίζεις τὴν πελατεία στὴν ὥρα τῆς πὶο μεγάλης κίνησης».

Στὸ δεῦτερο καραμελλατζίδικο πού πήγα μὲ χρώματα πολὺ συγκινητικά ζωγράφισα τὴν κατάστασή μου, πούχω περιπέσει σὲ τοῦτο τὸ ἄπονο κι ἀλύπητο λιμάνι τοῦ Μπουένος-Ἀϊρες καὶ πού σὰν τὸν Ὀδυσσεά γυρίζω τὸν κόσμο ζητώντας ψωμὶ κι ἐλπίδα. Ἀλλὰ ὁ καλὸς ἀνθρωπος μοῦπε στὴν γλώσσα μας, πὼς δὲν καταλάβαινε ἑλληνικά καὶ μ' ἔδιωξε μ' εὐγένεια.

Στὸ τρίτο κίосκι πού μπήκα βρήκα μιὰ γυναικούλα ἀπ' τὸ Τσηρίγο, ἀπὸ τὰ μέρη τῆς μάνας μου. Ἡ καλὴ γυναίκα μὲ λυπήθηκε καὶ μοῦ γέμισε τὶς χουφτες μὲ μπὸν-μπὸν καὶ γλυφιτζούρια, ἀλλὰ δουλειὰ δὲ μοῦδωσε. Ἀχ Χουάν, γιατί μοῦλεγες πὼς οἱ πατριῶτες ποῦνε τὸν ἀνθρωπὸ τους καὶ γίνονται θυσία γιὰ τὸν βοηθήσουν;

V

Οἱ Κομπατρίτος τῆς Ἀβελλανέδα.

Σήμερα θὰ πάω στὸ σπίτι τῆς Μανταλένα, στὴν Ἀβελλανέδα. Μὲ κάλεσε μ' ἓνα γράμμα ποῦχε μέσα μονάχα μιὰ φράση κι ἓνα γαρούφαλλο.

«Ἐλα ἀπόψε».

Καὶ τὸ γαρούφαλλο ἦταν ἀπὸ τὸν κῆπο τῆς στῆν ἐργατικὴ καὶ πολὺ φτωχὴ συνοικία τῆς Ἀβελλανέδα, πού τὰ σπῆτια εἶναι χτισμένα ἀπὸ ντενεκέδες, κοσσερβοκοῦπια καὶ χαρτόνια. Ἐκῆνα ὅμως τὸ λάθος νὰ ντυθῶ ἐπίσημα, νὰ χτενιστῶ πολὺ, νὰ βάλω μπεργιαντίνη στὰ μαλλιά μου, νὰ γυαλίσω μὲ πάθος τὰ παπούτσια μου, νὰ βουρτσίσω τὰ δόντια μου, νὰ βάλω ἄσπρο κολλάρο καὶ μαντίλι στὸ πέτο, ἔτσι πρὶν νὰ φτάσω στῆς Μανταλένας, μὲ περικύκλωσαν οἱ κομπατρίτος μὲς στὴν καρδιά τῆς Ἀβελλανέδα.

—«Ἐσὺ μπρούκλι, μοῦπε ὁ Ἐντοάροδο, ποῦρθεσ ἐδῶ νὰ χαϊδέψεις τὰ κορίτσια μας, ἐσὺ κι οἱ ὅμοιοί σου ποῦρχεστε στὴν Ἀβελλανέδα καὶ βλέπετε μὲ περιφρόνηση πὼς ζοῦμε καλύτερα θὰ κάνεις νὰ μὴ ξαναπατήσεις στὴ συνοικία μας».

—«Ἐσὺ ψαλιδόκολε, μοῦπε ὁ Μιγκέλ, ἐσὺ κι οἱ ὅμοιοί σου ποῦρχεστε στὴν Ἀβελλανέδα

νά έντυπωσιάσετε τὰ κορίτσια μας μέ τὰ λεφτά και τούς καλούς σας τρόπους, τὰ κορίτσια μας πού μᾶς βρίσκουν ἀμόρφωτους κι ἄξεστους γιατί ἔχουμε χέρια ροζιασμένα ἀπ' τή δουλειά».

Καί μέ τραβοῦσαν ἀπ' τή γραβάτα και μοῦ σαλακωναν τὸ κοστούμι ὁ Χερνάν κι ὁ Μιγκέλ κι ὁ Ἐντοάρδο.

—Χερνάν, Μιγκέλ, Ἐντοάρδο τούς εἶπα, κομπατρίτος τῆς Ἀβελλανέδα γελιέστε. Δικός σας εἶμαι και γώ, ἕνας ἀπό σᾶς. Δανεικὸ τὸ κοστούμι πού φορῶ, κι εἶμαι ξένος, γριέγο, ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, πολὺ βασανισμένος, ποῦρθα ἀπὸ τοῦ διαόλου τὴ μάνα νὰ μεγαλώσω τὴ φτώχεια σας.

VI

Τὸ βραβευμένο Μοσχάρι πὸν φάγαμε στὴ Νουέβα Πομπέικα.

Βγαίνοντας ἀπ' τὴν ταβέρνα συνάντησα ἕνα ἄθλιο ζητιάνο πὸν μοῦ εἶπε: —«Δὲ θέλω χρήματα νέε μου, δὲ ζητιανεύω, μονάχα τὸ ἀντίτιμο μᾶς μπουκάλας κρασιοῦ ζητῶ». Ἐβγαλα λίγα πέσος ἀπ' τὴν τσέπη μου και τοῦ γέμισα τὴ χούφτα. Κι ὁ ζητιάνος μ' εὐχαρίστησε λέγοντας: —«Πιὲς κρασί νέε μου, γιατί ἡ ζωὴ κυλάει σάν ἕνα ποτήρι μέ νερό. Κράσωσε λιγάκι τὸ δικό σου τὸ ποτήρι νὰ τὴ νοστιμέψεις».

Ἄλλὰ ἐγὼ δὲν εἶχα καιρὸ ν' ἀκούσω τὸ γέρο, ἔτρεχα νὰ προλάβω τούς φίλους μου. Γιατί σήμερα ὁ Χουάν-Χοσὲ παντρεύεται τὴ Γκρασιέλα τὴ ροσαρίνα και μ' ἔχουνε καλεσμένο στὸ σπίτι τους στὴ Νουέβα Πομπέικα.

Καθίσαμε κι εἶχαν ἕνα ψητὸ κι ὁ Χουάν διηγόταν:

—«Εἶναι τρία χρόνια πὸν γνώρισα τὴν Κρασιέλα στὸ Ροσάριο, τὴν πὸν καθολικὴ πόλη τῆς Ἀργεντινας.

—Γκρασιέλα τῆς εἶπα σύντομα, σὲ θέλω γυναίκα μου και στὸ γάμο μας θὰ σφάξω τὸ μοσχάρι πὸν θὰ πάρει τὸ πρῶτο βραβεῖο στὴν τρανὴ και φαμόσια ἔκθεση τῆς Σάντα Φέ. Στάθηκα ὅμως ἄτυχος. Τὴν πρώτη χρονιά τὸ μοσχάρι πὸν βραβεύθηκε ψόφησε ἀπὸ δηλητηρίαση. Τὴν δευτέρα τὸ βραβευμένο ζῶο πουλήθηκε σ' ἕναν Οὐραγουανὸ κτηνοτρόφο. Τὸ τρίτο στάθηκε ἀδύνατο νὰ τὸ πλησιάσω, γιατί τὸ φυλοῦσαν νύχτα-μέρα οἱ ἀνθρώποι τοῦ ἰδιοκτήτη, πέρα μακριὰ στὰ μέρη τοῦ Τουκουμάν.

Χύθηκα λοιπὸν και γὼ μέ τούς συντρόφους μου Ἐρνέστο, Χετούλιο, Ἀλόνσο και Φιντέλ μέσα στὶς πάμπας. Ἀρίμπα συντρόφια τούς φώναξα σάν πετύχαμε ἕνα ξεμοναχιασμένο και ζαλισμένο ἀπ' τὸν ἥλιο μοσχάρι, ἀρίμπα, ἐπάνω του κι ἄς μὴν εἶναι βραβευμένο γιατί ἡ Γκρασιέλα εἶναι ἔγκυος και τέταρτο χρόνο δὲ μένει ἀνύπανδρη.

Βαρέσαμε τὸ μοσχάρι θανάσιμα, τὸ τραβήξαμε πίσω ἀπὸ κάτι βράχια, τὸ τεμαχίσαμε. Τὸ κόψαμε στὰ πέντε, τὸ τυλίγουμε σὲ παλιότσουβάλα μὴ μᾶς ὑποψιαστοῦνε. Πηδάμε στὰ ἄλογα και καλπάζουμε γιὰ τὸ Ροσάριο».

Ἔτσι καταβροχθίζαμε τὸ ὑπέροχο ψητὸ και γλεντούσαμε ὁμορφα σάν ἔφατσε ἕνας καθυστερημένος σύντροφος κουβαλῶντας μὴ ἐφημερίδα.

«Ἐπείγουσα ἀνακοίνωση στὸν πολὺ καθολικὸ πληθυσμὸ τῆς πόλης τοῦ Ροσάριο κι ὅλης τῆς ἐπαρχίας τῆς Σάντα Φέ: Τὸ μοσχάρι τοῦ Ντόν Φελίπε Οὐργκας, πρῶτο βραβεῖο στὴν παγκόσμια και πολὺ φημισμένη ἔκθεση τῆς Σάντα Φέ ἔξαφανίστηκε. Ὅποιος τὸ παραδώσει στὸν ἰδιοκτήτη του, Ντόν Φελίπε Οὐργκας, θ' ἀμειφθεῖ μέ τὸ δέκατο τῆς ἀξίας του.

Ἔσπερόγραφο: Τὸ βραβευμένο μοσχάρι τιμᾶται 10.000 δολλάρια».

Τὰ γέλια σταμάτησαν και τὰ πηροῦνια πέσανε ἀπὸ τὰ χέρια μας. Κοιτούσαμε τὸ ψητὸ μέ μελαγχολία. Κάθε πηροῦνιὰ στοίχιζε περισσότερο ἀπὸ δολλάριο, κάθε πιάτο ζύγιζε χρυσάφι. Κι ἡ Γκρασιέλα ἡ ροσαρίνα λύθηκε στὰ κλάματα.

—«Τρία χρόνια, ἔλεγε, τὸν περιμένο νὰ μέ πάρει και τ' ἀποφάσισε μονάχα σὰ μέ γκάστρωσε. Τί νὰ τὸ κάνω ἐγὼ τὸ βραβευμένο μοσχάρι πὸν εἶμαστε φτωχοί;

VII

Οἱ Descamisados

Ἐπαιζα πόκα μέ τὸν Λόπε δὲ Γουαδανάρρα, ἄνθρωπο πὸν ὁ Χουάν-Χοσὲ μούχε συστήσει μέ τὰ θερμότερα λόγια, ὅταν φωνῆς και νταβατούρι ἀκούστηκαν ἀπ' τὸ δρόμο. Βγήκα μέ τούς ἄλλους στὸ πεζοδρόμιο νὰ δῶ τί γίνεται. Πάλι οἱ ντεσκαμισάδος κάνανε ἐπεισόδια, πάλι οἱ descamisados ἀναστατώνανε τὴν εἰρηνικὴ μας πρωτεύουσα τοῦ Μπουένος Ἀἴρες, ζητῶν-

τας την επιστροφή του Καουδίλιο Περόν.

Κυμάτιζε τρικυμισμένα στο μεγάλο βουλεβάργο το όργισμένο πλήθος. Τὰ πλακάτ ζητούσαν «φωμί» και «δουλειά», οί γροθιές άπειλούσαν τόν άέρα και οί φωνές χρωματισμένες παραξένα έσκιζαν τόν άέρα, έπαναλαμβάνοντας ξερά.

Π Ε Ρ Ο Ν — Π Ε Ρ Ο Ν

Πάνω μας έλαμπε ένας ήλιος λαμπρός, ό ήλιος του Μπουένος Άϊρες και οί κοπέλες είχαν κίχλας βγει στη βόλτα. Κι όμως το πλήθος ψυχρό και παθιασμένο ταυτόχρονα ξανάλεγε de profundis.

Π Ε Ρ Ο Ν — Π Ε Ρ Ο Ν — Π Ε Ρ Ο Ν

Ρώτησα το Λόπε δε Γουαδανάρα και τους άλλους συντρόφους του καφενείου να μου έξηγήσουν τί συμβαίνει. — Γιατί φώναζαν οί ντεσκαμισάδος;

— Για να ξεσπάνε, μου είπαν. Φώναζαν για να ξεσπάνε! Γιατί στην άρχή είχαμε τόν Ρόσας πού τόν έδιωξε ο Ούργκίτσα. Έπειτα ήρθαν ό Μίτρε και ό Σαρμινέτο, ύστερα ό Άβελανέδα, ό Κάρολος Πελλεγκρίνι και ό Χενεράλ Ρόκα. Κατόπι ό Ίριγκουαγέν, ό Άλδεάρ και πάλι ό Ίριγκουαγέν. Ό στρατηγός Ούριμπόρου διώχνει τόν Ίριγκουαγέν και ό Χενεράλ Χούστο διώχνει τόν Ούριμπόρου. Τόν Χούστο διώχνει ό Περόν και τόν Περόν ό Όγκανία. Έτσι φώναζαν πάντα οί ντεσκαμισάδος. Καμιά φορά χτυπιούνται με το ίπιακό. Φώναζαν για να γυρίσει ό Περόν, κ' όταν γυρίσει θά φωνάζουν για να φύγει. Φώναζαν γιατί αυτό τους δίνει μιá έλπίδα ότι κάποτε θ' αλλάξει ή ζωή τους και θά γίνει καλύτερη.

VIII

Στο Σπίτι της άδελφής της
στη Μπαλθανέρα.

Μπήκα στη ταβέρνα και κάθισα δίπλα σε τρεις γέροντες πούχαν πει πολύ! Κι ο πρώτος γέρονς με μιá μύτη ρούσα μουπε: «Όποιος δε πίνει δε νιώθει τίποτα άπ' τα μυστικά της άνοιξης και της ζωής. Όποιος δε πίνει είναι κτήνος σωστό». Κι ό δεύτερος γέρονς πούχε τα μάγουλά του φουσκωτά και ματωμένα, μουπε: «Σήμερα ό καιρός είναι γλυκός! Τα σύννεφα έπλυναν τη σκόνη πούχε καθήσει πάνω στα μπουμπούκια. ΈΗ βροχή ξανάνωσε το γέ-

ρικο πλανήτη μας. Βγές το πρωί στο κήπο σου ν' ακούσεις τ' άηδόνι να λέει στα άγριολούλουδα πώς πρέπει να πιουνε κρασί».

Κι ό τρίτος γέρονς με δυό μάτια παμπόνηρα και δυό τρίχες θεώρατες να του άλατίζουνε τη μύτη, μου είπε: «Πίνε το κρασί σου μ' ανθρώπους έξυπνους, πού ή Άθηνά και ό Άπόλλωνας και οί Μούσες τους σπιθίζουν το βλέμμα! ΈΗ πάλι πίνε το με κορίτσια πού το χαμόγελο δε φεύγει άπ' τα χείλη τους και τα μάγουλά τους ραντίζονται στα χρώματα της βιολέτας και του γαρούφαλλου. Μή το νερώσεις ποτέ! Πίνε το γουλιά-γουλιά και να κρύβεσαι, γιατί οί άνθρωποι είναι κακοί και δεν έχουν συνηθίσει την εύτυχία».

Και γώ ήπια πολύ και ξέχασα τη γλυκειά Γκρασιέλα, τη γυναίκα του φίλου και εύεργέτη μου Χουάν-Χοσέ, πού με περίμενε στο δωμάτιο της άδελφής της στη Μπαλθανέρα.

Μεθυσμένος βγήκα άπ' τη ταβέρνα και ό τρίτος γέρονς, αυτός με τα παμπόνηρα μάτια με κετενύδωσε έτσι: «Τό κρασί μοιάζει με το έρωμα πούχε ή γής ύστερα άπ' τη βροχή, αλλά έγώ στην ήλικία σου έπινα άπ' τα κρασιά της Άφροδίτης και σπανιώτερα άπ' το Νέκταρ του Βάχου».

Ζαλισμένος ξάπλωσα στο κρεβάτι μου, ενώ ή γλυκειά και ύπάκουη Γκρασιέλα με περίμενε (ώ, πόσο είχα μετανώσει) στο σπίτι της άδελφής της στην Μπαλθανέρα. Τουλάχιστο ήπια πολύ και τη φίλια μου δεν πρόδωσα!

IX

Στο Ύπόγειο με τους Αυτόκράτορες
της Κίνας και του Μέξικο-Τενοχτιτλάν.

Μπήκε ό τέταρτος μήνας από τότε πού ξέπεσα στο πρκατωμένο Πουέρτο του Μπουένος-Άϊρες και δουλειά άκόμα δε βρήκα.

Ένα μεσημέρι πού γύριζα στο λιμάνι με τα χέρια στις τσέπες έπεσα πάνω σε κάτι φουκαράδες πού στριμαχνόντουσαν στο μουράγιο.

Κάθισα σένα σαραβαλιασμένο βαρέλι, παλιατσαρία από τις λίγες, και τους κοιτούσα. Μιά ξανθειά δέυξενε άρχισε να με τριγυρίζει. Μούκοβε λοξές ματιές, με γυρόφερνε. Έγώ ξκανα πώς δεν την έβλεπα γιατί σκεφτόμουνα το φίδι πού σκαρφάλωνε πάνω στο μπαστούνι του Άσκλημιού.

—«Περιμένουνε νά ξεφορτώσουνε τή μαούνα, μούπε!

—Και σὺ τί περιμένεις; τή ρώτησα.

—Ἐγὼ περιμένο αὐτούς! Πλερώνουνε μισὸ δολλάριο τὴν ὥρα, μού ἔκανε μισοκλείνοντας τὰ βλέφαρα.

Μπήκα και γὼ στὸ τσοῦρμo και ξεφορτώσαμε τή μαούνα. Σουρούπωνε σὰ μού σκάσανε στὸ χέρι τέσσερα δολλάριο. Ἐνῶ τὰ τσέπωνα μὲ πλησιάζει ἡ Ξανθειά.

—«Πάμε νὰ τὰ φάμε μαζί, μού εἶπε, γιατί φαίνεσαι και σὺ χαρμάνης! Πάμε νὰ μαστουρώσουμε! Ξέρω ἓνα φτηνὸ και βολικὸ ὑπόγειο. Πάμε νὰ ξεχαστοῦμε! Θὰ πιοῦμε ἀρσενικά ὑγρὰ και θὰ βλέπουμε κόκκινα φάρια και πράσινα ἄλογα, γαλάζιες χάντρες και κίτρινα χαλιά πετούμενα, γυναικες μὲ τρία βυζιά και θαλάσσιους ἐλέφαντες, σαράγια και παγόδες, χαμάμια και τοτέμ. Θὰ πίνουμε δυνατὰ κρασιά σὰν τοὺς γενναίους τῆς ἡδονῆς και θὺ. τρώμε σὰν τοὺς ἀββάδες τοῦ Μεσαίωνα. Κι ἴσως, ἴσως παρουσιαστῆι μπροστά μας μὲ τὴ μεγάλη του στολὴ ὁ εὐγενικὸς Μοντεζούμα, ὁ αὐτοκράτορας τοῦ Μέξικο-Τενοχτιτλάν», Τὴν ἀκολούθησα.

Μὲς τὸ ὑπόγειο μὲ πλησίασε ἓνας νέος μὲ φίνα και λεπτὰ χαρακτηριστικά. «Πιὲς τὴ μαριχουάνα σου μούπε μαζί μὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κίνας και μὴ ξεχνᾶς πὼς τὰ σύννεφα χαϊδεύουν ὄχι μονάχα τὶς κορυφές τῶν ψηλῶν βουνῶν ἀλλὰ και τὰ χαμηλότερα σημεῖα τῶν κοιλάδων. Πιέ το και νὰ θυμᾶσαι πὼς ὑπάρχουν λουλούδια ποὺ ἀνθίζουν τὸ ξημέρωμα και μαραίνονται τὸ δεῖλι».

X

Οἱ Desesperados κι ἡ πολὺ πλούσια ἑπαρχία τῆς Σάντα Κρούς.

Ἐποψὲ βγήκα νὰ ξεχαστῶ στὶς δροσιές τοῦ Σάν Ἰσίντορο, τῆς πὸ ὄμορφης και γλυκειᾶς γειτονιάς τοῦ Μπουένος-Ἄιρες.

Ἐκεῖ στὸ Σάν Ἰσίντορο συνάντησα ἓνα τρελλό, ἓνα ἀναμαλλιάρη, ἓνα παράξενο ἄνθρωπο, ποὺ μούπε:

—Φαίνεσαι ξένος και στοιχηματίζω πὼς δὲν ξέρεις τίποτα γιὰ τὴ μεγάλη ἀπεργία τῆς Σάντα Κρούς και τὸ συνταγματάρχη Βαρέλα!

Στὰ Νότια τῆς Ἀργεντίνας στὴν πολὺ πλούσια ἑπαρχία τῆς Σάντα Κρούς, ξέσπασε μιὰ ἀναστάτωση και μιὰ ἀνησυχία ἀνάμεσα στὸ φιλόθρησκο λαὸ τῆς καλῆς ἑπαρχίας. Οἱ Desesperados κι οἱ peoues-rurales, ποὺ δουλεύανε στοὺς ἐγγλέζους και στοὺς σπανιόλους χτηματίες ἀρνηθῆκανε ἓνα πρωτὶ νὰ πάνε στὴ δουλειά. Κι ἡ φιλόνομη κι εἰσεθεβέστατη ἑπαρχία τῆς Σάντα Κρούς βυθίστηκε στὴν ὑπόφρα και τὸ μῖσος! Τὴν ἔβδομη μέρα τῆς ἀπεργίας οἱ ἐγγλέζοι κι οἱ σπανιόλοι χτηματίες φωνάξανε τὸ στρατό. Ἔτσι ξεκίνησε ἀπὸ τὴν πολὺ χριστιανικὴ πόλη τῆς Σάντα Κρούς [ἐκεῖ ὅπου κάποτε ὁ καπιτάν Φερνάν ντὲ Μαγκαλιάνας ἢ Μαγγελάνος δῖψασε πολὺ πρὶν ν' ἀνακαλύψει τὸ στενὸ πέρασμα ποὺ βγάζει στὸν Εἰρηνικὸ Ὁκεανό] τὸ 12ο μπαταγιὸν τῶν οὐσάρων τῆς καθαιερίας κάτω ἀπὸ τὶς διαταγές τοῦ συνταγματάρχη Βαρέλα.

Κι ὁ Βαρέλα διάταξε στοὺς οὐσάρους φουέγο, φωτιά, κι ἡ εἰρηνικὴ ἑπαρχία βυθίστηκε στὸ πένθος. Κοκκίνησε ἡ γῆς ἀπὸ τὸ αἶμα τῶν desperados και τῶν peoues-rurales!

Τὸν ἴδιο καιρὸ ζοῦσε στὸ Μπουένος-Ἄιρες ἓνας νέος ποὺ τὸν λέγανε Κοῦρτ Βίλκενς. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Κοῦρτ Βίλκενς σὰν ἄκουσε γιὰ τὴ σφαγὴ τῆς Σάντα Κρούς ὀργίστηκε στὴ Μαρία τὴ γχορτία πλένα, νὰ τοὺς ἐκδικήσει. Πῆρε μιὰ βόμβα ποὺ κάτι συντροφία τοῦ τοιμάσανε σὲ κάτι στενὰ τοῦ Ρίο ντὲ λά Πλάτα, ὕστερα ἀπὸ μεγάλη σπουδὴ και μελέτη, μὲ πολὺ κόπο φτιαγμένη κι ὕστερα ἀπὸ πολλὲς ἀποτυχίες και στήθηκε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ συνταγματάρχη Βαρέλα.

Ἄλλὰ ἡ βόμβα ἔσπασε πρὶν ἀπ' τὸ κανονικὸ, [γιατὶ τὰ παιδιὰ ποὺ τὴν εἶχανε φτιάξει δὲν εἶχανε οὔτε τὴν πείρα οὔτε τὰ μέσα τῶν μεγάλων ἐκείνων κυρίων, ποὺ φτιάχνουνε τὶς βόμβες νόμιμα κ' ἐπίσημα στὰ μεγάλα ἐργοστάσια και τὶς πουλᾶνε χονδρικῶς] σὰ διαλύθηκε ὁ καπνὸς ὁ Κοῦρτ Βίλκενς ἔνωσε ἀσήκωτο τὸ δεξί του τὸ ποδάρι και τὴν πλάτη του πιασμένη μὲ πόνους φριχτούς. Πέντε μέτρα παραπέρα κυλισμένος καταγῆς ὁ Βαρέλα. Τότε ὁ Βίλκενς ἔβγαλε τὸ πιστόλι του τῶν 38 καλίμπρo κι ἔροριξε τρεῖς φορές. Ἡ νύκτα τὸν βρῆκε στὴ φυλακὴ τῆς Πενντενσειερία Νασιονάλ, ποὺ τὸ θλιβερό της σουλούπι ὑψώνεται στὴν ἀβενίδα Λὰς Ἐρας.

Ἄλλὰ ἡ ἱστορία δὲν τελειώνει ἐδῶ, συνέχισε ὁ παράξενος κι ἀναμαλλιάρης ἄνθρωπος τοῦ Σάν Ἰσίντορο. Γιατί ὁ Βαρέλα εἶχε κάποιον μακρυνὸ συγγενῆ, ἕνα πρῶνν οὐσάρο τῆς καθαιερίας, ποῦχε λάθει μέρος στὴ σφαγὴ τῶν πόνους ρουράλες τῆς πονεμένης ἐπαρχίας τῆς Σάντα Κρούς. Μέλος τῆς «λίγκας πατριώτικας» ὁ Μιλάν Τεμπερλέυ, ἀποφάσισε νὰ μπεῖ καρσελέρο, δεσμοφύλακας, στὴ φριχτὴ φυλακὴ τῆς πενιτενσειρία Νασιονάλ, γιὰ νὰ ψιθυρίσει στ' αὐτὶ τοῦ Κούρτ Βίλκενς, δυὸ κουβέντες ποῦ ἤξερε μονάχα αὐτός. Ἔτσι ἕνα πρωτὶ οἱ ἀναγνώστες τῆς "Nacion" διαβάζανε:

«Σήμερα τὸ πρωτὶ στὶς 3 ἡ ὥρα, ἕνα δράμα ἔλαβε χώρα στὴ φυλακὴ τῆς Πενιτενσειρία Νασιονάλ. Ὁ κατάδικος γιὰ φόνο Κούρτ Βίλκενς ἀποπειράθηκε νὰ δραπετεῖσαι! Ἄλλὰ στὴν προσπάθειά του νὰ παραδιάσει τὴν πόρτα τοῦ κελιοῦ του ἔγινε ἀντιληπτός ἀπὸ τὸν δεσμοφύλακα Μιλάν Τεμπερλέυ. Ὁ Κούρτ Βίλκενς ξεψύχησε τὶς πρωῖνές ὥρες, κατὰ τὶς 6 καὶ 45' στὸ νοσοκομεῖο τῆς φυλακῆς».

Στὸ δικαστήριο ὅμως δημιουργήθηκαν μερικὰ ἐρωτήματα γιὰ τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες σκοτώθηκε ὁ βαρσοπινίτης. Γι' αὐτὸ καὶ λόγω ἀμφιβολιῶν καταδικάσανε σὲ 4 μῆνες φυλακῆ τὸν δεσμοφύλακα.

«Καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων» ὁ Μιλάν Τεμπερλέυ θάπρεπε νάτανε εὐχαριστημένος καὶ μ' ὑπομονὴ νὰ περιμένει νὰ περάσει ὁ χρόνος τῆς ἐλαφριάς ποινῆς του. Ὁ φόβος ὅμως εἰσχώρησε βαθειὰ μέσα στὴν ψυχὴ του κι ἡ μαύρη ἀνησυχία ὅτι κινδυνεύει ἡ ζωὴ του ἀπ' τὴν ἐκδίκηση τῶν φίλων τοῦ Κούρτ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ κοιμηθεῖ. Ζοῦσε μὲ τὴν ὑποψία καὶ φοβότανε τὸ παραμικρό! Ἔφτασε νὰ μὴν ἐμπιστεύεται οὔτε τοὺς ὁμοῖδαές του.

Ζητάει τότε νὰ τὸν κλείσουνε σὲ μιὰ νευρολογικὴ κλινικὴ γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια. Μονάχα ἕνας γέρος θεότρελλος ἔμπαινε μέσα στὸ κελί του, ποῦ καθάριζε, ἔφτιαχνε τὰ παπούτσια, κι ὑψηροῦσε. Ὁ γέρος τᾶχε ὀλότελα χαμένα. Κλεισμένος μέσα στὸ τρελλάδικο σαράντα χρόνια, ἀπὸ τὰ νιάτα του εἶχε ξεμάθει νὰ μιλάει καὶ γρούλιζε.

Κι ὅμως αὐτὸς ὁ γέρος τὴν ὥρα ποῦθαφε τὰ παπούτσια τοῦ Τεμπερλέυ, ἔβγαλε ἕνα πε-

ρίστροφο ἀπ' τὸ ζουρλομανδύα του καὶ τὸν σκότωσε λέγοντας:

ΜΙΛΑΝ ΤΕΜΠΕΡΛΕΥ· ΠΑΡΕ ΟΤΙ Σ ΟΤ ΑΕΙΖΕΙ!

Εὐχαρίστησα τὸν ἄνθρωπο γιὰ τὴν ἱστορία του κι ἔκανα νὰ ἀπομακρυνθῶ γιὰτὶ ἡ νύχτα μὲ καλοῦσε!

—Δὲ μὲ ρωτᾶς τῶνομά μου; μὲ σταμάτησε τραβῶντας με ἀπ' τὸ μανίκι. Φερνάντο Οὔσβαχία! Ἐγὼ ἔβαλα τὸ γέρο νὰ σκοτώσει τὸν Μιλάν Τεμπερλέυ. Εἶμουνε φυλακισμένος στὴ γῆ τοῦ πυρός, πέρα στὴ κολασμένη *fierra del fuego*. Ἐκεῖ ἔμαθα τὸ σκοτωμὸ τοῦ συντρόφου μου Κούρτ Βίλκενς. Τότε ἄρχισα νὰ κάνω τὸν τρελλὸ μέχρι ποῦ μὲ στείλανε στὴ κλινικὴ ποῦχε καταφύγει ὁ φονιάς του.

Ἄδικα ἐκεῖ προσπάθησα νὰ φτάσω μέχρι τὸ δωμάτιο τοῦ Μιλάν, στάθηκε ἀδύνατο! Τότε σκέφτηκα τὸ γέρο-παπουτσή, πούφτιανε τὰ θαπάτος, τὰ παπούτσια, καὶ τὰ θαπατίγος, τὶς παντοῦφλες τῶν ἀρρώστων.

Τὸ θεότρελλο γέρο παπουτσή, τὸ μόνο ἄνθρωπο ποῦ μποροῦσε νὰ φτάσει μέχρι τὸν Μιλάν Τεμπερλέυ. Κάθε μέρα ἔπιανα κουβέντα μὲ τὸ γέρο, ποῦ ὁ Δίας τοῦχε σαλέψει τὰ συλοϊκά του, στέλλοντάς του ἀπ' τοῦ Ὀλύμπου τὸ ὕψος τὴν τρέλλα, τὴν ἀρρώστια τῶν θεῶν, νὰ τὸν γλυτώσει ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ κόσμου ἐτοῦτου.

Τοῦ μιλοῦσα! Τοῦ μιλοῦσα! Κάθε μέρα, κάθε πρωτὶ, τὸ μεσημέρι, στὸ φαγητό, σάν βασίλευε ὁ ἥλιος· μῆνες ὀλόκληρους τοῦ μιλοῦσα γιὰ τὸ συνταγματάχη Βαρέλα καὶ τοὺς ἐγγλέζους καὶ σπανιόλους χτηματίες· γιὰ τοὺς *desesperados*, τοὺς ἀπελπισμένους καὶ τοὺς *peoues-rurales*, γιὰ τὴ σφαγὴ τῆς Σάντα Κρούθ, γιὰ τὸν Μιλάν Τεμπερλέυ καὶ τὸν Κούρτ Βίλκενς.

Κάθε μέρα κι οἱ μῆνες περνοῦσαν, βγήκε ἡ ἀνοιξη κι ἄρχισαν οἱ ζέστες, μοσχοβόλησε ὁ κῆπος τῆς κλινικῆς ἀπὸ τὰ λούλουδα. Κι' ὁ γέρος γρούλιζε σ' ὅτι τοῦλεγα ἡ ἀδιάφορα καὶ μ' ὕψος πλανεμένο κοιτοῦσε τὸν ἥλιο νὰ ἀνατέλει καὶ νὰ δῦει.

Καὶ κεῖ πρὸς τοῦ φθινόπωρου τὰ τέλη ὅταν ὁ χειμῶνας ἦταν *ante portas* λάμπανε τὰ μάτια τοῦ τρελλοῦ, ξεστόμισε δυὸ-τρεῖς φορὲς

τή λέξη Santa Cruz κι έκρυψε στο κόρφο του τὸ πιστόλι πὸν τοῦδωσα.

Γιὰ σου ξένη μοῦπε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Σάν 'Ισίντορο, Φερνάντο Οὐσβαχία τὸνομά μου κι εἶναι πρώτη φορὰ πὸν διηγίμαι ὅλα ἐτοῦτα!

ΧΙ

Historia Ultima

'Αρραβωνιάστηκε Ρωμιά, ὑποσχέθηκε ν' ἄλλαξοπιστήσῃ κι ἄκουγε ρεμπέτικα τραγούδια.

Κι ὅμως δὲ τῶρα βάλει κάτω κι ἐπέμενα νὰ βρῶ δουλειά. "Ὅσο γιὰ τὴν συμβουλή πὸν μοῦχε δώσει ὁ Χουάν-Χοσέ δὲν τὴν ξέχασα. Μόλις σουρούπωνε ἔμπαινα μέσα στὰ κιάσκια καὶ ρωτοῦσα τοὺς καστανάδες καὶ τοὺς γλυκατζήδες, τοὺς πατριῶτες μου, ἂν ἔχουνε ἀνάγκη ἀπὸ ὑπάλληλο.

—«'Έχεις δίκιο νὰ μὲ νομίσεις γιὰ γραικό, μοῦπε ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ γαμψή μύτη, ἐγὼ εἶμαι ὅμως ἰταλιάνος. 'Απ' ὄλο τὸ συνάφι μονάχα ἐγὼ δὲν εἶμαι ἔλληνας. "Αχ, νάξερεις τί τραβήξα μέχρι νὰ σταθεροποιηθῶ!

Δέκα χρόνια μὲ παιδεύανε οἱ δικοί σου, γιατί δὲ μπορούσαν ν' ἀνεχτοῦνε ἄλλον ἔξω ἀπ' αὐτοὺς νὰ μπῆι στὸ ἐπάγγελμα.

Κι εἶχανε κάνει νὰ ποῦμε ἓνα εἶδος διχτατορίας κι ἐκμεταλεόντουσαν τὸν κοσμάκη. "Άσε πὸν πουλούσανε κάστανα χαλασμένα καὶ μπαγιάτικα γλυκὰ κι ὑπόφερνε στομαχικά ὁ εὖσε-

βῆς πληθυσμὸς τοῦ Μπουένος 'ΑἼρες. Τὸ ἐπάγγελμα λέγανε εἶναι numerus clausus καὶ εἶναι ἀφιερωμένο σ' ἄτομα ἑλληνικῆς καταγωγῆς. "Άστα, μὴ τὰ συζητᾶμε καλύτερα, δέκα χρόνια μὲ βασανίζανε.

Μὲ καρφώνανε στὴν ἀστυνομία γιὰ παραβάτη, μοῦ κάνανε μικροσαμποτάξ στὸ μαγαζί, μὲ συκοφαντοῦσαν στὴν πελατεία. Νὰ φανταστεῖς ὅτι διαδῶσανε πὼς εἶμαι «τουοῦτος» γιὰ νὰ μὴ πλησιάζει ψυχὴ στὸ μαγαζί μου. Στὸ τέλος ὑποχώρησα!

'Αρραβωνιάστηκε ρωμιά, πήγαινα στὴν ὁρθόδοξη ἐκκλησία, φιλοῦσα τὸ χέρι τοῦ παπᾶ μὲ τὴ γενειάδα κι ὑποσχέθηκα ν' ἄλλαξοπιστήσω.

Μάθαινα ἑλληνικά κι ἄκουγα ρεμπέτικα τραγούδια. Τᾶκανα ὅλα, ἔτσι μ' ἀφήσανε ἤσυχο, ὕστερα ἀπὸ δέκα χρόνια κληνητό».

"Ἔτσι μούλεγε ὁ ἀνθρωπάκος μὲ τὴ γαμψή μύτη. Λιποψύχησα καὶ γὼ κι ἄρχισα νὰ τοῦ ἱστορῶ τὰ διὰ μου: Πὼς μὲ γέλασε ὁ Χουάν, πὼς μοῦ φερθήκανε οἱ πατριῶτες, πόσο ἀκριβῶς πλήρωσα τὴν νύχτα μὲ τὴν 'Αφροδίτη, τὴ δεινὴ μου τέλος πάντων θέση ποῦχω περιπέσει σὲ τοῦτο τὸ λιμάνι, ποῦναι τέρμα Θεοῦ καὶ στοῦ διαόλου τὴ μάνα, καὶ κάτω ἀπ' αὐτὸ ὑπάρχει ἡ 'Ανταρτικὴ κι οἱ χῶρες τῆς σιωπῆς καὶ τῶν πάγων. "Ἐλεγα, ὥσπου μὲ λυπήθηκε ὁ ἀνθρωπάκος καὶ μὲ πῆρε στὴν ὑπηρεσία του.

K. ΒΑΛΕΤΑΣ

ANTON VODNIK (ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΟΔΝΙΚ)

NANOYPIΣMA

('Αφιερωμένο στὴν ποιήτρια
MARICKA ZNIDARSIC)

Στὸν ὕπνο σου
σκοτεινιάζουν τὰ κυπαρίσια.

'Η αὐγὴ στὸ προσκεφάλι σου
καὶ τὸ λυκόφως
στὰ πόδια σου —
σὰν δυὸ Χερουβίμ λάμπουν
στὰ παράθυρα τῆς Μητροπόλης.

"Ὅλα τὰ ὄνειρα φεγγοβόλησαν.

'Απὸ τὰ φωτεινά τους χέρια
πὸν κάποτε τὴν Παναγιά φροντίζαν,

θὰ πέσουν τ' ἀστέρια
σὰν λουλούδια
ἐπάνω στὰ στήθια σου τ' ἄγνά καὶ στὰ μαλλιά
σου.

Ποτέ, ὦ ποτέ
δὲν θὰ σὲ ξεχάσω
στὸν κρυφὸ σου πόνο,
ὦ, ἀδελφή.

Μὴ κλαῖς!

'Απόδοση ἀπὸ τὰ Σλοβενικά
MARIAN TAVCAR

NEMINI PARCO

Σ τούς τρεῖς Συνομήλικους τῆς Μανσούρας
 ЗАРВОТ — ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ — ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Μέσα ἀπὸ τὸ ἐρείπια τῆς Σαλαμίνας ἄρχισε ἡ ἱστορία.
 Κ' ἡ Σαλαμίνα χτίστηκε γιὰ τὸ θέλησε ὁ Πόλεμος.
 Γενιά τοῦ Πολέμου, γενιά μου,
 ποιά μοῖρα σοῦ 'τάξε νὰ πολεμήσεις
 κάτω ἀπ' τὸ βαρὺ καὶ πένθιμο ἥλιο τῆς Μανσούρας;

Στὸ «Πέξεμα τῶν Νυμφῶν» προχωρεῖ αὐλὸς τ' ὄνειρό μας,
 τ' ὄνειρο κλαυθμὸς τῆς πεθαμένης Ἀδελφῆς μας
 στὸ ρυθμὸ πὺν γέννησε ἡ δόξα: Nemini Parco!!!

Ἦχηρὸ πρωῖνὸ καὶ χύθηκε ὁ Πόλεμος
 μεθώντας τῆ Νιότη σ' ἀνήξεση ἀλήθεια,
 στὰ φαράγγια μὲ τ' ὄπλο νὰ μετράει θνητοὺς
 ἢ ὀρημὴ πὺν ὀδηγεῖ στὸ θρίαμβο τοῦ πόνου.

(ἀλήθεια, ποιά τρέλλα ὀδήγησε τὸν Προμηθεά
 στὸ θρῶλο; στὸ μαρτύριο τὸ φοιχτό;
 τί πρόσφερε τὸ δῶρο πὺν μᾶς πρόσφερε;)

Κοντεύουν μεσάνυχτα στὰ φαράγγια τοῦ τρώμου.
 Θρασύς ὁ Θάνατος παραμονεύει τὸ βῆμα μας.
 Βήματα ἀκούονται στὸ κρυμμένο φεγγάρι
 ἄλλη μιὰ στιγμή κ' οἱ σαῦρες μαζεύονται.
 Μιὰ πέτρα στὸ βάραθρο καὶ κάνει τῆ ψυχὴ
 νὰ χορεύει στῆ χούφτα μας. Ὁ ἀέρας
 μυρίζει ἀτσάλι καὶ χῶμα. Προχωροῦμε
 μὲ πλάι τούς Δικαστὲς τῆς ἀνύπαρκτης Δικαιοσύνης.

(σπαίρνουν μέσα στίς σκηνὲς οἱ βουλὲς τοῦ ἀνθρώπου)

Ὡρα ἀνύπαρκτη: οἱ μηχανὲς ἐτοιμάζονται!

Ὡρα ψεύτικη: Τὸ ἐνστικτο τιμώτατο!

Ὡρα ἄγραφη: νοπὸς ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου.

Γιορτὴ μεγάλη ἰδρῶει στὰ φαράγγια ἡ Νιότη.
 Σκοτάδι στὸ φῶς ἢ θυσία τῆς.
 (χρόνια λίγα, χρόνια ἀγαπημένα)
 Ἐξουσία πὺν τραγουδᾷ τὴν εὐφλεκτὴ ἕλη.

Μήπως σκέφτηκε τὸ ρολοῖ ὁ Θεὸς νὰ κοιτάξει
 ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ λάμψει ἡ ρομφαία ἀπὸ σφαίρες
 μνήμη νὰ στενάξει στὸ στήθος ὁ φόβος;

ΚΤΡΙΑΚΗ, μέρα πὺν βαθαίνει τῆ θλίψη.
 Κάτω στῆ Σαλαμίνα τὰ ἐρείπια κλαίουν
 ἐδῶ στοὺς Σόλους οἱ πρόγονοι γελοῦν
 στῆ Μανσοῦρα τοποθέτησαν οἱ Θεοὶ τῆ μοῖρα μου!

ΙΚΑΡΟΣ Κ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΟΣ

Μανσοῦρα, μετὰ τὴν κατάληψη

1... 2... 3... 4... 5... 6 Ἀγούστου 1964

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΡΗΣ

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

Στις 26 τ' Αύγουστου συμπληρώθηκαν πενήντα ακριβώς χρόνια από το θάνατο του Γεώργιου Σουρή.

Χωρίς τυμπανοκρουσίες και φιλολογικές διαμάχες, χωρίς πανηγυρισμούς και αξιολογικές επαναποθετήσεις, οι περισσότεροι προσπέρασαν με απάθεια το γεγονός, οι πιο λίγοι θυμήθηκαν για λίγο τόν εθιμογράφο και σατιρικό ποιητή, γέλασαν μαζί του και γρήγορα τόν έδιωξαν από κοντά τους. Ο Σουρής δεν άνηκει, βέβαια, στους καινοτόμους ποιητές με το σοβαρό εκτόπισμα, δεν άνηκει στους ριζοσπάστες και μεγαλόπνοους, ή σύγχρονη κριτική δεν έχει τύπο να προσθέσει ή ν' αφαιρέσει απ' όσα του αποδόθηκαν. Έτσι, ή αναφορά μας στο Σουρή και το έργο του καταντά να είναι μνημονική μεταφορά, χωρίς τόν κίνδυνο του εκτροχιασμού, μεταφορά αναγκαία και πρέπουσα, γιατί ο Σουρής ήταν όπωσδήποτε ένα σπάνιο φαινόμενο και μιά μοναδική περίπτωση στη νεώτερη γραμματεία μας.

***

Ο Γεώργιος Σουρής γεννήθηκε στις 2 του Φεβρουάριου του 1853 στην Έρμούπολη της Σύρου από πατέρα απ' τὰ Κύθηρα και μητέρα απ' τή Χίο. Έδω στη Σύρο, ξακουστό τότε έμπορικό νησί, πέρασε ο Σουρής τὰ πρώτα παιδικά του χρόνια, κοντά στον πλούσιο πατέρα του, έμπορα ύφασμάτων.

Αργότερα ήρθε στην Αθήνα, όπου ο πατέρας του Χριστόφορος Σουρής θέλησε να συνεργασθί με τόν έδω άδελφό του. Απρόβλεπτες καταστάσεις ανάγκασαν τόν πατέρα Σουρή να πωλήσει όλη του τήν περιουσία για ν' αποφύγη τή χρεωκοπία, κι έτσι ο Γεώργιος Σουρής πέρασε τὰ νεανικά του χρόνια άνάμεσα σε οικονομικές δυσχέρειες και στενωχώριες.

Τελειώνοντας τίσ γυμνασιακές του σπουδές δεν ακολούθησε, όπως από μικρός ήθελε και συμφωνούσε σ' αυτό κι' ο πατέρας του, τó ιερατικό στάδιο, αυτός ο Σουρής που ύστερα έμελλε να σατιρίσει τὰ τρωτά του κλήρου, χωρίς, βέβαια, ή σάτιρά του να μαρτυρά άρνητική διάθεση άπέναντι τής Έκκλησίας. Λόγοι

οικονομικοί ανάγκασαν τó Σουρή να μεταβίη στο Αζώφ τής Ρωσίας, ύπάλλληλος σε συγγενή του σιτέμπορα. Εύρισκόμενος σε κλίμα άσύμφωνο με τή φύση του, άνάμεσα σ' έμπορους κι εργατές, και σ' έγρασια που δεν ανταποκρινόταν στα ενδιαφέροντά του, ο Σουρής έπληττε φοβερά, νοσταλγούσε ζωηρά τήν Αθήνα κι έγέμιζε τήν άρρυθμη ζωή του γράφοντας συνέχεια στίχους και γενικά άσχολούμενος με τήν ποίηση. Άδύνατος να προσαρμοσθί στις συνθήκες αυτής τής ζωής ο Σουρής, γυρισε στην Αθήνα. Στο ποίημά του «Εγώ στη Ρωσία» αναφέρεται στο επαγγελματικό στάδιο τής εκεί ζωής του.

Ήξευρα στίχους να μετρώ και όχι σιτηρά
και τότε τó έμπόριο παράδωσα εις λήθην
και πρós τás Μούσας έστρεψα τόν ξρωτά
μου όλον.

Στήν Αθήνα ο Σουρής έγραζόταν σ' ένα συμβολαιογραφείο σα γραμματέας και ταυτόχρονα γράφτηκε και στη Φιλοσοφική Σχολή του Έθνικού Πανεπιστημίου. Παράλληλα άσχολείται με τήν ποίηση και δημοσιεύει σατιρικά ποιήματα σε περιοδικά τής εποχής, τόν «Αριστοφάνη» του Πηγαδιώτη, τόν «Άσμοδαίο» του Άννινου, τó «Ραμπιαγιά» του Τριαντάφυλλου και τó «Μή χάνεσαι» του Γαβριηλίδη.

Στά 1881, σε ήλικία 28 χρονών, παντρεύεται ο Σουρής τή Μαρία Κωνσταντινίδη, από τή Χίο, τó γένος Άργέντη Ροδοκανάκη, κι από τότε έζησε ευτυχισμένη οικογενειακή ζωή με τήν πιστή, άφωσιωμένη και άξια γυναίκα του και τὰ πέντε παιδιά του.

Στις 2 τ' Απρίλιου του 1883 εκδόθηκε και κυκλοφόρησε τó πρώτο φύλλο του «Ρωμηού», τετρασέλιδο, σε στίχους όμοιοκατάληκτους όλο. Τόσο ο τίτλος του φύλλου, όσο κι' ή στερεότυπη εικόνα τής επικεφαλίδος όφείλουνταν στο πασίγνωστο ποίημα του Σουρή «Ο Ρωμηός», που άρχιζε έτσι:

Σ τόν καφενέ απ' έξω, σάν μπέης ξαπλωμένος
του ήλιου τίσ άκτίνες άχόρταγα ρουφώ,

καὶ στῶν ἐφημερίδων τὰ νέα βυθισμένους,
κανένα δὲν κυττάζω, κανένα δὲν ψηφῶ.

Ἡ ἔκδοσι τοῦ «Ρωμηοῦ» διακόπηκε γιὰ λίγους μῆνες, γιὰ τὴν δώση ἐξετάσεις ὁ Σουρῆς στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, ὅπου καὶ ἀπορρίφθηκε στὸ μάθημα τῶν Λατινικῶν καὶ τῆς Μετρικῆς, χάνοντας ἔτσι τὸ πτυχίον τῆς Φιλολογίας. Ὁ ἴδιος ὁ Σουρῆς, χωρὶς νὰ ἀπελπισθῆ, ἀνάγγειλε τὴν ἀποτυχία του στὴν ἐπανεκδόσει τοῦ «Ρωμηοῦ», ὕστερα ἀπὸ τετράμηνη διακοπή.

Μετὰ μεγάλης μου χαρᾶς στοὺς φίλους
ἀναγγέλλω
πὼς ἐξητάσθην τῶν θυρῶν ἐρμητικῶς
κλεισμένων
στὸν πολυγένη Φιντικλῆ καὶ τὸ σπανὸ
Σεμτέλο
καὶ ἀπερρίφθην μυστικά, μετὰ πολλῶν
ἐπαίνων!
Λοιπὸν καὶ πάλιν, Ἕλληνες, ἀρχίζουμε
σὰν πρῶτα
πάλι «Ρωμηὸς» καὶ ξάπλωμα, πάλι ζωὴ
καὶ κόττα.

Κάθε θέρος ὁ Σουρῆς διακόπτε γιὰ δύο μῆνες τὸ «Ρωμηὸς» καὶ ξεκουράζοταν στὸ Φάληρο, ὅπου ἀργότερα οἱ θαυμαστὲς του τοῦ χάρισαν μιὰ ἔπαυλη, καὶ ἐκεῖ ἔγραφε ἄνετα τὰ διάφορα ποιήματά του καὶ τὰ θεατρικά του ἔργα. Ἄν ἐξαίρεσοι μὲς τὶς μικρὲς αὐτὲς διακοπὲς τοῦ καλοκαιριοῦ, ὁ «Ρωμηὸς» ἀπὸ τὴν ἐπανεκδόσιν του, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1884, συνέχισε χωρὶς καμμιὰ ἄλλη διακοπὴ μέχρι τὸ 1918. Γιὰ 34 ὁλόκληρα χρόνια καὶ λίγους μῆνες ὁ «Ρωμηὸς» κυκλοφοροῦσε κάθε Σάββατο — ἐκτὸς βέβαια τοὺς δύο μῆνες τοῦ θέρους — μέχρι τὴν 17 τοῦ Νιόβηρος τοῦ 1918.

Ὁ Σουρῆς, σατιρίζοντας πρόσωπα καὶ καταστάσεις, κατάρθωνε πάντα, μαζὶ μὲ τὴν εἰρωνεία καὶ τὸ μαστίγωμα, τὴν μεταδίνῃ καὶ τὴν εὐθυμὴν διάθεσιν καὶ στὸν σατιριζόμενον καὶ στοὺς ἀναγνώστους του. Γι' αὐτὸ ποτέ του δὲν διώχθηκε ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, παρὰ μόνον μιὰ φορὰ, πού ἔχει μείνει ἀξέχαστη. Ἦταν ἡ χρονία τοῦ 1897, καὶ ἐνῶ ἡ ἐπανάστασι στὴν Κρήτη εἶχε φουντώσει γιὰ καλὰ, καὶ ἐνῶ ὁ πόλεμος μὲ τὴν Τουρκίαν φαινόταν ἀναπόφευκτος, ἡ ἀριστοκρατικὴ κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν, μὲ πρωτοστάτη τὴν ρωσικὴν καταγωγῆς βασίλισσα Ὀλγα καὶ τὴν Αὐλὴν τοῦ Γεωργίου Α',

δεχόταν προσκλήσεις γιὰ κοσμικὰς δεξιώσεις καὶ χοροὺς ἀπὸ τὸ ρωσικὸν στόλον πού ναυλοχοῦσε τότε στὸν Πειραιῶν. Ὁ Σουρῆς σατίρισε μὲ τρόπο καυστικὸν τὴν θλιβερὴν ἐκείνην κατάστασιν στὸ διάλογον μετὰξὺ Φασουλῆ καὶ Κυρίας Φασουλῆ, ἐμφανίζοντας ἔτσι τὴν γενικὴ ἀγανάκτησιν τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῆς κοσμικῆς ζωῆς τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ διάλογος αὐτὸς δημοσιεύθηκε στὸ «Ρωμηὸς» τῆς 25ης τοῦ Γενναρίου 1897, καὶ ἐπειδὴ θεωρήθηκε ἀπὸ τὴν Ἀρχὴν ὅτι ἔθιγε τὴ βασίλισσαν, κατασχέθηκαν τὰ φύλλα στὰ χεῖρα τῶν ἐφημεριδοπωλῶν ὕστερα ἀπὸ ἐντολὴν τοῦ Εἰσαγγελέα, καὶ διατάχθηκε ἡ σύλληψις τοῦ Σουρῆ. Γιὰ σαράντα μέρες ὁ Σουρῆς κρυβόταν ἀπὸ φίλους του, ἐνῶ ὅλος ὁ Τύπος καταφερόταν μὲ ἄρθρα ἐναντίον τῆς διώξεώς του. Ὁ «Ρωμηὸς» ὅμως, καὶ σ' αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν σταμάτησε νὰ ἐκδίδεται, ἐκπροσωπώντας τὴν γενικὴ κοινὴ γνώμην καὶ ἱκανοποιώντας τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ.

Πιὸ μπροστά, τὸ 1873, ὁ Σουρῆς εἶχεν ἐκδώσει μιὰ συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων, καὶ τρεῖς χρόνια ἀργότερα, τὸ 1876, ἕνα τόμον ἀπὸ στίχους λυρικοὺς μὲ τὸν τίτλον «Τὸ τραγούδιον μου». Ὑστερα ἀπὸ τέσσαρα χρόνια, τὸ 1880, ἐξέδωκε «Τ' ἀποκηάτικα», στὰ ὁποῖα ἀρχίζει νὰ ἐπικρατῆ ἡ σατιρικὴ διάθεσις, καὶ τὸ 1881 κυκλοφόρησε τὴν σατιρικὴν σύνθεσιν «Κυρανὴ Βίβλος», στὴν ὁποῖα ὁ Σουρῆς παρουσιάζει μιὰ παρωδίαν τῆς ἀλληλογραφίας Κομμουνιστοῦ καὶ Ξένου γιὰ τὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα. Μὲ τὸ ἴδιον γενικὸν θέμα ἐξέδωκε ὁ Σουρῆς καὶ μιὰ σατιρικὴν τριλογία, «Τὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα», ὅπου συνθέτει παρωδίας τῶν λόγων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας στὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς ἐκστρατείας στὴν Θεσσαλίαν, στὴν ὁποῖα πῆρε μέρος καὶ ὁ ἴδιος.

Διότι θὰ γνωρίζετε, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω πὼς ἐρημάτισα καὶ ἐγὼ φαντᾶρος μιὰ φορὰ καὶ συλλογὴν ἐξέδωκα εἰς τὴν ὁποίαν ψάλλω ὄσους πολέμους ἔκαμα μὲ ἀσφαιρα πυρᾶ.

Παράλληλα μὲ τὴν ποίησιν ὁ Σουρῆς ἐξυπηρετοῦσε καὶ τὸ θέατρον, γράφοντας μικρὰς συνήθως κωμωδίας πάνω σὲ ἐπίκαιρα θέματα. Ἐγραψε τὴν «Ἐπιστρατεία», τὴν «Ἐπιδημία», πού παίχθηκε στὰ «Ὀλύμπια» τὸ Σεπτέμβριον

του 1881 και πού σατιρίζε το θόρυβο και την αναστάτωση που προκάλεσε τότε στην Αθήνα μια ξαφνική επιδημία κοιλιακού τύφου. "Άλλες του κωμωδίες είναι ο «Αραμπής», ο «Αναπαραδιάρης» (1884), μονόπρακτη κωμωδία στην οποία σατιρίζεται η βαρεία φορολογία και ο τρόπος εισπράξεως των δημοσίων εσόδων, η «Περιφρέεια», όπου σατιρίζονται ἦθη και ἔθιμα, ἡ μονόπρακτη κωμωδία «Δὲν ἔχει τὰ προσόντα», πού σατιρίζει τὴ ρουσφετολογία και τὴν πολιτικὴ ἔξαχρείωση, τὸ «Ἄλλ' ἀντ' ἄλλων» και ἡ τρίπρακτὴ «Χειρατέησις».

Μεγαλύτερη ὅμως ἀπήχηση και «πραγματικὴ θεατρικὸ θρίαμβο εἶχε ἡ ἔμμετρη μετάφρασις τῶν «Νεφελῶν» τοῦ Ἀριστοφάνη. Κρίνοντας τὴ μετάφραση αὐτὴ ὁ Μελάς, γράφει: «Δὲν πρόκειται, βέβαια, γιὰ πιστὴ ἀπόδοση τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ἀν και οὔτε ἡ μελέτη, οὔτε ἡ ἀρχαιογνωσία τοῦ Σουρῆ μποροῦν ν' ἀμφισβητηθοῦν. Πρόκειται γιὰ λεύτερη παράφραση, ὅπου ὅμως τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου κωμικοῦ, ξαναζωντανεμένο, στὸ σύγχρονο νεοελληνικὸ λόγο, μ' ὅλη τὴν ἀκαταστασία, πού τὸν χειρίζεται ὁ Σουρῆς, δὲν χάνει ἀπὸ τὴ δροσιά του. Λαὸς και γραμματισμένοι χαίρεται τὴν παράφραση αὐτὴ και τὴν παράστασή της σὰ μεγάλο καλλιτεχνικὸ γεγονός, σχεδὸν σὰν ἀνάσταση, τοῦ ἀρχαίου θεάτρου. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι, ὅτι ἡ θεατρικὴ ἐπιτυχία χρωστοῦσε πολλὰ στὸ σκάνδαλο — ἀπαγορεύτηκε νὰ παρακολουθοῦν τὴν παράσταση γυναῖκες και παιδιὰ — τῆς ἀνοιχτῆς γλώσσας τοῦ Ἀριστοφάνη, πού διατηρήθηκε πολὺ... ἀλατισμένη, πρὸ πάντων στὴ ρητορικὴ μοναρχία τοῦ δίκαιου και ἄδικου λόγου...».

Ἀνάμεσα στὸ 1882 και 1887 ἔγινε ἡ ἔκδοση σὶ 4 τόμους τῶν ποιημάτων τοῦ Σουρῆ, πού ἐπαναλήφθηκε τὸ 1909, τὸ 1926 και τὸ 1941. Τὸ 1954 ἐξεδόθησαν σὲ δύο τόμους τὰ «Ἀπαντὰ» του, μὲ πρόλογο τοῦ Σπύρου Μελά.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, τὴ μεγάλη δημοτικότητα και φήμη του χρωστᾶει ὁ Σουρῆς, ἀναμφισβήτητα, στὸ «Ρωμιοῦ», πού ἀχόρταγα τὸ διάβαζαν ὅλες οἱ τάξεις τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, ὡς τὸν ἀπόδημο ἐλληνισμό. Σὲ μιὰ ποιικιλία ρυθμῶν και μέτρων και σὲ γλώσσα εὐπλαστὴ και καθαρὴ, πού δανειζόταν τοὺς τύπους της τόσο ἀπὸ τὴ δημοτικὴ, ὅσο κι' ἀπ' τὴν καθαρεύουσα, σατίτιζε και σχολίαζε ὁ

Σουρῆς, μὲ τρόπο θελκτικὸ, ἐξωτερικὰ και ἐσωτερικὰ γεγονότα και καταστάσεις, πρόσωπα και πράγματα. «Γόητα ποιητὴν» ἀποκαλοῦσε τὸ Σουρῆ ὁ Παλαμᾶς, και ὅλοι οἱ ξεχωριστοὶ τῆς ἐποχῆς του ποιητὲς θαύμαζαν τὸ εὐκόλο και ἄνετο τῆς στιχογραφίας του, τὴ σαφήνεια και λακωνικότητα τοῦ στίχου, πού σ' αὐτὴ χρωστᾶτο και ἡ καυστικὴ του δύναμη. Ἀγαπήθηκε ὁ Σουρῆς ὅσοι λίγοι και ἐπιβαλλόταν στοὺς συγχρόνους του μὲ τὸ ἀπροσποίητο τοῦ χαρακτῆρος του, τὴν εὐθύτητα και τὴν ἐντιμότητα του. «Ἀντεμετώπιζε τὴν καθημερινὴ ζωὴ, μὲ τοῦ μέσου Ἕλληνος τὰ συναισθήματα και ἐγνώριζε νὰ τὰ ἐκφράζει μὲ τὴν δεξιότητιαν και τὸν πνευματώδη σαρκασμὸν τοῦ ψυχικῶς ἀνωτέρου ἀνθρώπου».

Ὁ τόνος και τὸ ὕφος μεταλλάσσονταν εὐκόλα κι' εὐκόλα τὴ σοβαρότητα διαδεχόταν ἡ ἀστείότητα, προσδίδοντας ἔτσι ὁ Σουρῆς γὰρη και ζωηρότητα στοὺς στίχους του. Ἀναπτύσσοντας, γιὰ παράδειγμα, σ' ἓνα Ἡμερολόγιό του τίς βασικὲς ἀρχὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, σατιρίζει ἀπόροπτα και τὴν ἀδυναμία τοῦ Γεωργίου Α' στὰ συχνὰ ταξίδια:

Ὁ Βασιλεὺς δὲν κυβερνᾶ, πλὴν ὅμως

βασιλεύει

και στὰ λουτρὰ τοῦ Αἰξ-λὲ-Μπαὶν συνήθως

ταξιδεύει.

Ἡ παραγωγή τοῦ Σουρῆ εἶναι πράγματι καταπληκτικὴ και θαυμαστὴ, γιὰ τίς μυριάδες τῶν στίχων του, πρᾶγμα πού παραδέχεται κι' ὁ ἴδιος:

Ἄν ἡμποροῦσα δίλεπτα μονάχα νὰ τοὺς

κάνω

θᾶχα κι' ἀμπέλια στὴ Βλαχιά, σίπια στὸ

Βουκουρεστί.

Μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον περιέμενε ὁ κόσμος τὰ πρὶν τὸ Πάσχα φύλλα τοῦ «Ρωμιοῦ», ὅπου στὰ λεγόμενα «Δώδεκα Εὐαγγέλια», δεξιoteχνικὰ συνδυάζοντας ὁ Σουρῆς τὴν πολιτικὴν σάτιρα μὲ τὰ τρέχοντα θέματα, σατιριζόταν συχνὰ ἡ φλυαρία τοῦ Θεοδ. Δεληγιάννη, και ἄλλα συναφῆ γεγονότα.

Ἐπίκαιρα θέματα, γεγονότα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, κακὲς καταστάσεις, τρατὰ τῆς κοινωνίας και ἀνθρώπων ἔδιναν τὸ παρόν τους ἀπὸ τίς στίγες τοῦ «Ρωμιοῦ», πού ἡ σάτιρα ἀποτελοῦσε τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ του, συχνὰ ὅμως στοὺς στίχους του συναντοῦσε κανεὶς τὸ χαμηλόφωνο και ἀγνό λυρισμὸ, πού

συγκανούσε βαθύτατα τούς αναγνώστες. 'Ιστορικό έχει μείνει τὸ τετράστιχο ἐκεῖνο τοῦ Σουρῆ, ποῦ ἀναφέρεται στὸ βομβαρδισμὸ τῆς σημαίας τοῦ 'Ακρωτηρίου (1897) ἀπὸ τὸ στόλο τῶν Μεγάλων Δυνάμεων:

Τὸ γαλάζιο τὸ πανάκι ποῦ σκονίσθηκε ἐκεῖ
πέρα
καὶ τὸ γκρέμισαν ἢ μπόμπες ἀπ' τὴν ἄκρη
τοῦ βουνοῦ,
ἀνυψώνεται καὶ φθάνει δοξασμένο στὸν
αἰθέρα
ὡς ποῦ γίνεται κομμάτι τοῦ γαλάζιου τ' οὐ-
ρανοῦ!...

Γιὰ συνθετικὴ οἰκονομία ἔπλασε ὁ Σουρῆς τούς δυὸ ξύλιινους ἥρωές του, δημιουργώντας ἔτσι διάλογο, λόγο καὶ ἀντίλογο. Εἶναι οἱ γνωστοὶ σάν: «Φασουλῆς καὶ Περικλέτος — ὁ καθένας νέτος καὶ σκέτος». Καὶ ὁ Περικλῆς εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ κοινοῦ νεοέλληνα τῆς ἐποχῆς, μὲ τὸν ἐπιπόλαιο χαρακτῆρα, τὶς πονηριές, τούς ἐνθουσιασμοὺς καὶ τὶς κακὲς συνήθειες, ἐνῶ ὁ Φασουλῆς ἀντιπροσωπεύει τὸν ἴδιο τὸν ποιητῆ, ἐκφράζει τὶς σκέψεις του, μὲ τὸ σαρκασμὸ καὶ τὴν ἀηδία του γιὰ τὰ «στραβά» ποῦ βλέπει γύρω του.

Τὴν ξεχωριστὴ φυσιογνωμία τοῦ Σουρῆ καὶ τὴν πνευματικότητά του δὲν ἀναγνώρισαν οἱ δημοτικιστὲς «μαλλιαροὶ» τῆς ἐποχῆς του, καὶ ὁ Ψυχάρης τὸν χαρακτήρισε, γιὰ τὴ γλωσσικὴ ἀκαταστασία του, σάν μὴ ποιητῆ: «Ὁ Σουρῆς δὲν εἶναι ποιητής». Ὁ Σουρῆς, βέβαια, πάντοτε ὑπῆρξεν ὁπαδὸς τῆς καθομιλουμένης καὶ πολέμιος τοῦ λογιωτατισμοῦ. Ἀντιτάχθηκε, ὅμως, τὸ ἴδιο στὶς ἀκρότητες τῶν δημοτικιστῶν, ποῦ μηχανικὰ ἀκολούθησαν καὶ δεχόντουσαν σάν θέσφατα τὰ ὅσα ἔλεγε ὁ σὲ πολλὰ ξένος μὲ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγός του. Στὸν Ψυχάρη ἀπάντησε ὁ Περικλέτος, ἐπιτιμώντας σφοδρὰ τὸ Φασουλῆ:

Τί κάθεσαι καὶ τσαμπουνᾶς καὶ τὸν καιρό
σου χάνεις.
Σκάσε! Δὲν εἶσαι ποιητής· τὸ γράφει κ' ὁ
κὺρ Γιάννης.

'Εσὺ δὲν εἶσαι ποιητής «ἀσύλληφτης ἰδέας»·
εἶσαι τὸ κατακάθισμα τῆς φάρας τῆς χυ-
δαίας.
Δὲν εἶσαι τέχνης γέννημα «λεφτὸ» καὶ «ντε-
λικάτο».

Κι' ἡ Μοῦσα μὲ τὸ μῦσι σου θρωμίζει καὶ
μολύνεται.
Δὲν εἶσαι σάν τούς μαλλιαροὺς πηγάδι δι-
χως πάτο,
σκουληκομυρμηγκότρυπα καὶ γριφὸς ποῦ
δὲν λύνεται!
Χίλιες φορὲς σοῦ τῶλεγα, τοῦ καφενέ,
τεμπέλη,
γιὰ τὸ καλὸ σου νὰ γενῆς τοῦ μαλλιαροῦ
κοπέλλι,
χίλιες φορὲς σοῦ φώναξα, στοῦ βίου τὸν
ἀγῶνα,
γιὰ τὸ καλὸ σου, Παρθενὸ νὰ λές τὸν
Παρθενῶνα,
κι' ὁ βασιλεὺς πὼς ἔπρεπε νὰ γίνῃ βασιλεὺς
μὰ καὶ τὴν ὑπῆρέτρια, περέτρα νὰ τὴν λές.
Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ στάση καὶ ἡ θέση τοῦ Σου-
ρῆ ἀπέναντι στὸν Ψυχαρισμὸ.

**

Πρότυπο καλοῦ χριστιανοῦ καὶ οἰκογενειάρχη, προσηνῆς καὶ σοβαροῦς, λιγόλογος κ' εὐγενῆς, ἄκακος καὶ ἥμιος ὑπῆρξεν σάν ἄνθρωπος ὁ ποιητής, ποῦ, γιὰ δυὸ σχεδὸν γενιές, ἔκανε τούς Ἕλληνας νὰ εὐθυμοῦν. Ἀγαπητὸς ἀπὸ ὄλους, δεχόταν μὲ εὐχαρίστηση στὸ φιλολογικὸ του σαλόνι τούς πνευματικὸς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του, «ὅπου καὶ οἱ ἀντίζηλοι καὶ οἱ ἐχθροὶ στὰ μαχαίρια, ὑτέγραφαν ἀνακωχὴν». Ἡ Βουλῆ, τὸ Πανεπιστήμιον καὶ διάφορα πνευματικὰ σωματεῖα εἶχαν προτείνει τὸ Σουρῆ γιὰ τὸ βραβεῖο Νόμπελ, χωρὶς βέβαια ἀποτέλεσμα, γιὰτὶ ὁ ποιητής δὲν εἶχε πρὶν ἀπ' ὅλα τὴν παγκόσμια προβολή.

Πέθανε στὶς 26 Αὐγούστου 1919, σὲ ἡλικία 66 χρονῶν, στὸ Νέο Φάληρο, κ' ὄλοι οἱ Ἕλληνας τὸν ἔκλαψαν. Ἡ κηδεία του ἔγινε μὲ δημόσια δαπάνη, καὶ μεταθανάτια τοῦ ἀπονεμήθηκε γιὰ τὶς ὑπηρεσίες του στὴν πατρίδα ὁ Ἀνώτατος Ταξιάρχης τοῦ Σωτήρος. Τὸ 1932 στήθηκε καὶ ἡ πρωτομὴ του στὸ Ζάππειο.

Πολὸν ἐνδιαφέρον βιβλίον γιὰ τούς μελετητὲς τοῦ ἔργου του εἶναι τό: «Ὁ Σουρῆς καὶ ἡ ἐποχὴ του» (1949), ποῦ ἐξέδωσε ὁ γιός του Κρίτων Γ. Σουρῆς.

**

Ὁ Γεώργιος Σουρῆς ὑπῆρξεν, ἀσφαλῶς, μὰ ἀπ' τὶς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας καὶ ἓνα φαινόμενο ἀπὸ κάθε πλευρὰ μοναδικὸ καὶ ἐκπληκτικὸ.

«Όπως και νὰ ἐξεταστῆι — γράφει ὁ Μελάς — ἀπ' ὅποιο πρῶσμα καὶ ἀπ' ὅποια γωνιά, ὁ Γεώργιος Σουρῆς εἶναι ἀναντίρρητα ἓνα θαῦμα».

Σὰ δημοσιογράφος ὑπῆρξε σπάνιο φαινόμενο, πού δὲ συναντᾶται στὴν παγκόσμια ἱστορία τῶν Γραμμάτων ὄλων τῶν αἰώνων. Μόνος του, γιὰ τόσα χρόνια, ἔβγαξε μιὰ ἐφημερίδα, τὸ «Ρωμηό», ἔμμετρη ὅλη, σὲ στίχους ὁμοιοκατάληκτους, εὐθυμοῦς, ἐλαφρεῖς, σχεδὸν χωρὶς ἀτέλειες καὶ λάθη. Καὶ ἡ ἔμμετρη αὐτὴ ἐφημερίδα τοῦ Σουρῆ ἦταν σὲ πολλὰ τὸ πιστὸ χρονικὸ μᾶς χώρας καὶ μιᾶς ἐποχῆς πού τόσο πιστὰ ἀπεικονίζεται ἀπ' τὴν ἀνάποδη καὶ «στραβή» τῆς πλευρά. Ἡ ἀναγνώριση αὐτοῦ τοῦ θαυμαστοῦ γεγονότος ὑπῆρξε πάνδημη, καὶ μέσα στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔξω ἀπ' αὐτὴν, ὥστε τὰ δεκάχρονα καὶ εἰκοσάχρονα τοῦ «Ρωμηοῦ» «γιορτάστηκαν σὰν ἔθνικὰ γεγονότα, σχεδὸν σὰν σταθμοὶ στὴν ἐθνικὴ μας ἱστορία, τὴν πνευματικὴ καὶ τὴν ἄλλη. Καὶ διαλεχτοὶ ἄνθρωποι τοῦ ἔξω κόσμου, προσωπικότητες πασίγνωστες τοῦ πνεύματος, κατάθε-

σοι, μὲ ἄρθρα καὶ σημειώματα, τὸ φόρο τοῦ θαυμασμοῦ τους».

Ἄλλὰ καὶ σὰν ποιητῆς ὁ Γεώργιος Σουρῆς, σατιρικὸς καὶ λυρικός, ἀποτελεῖ πάλιν φαινόμενον, ἀφοῦ κατώρθωσε μονάχα ἀπὸ τοὺς στίχους του νὰ ζήσει ὁ ἴδιος, νὰ συντηρήσῃ καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ οἰκογένεια καὶ παιδιὰ. Τοῦτο ὀφείλεται στὴν ἄμεση, στενότητι, πλατιά καὶ ζεστὴ ἐπαφὴ του μὲ τὸ κοινὸ, στὴν ἀπήχηση τῆς τέχνης του στὶς λαϊκῆς μάζες.

Ἐίχε κατακτήσει τὴν πρὸ ζεστὴ λαϊκὴ ἐπιδοκμασία, χωρὶς νὰ χάσει καὶ τὴν ἐγκριση τῶν λίγων, ἀπὸ τὸν Ἄννινο... ὡς τὸ σιμὸ καὶ δύσκολο Γιάννη Γρουπάρη. Καὶ σ' αὐτοὺς ἐνώθησαν, κατὰ καιροῦς, ἄλλοι, ὅπως ὁ Ξενοπούλος, ὁ Νιρβάνας, καὶ αὐτὸς ὁ Παλαμῆς. Καὶ εἶναι ἡ συνάντησις αὐτῆ τῆς γνώμης τῶν πολλῶν καὶ τῶν λίγων, στὴν ὑποδοχὴ τοῦ ἔργου του, ἓνα τρίτο θαῦμα.

Ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης ἔγραψεν, ὅτι: «Ἡ βασιλεία τοῦ Γεωργίου οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσεν ἢ τὴν φωτογραφίαν τοῦ Σουρῆ».

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΤΟΣ ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

[Στὸν Κώστα Μόντη].

Ξαναπερνώντας ὁλοένα ἀπὸ τοὺς δρόμους σου
τὰ μονοπάτια καὶ τὶς ἀφεγγες αὐλές σου

σκύβοντας πάνω ἀπὸ τοὺς ὄμους σου
σκύβοντας πάνω ἀπ' τὶς οὐλές σου

μὲς στὸ Ρογιάτικο τῶν γιασεμιῶν μιὰ καλημέρα
μὲς στὸ προάστειο τῶν μπαλκονιῶν μιὰ καλησπέρα

πότε στὴ θάλασσα νὰ γίνεσαι κομμάτια
πότε γλυκὸς νὰ σεργιανᾶς σὲ γαλανὰ δυὸ μάτια

πότε νὰ καίς στὴ Λευκωσία μὲς στὴ λάβα σου
καὶ νὰ σὲ βρίσκουμε στερνὰ στὴ Μπρατισλάβα σου

πάντα τὸ ἴδιο νὰ κλαῖς ὅπου κι' ἔν πᾶς
πάντα τὸ ἴδιο σὰν πρῶτα νὰ πονᾶς

κάτι σὰν νὰ 'πесе θαρρεῖς ἀπ' τὴν καρδιά σου
κάτι σὰ νὰ 'πесе ἀκριβὸν ἀπ' τ' ἀκριβά σου

κάτι σὰ νὰ 'χασες, σὰ νὰ γυρεύεις κάτι τί
κι ὅμως ἡ Μοῖρα σου θε θέλει Ποιητή.

ΧΡ. ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΜΝΗΜΗ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑΣ 1968

Δέν έχει ή Μόσχα τύψεις για τήν Πράγα
καί στο Λένινγκραντ
δέν ζέρουν ούτε τ' όνομά της.

A. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Θά άποτελοϋσεν άπλή κοινοτυπία ή άναφορά στην κρισιμότητα τών σημερινών Κυπριακών καιρών. Όμως, ώρα είναι αυτή τήν πραγματικότητα να τή ζυγίωμε προσεκτικά και να τήν ιδούμε κάτω από τὸ φῶς τῆς άντοχής και τών προθέσεων μας. Γιατί ὁ ἔθισμός που ὑπονομεύει τήν ἐγρήγορη ἢ και που ὀδηγεῖ σέ ζεστρατίματα ὑποθαμβίζει ἐπικίνδυνα ὅλες τῖς προϋποθέσεις συνέχειας και ἀπομακρύνει ἀπό τούς στόχους που συγκρατοῦν και που μποροῦν να σώσουν. Μή μᾶς διαφεύγη, ἄλλωστε, πῶς ή ἰδιοτυπία τῆς περίπτωσης μας θρίσκει στην ὑψη μῖς σκληρά παρατεινομένης ἀγωνίας, που, παρά ταῦτα, θεραπεύει πολλές ψευδαισθήσεις και φιλαρέσκειες και που συχνά μᾶς κάνουν να χάνωμε τὰ μέτρα και να πιστεύωμε ἑαυτούς ὀμφαλόν του ἑλληνισμοῦ και του κόσμου, και τῖς ἐπιδιώξεις μας ἀφετηρία τῆς Ἱστορίας...

Δέν χρειάζεται, ἀσφαλῶς, ν' ἀραδιάσωμεν ἐδῶ γνωστότατα συμπύματα. Μά και δέν είναι δυνατό ν' ἀγνοήσωμε μερικές πρόσφατες φωνές που με τὸν τρόπο που διασαλπίζονται ὑποβάλλουν ὀχι λίγες ἀνσυχίες.

ΚΑΙ πρῶτα: Ἡ καταγραφή ἐναντίον νέων μέτρων για τὴ στρατολογία ἐγράφη ὀχι οἱ σπουδές τών παιδιών μας κι' ή ὑπόθεση τῆς ἀνάπτυξης και τῆς εὐημερίας του τῶπου στέκου ὀψηλότερα ἀπό κάθε ἄλλη ἔγνοια. Ἡ ἀποψη είναι θεωρητικά σωστή — μά για τῖς περιστάσεις του τῶπου μαρτυρεῖ ἄπλῶς μιά σοβαρώτατη παρεξήγηση. Γιατί ὁ τόπος διεξάγει ἀγῶνα ἐπιβίωσης και, συνεπῶς, δεσπόζουσα ἔγνοια του δέν μπορεῖ νᾶναι ἄλλη ἀπό τήν ἔγνοια τῆς νίκης ἢ τῆς ἐξόδου ἔστω ἀπό τὴ σημερινή ρευστότητα κι' ἀγῶνια. Πολύ περισσότερο, γιατί τήν ἀντίθετη πλευρά ή τυχόν ἀβεβαιότης ἢ χλιαρότης μας τήν ἀποθαρσύνει και μόνο με τήν ἰσχύ και τήν σταθερότητα μας είναι δυνατό να συνετισθῇ. Δέν κάνω πολιτική κι' οὔτε τονίζω πολεμικό παιᾶνα. Πιστεύω, ὀμως, πῶς ἐκείνο που θασι-

κα χρειάζομαστε είναι κυρίως ἕνα ἑσωτερικό νοικοκυριό που να συνδυάζη τῖς εὐρύτερες ἀναζητήσεις και πραγματοποιήσεις μας με τῖς ἄμεσες κι' ἄπώτερες ἀνάγκες του ἔθνικοῦ ἀγῶνα μας. Οἱ στιγμές ἀπαιτοῦν ἐπιστράτευση πειθαρχημένων δυνάμεων — κάθε λογῆς ὑγιῶν ἑσωτερικῶν δυνάμεων — που, ἀσφαλῶς, δέν ὑποβοηθεῖται με κηρύγματα ἀμεριμνσίας και ὀχι σέ ἀντιδιαστολή με τῖς στρατιωτικές ὑποχρεώσεις τών νέων και τήν ἐπιβαλλόμενη πλήρη κατάρτιση και ἐξάσκηση τους. Καιρός είναι να συνειδητοποιήσωμε τήν ὀμότητα τών βλέψεων και τών μέσων του ἀντιπάλου για να μπορέσωμε να τοποθετηθῶμε μέσα στὰ πράγματα κατὰ τρόπο ρεαλιστικό. Εἶτε τὸ θέλωμε εἶτε ὀχι διατρέχομε ἄμεσο κίνδυνο ἐπανάληψης και στήν Κύπρο τῆς τραγωδίας του '22 (εἶναι, πράγματι, φοβερό ν' ἀναλογίζεται κανείς πῶς ἐνῶ ὁ Ἑλληνισμός πληρώνει ἄκομη τῖς συνέπειες τῆς τουρκοκρατίας ή Κύπρος παλαίει για ν' ἀποφύγῃ— ἐν μέσω εἰκοστῶ αἰῶνι — νέα τουρκική κατάρτιση) κι' ὀφείλομε ν' ἀναμετρήσωμε τῖς εὐθύνες μας ὀχι μονάχα ἐναντι ἑαυτῶν και του ἑλληνικοῦ κόσμου καθόλου ἄλλα και ἐναντι τῶν ἀνθρώπων και του πολιτισμοῦ γενικώτερα. Ἐπισημαίνω τὸ θέμα τῆς στρατολογίας σάν χαρακτηριστική κι' ὀχι για ν' ἀσχοληθῶ εἰδικά μ' αὐτό. Τὸ πρόβλημα μας είναι πῶς να τιθασεῦσωμε τὴ ζωῆ μας μέσα στὰ πλαίσια του ἱστορικοῦ μας χρέους — για να μπορέσωμε, κάποτε, λυτρωμένοι ἀπό τὸ ἄγχο τῶν κινδύνων — που μᾶς περιζώνουν — να χειραφετήσωμε τῖς δημιουργικές μας δυνάμεις σέ ἔργα ποιότητας και προκοπῆς.

ΜΑ ἐγράφη και κάτι ἄλλο: πῶς ή Παιδεία του τῶπου πρέπει να λυτρωθῇ τὸ συντομότερον «ἀπό τὸ τέλημα τῆς μακαριότητος, του σβητισμοῦ και τῆς προγονοπληξίας». Ἀλήθεια, τί να ἐννοῆ ή σχετική διαπίστωση και που ἄραγε να στηρίζεται; Γιατί, μερικές ἐξ ἀντικειμένου δυσχέρες στήν ἐκπαίδευση δέν σημαίνουν και ἀπαγίστρωση της ἀπό τῖς ἑλληνικές κι' ἀνθρωπιστικές της βάσεις που εἶναι και βάσεις τῆς παιδείας ὀλου του κόσμου. Ἐκτὸς ἀν ἐκπαίδευση σημαίνει ἄπλῶς τὴ στεγνή φροντιστηριακή προπαρασκευῆ τών νέων για τὰ παραπέρα ἀκαδημαϊκά ἢ ἐπαγγελματικά τους ἐνδιαιφέροντα. Τούτο, ὀμως, θά ὀδηγοῦσε στήν ἀνατροπὴ κάθε ἐννοίας ἀγωγῆς, θά ἀποκολλοῦσε τὸ παιδί ἀπό τῖς φυσικές ἑθνικές του ρίζες και τὴ γύρω του πραγματικότητα και θά συνέθλιβε κάθε δυνατότητα διαμόρφωσης μέσα του ἱστορικής συνείδησης.

“Αραγε, όμως, ή επίκριση συνέβη ποτέ νά σκύψη πάνω από τὰ προγράμματα και τή δουλεια τῶν σχολειῶν μας ἢ νά συμβουλευθῆ στοιχειώδεις παιδαγωγικές ἀρχές; Γιατί, πού ἀνακάλυψε τή μακαριότητα; Μήπως στό διαρκῆ αὐξανόμενο ἀγχος γιά γνώση; Και πού βρῆκε τὸ σωβινισμό και τὴν προγονοπληξία; Μήπως στὴν ἀναμέτρηση μὲ τοὺς κλασσικούς και στὴ μελέτη τῆς ἀρχαιότερης και νεώτερης ἐθνικῆς παράδοσης; Και πού διαπίστωσε τὸ τέλμα; Μήπως στό διαρκῶς θελτιούμενο, παρὰ τὶς δυσκολίες και τὶς παρεξηγήσεις, ποιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν σχολειῶν μας; Ἡ Παιδεία, πού ἀποτελεῖ κτῆμα τοῦ λαοῦ, πρέπει νά εἶναι ἀνοικτὴ πάντα σὲ ἐλεύθερη κι' ἐποικοδομητικὴ συζήτηση, πού νά μὴ περιορίζεται, ὅμως, μονάχα σὲ ἀρνητικές θέσεις. Οἱ ἐπικριτὲς ὀφείλουν νά ὑποδείξουν σαφῶς και τὸ πῶς μπορεί νά ἐπέλθῃ ή λύτρωση ἀπὸ τὴ «μακαριότητα, τὸ σωβινισμό, τὴν προγονοπληξία και τὸ τέλμα» κι' ὅχι νά ἀπασχολοῦνται ἀπλῶς μὲ γενικότῃτες κι' ἀφορισμούς. Ἄλλως, φοβοῦμαι, πῶς σὲ τελευταία ἀνάληψη ἐκεῖνο πού ἐνοχλεῖ εἶναι ὁ ἑλληνικὸς χαρακτηριστὴρ τῆς παιδείας, πρᾶγμα, ἄλλωστε, πού μαρτυρεῖται κι' ἀπὸ τὴ χλευαστικὴ διάθεση πού ὅχι σπάνια χαρακτηρίζει διάφορους κύκλους ἐναντι παντὸς ἑλληνικοῦ.

ἈΛΛΑ, πῆρ' ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση ν' ἀνοίξωμὲ τὰ μάτια μας πρὸς τὴν ἑσπερία και τὴν ἀνατολή (ἀν τὰ ἀνοίξωμὲ καλά θὰ διαπιστώσωμὲ πῶς στὶς προηγμένες χώρες ή παιδεία εἶναι πολλὸ πιὸ ἐθνικὴ ἀπὸ τὴ δική μας) εἶναι και τὸ χρέος νά στερεώσωμὲ τὶς συνειδήσεις τῶν παιδιῶν μας μέσα στό φυσικὸ τους κλίμα γιά νά μπορέσουν νά γνωρίσουν τοὺς ἑαυτούς τους και ν' ἀποκτήσουν τὰ γερὰ βᾶθρα ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι σὲ θέση νά ἀτενίσουν τὴ μοῖρα τους και τὴ μοῖρα τοῦ Ἄνθρώπου ἀσφαλῆστερα. Κι' ἀκόμη, εἶναι ή εὐθύνη — σ' αὐτοὺς τοὺς χαλεποὺς κυπριακοὺς καιροὺς — νά περιμαζέψωμὲ και νά ἀνανεώσωμὲ φωτισμένα τὶς μνῆμες μας σάν ἀσπίδα ἀξιοπρέπειας και λεβεντιᾶς ἐναντι τῶν ἐπιβουλῶν πού ὑποσκάπτουν αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ὑπαρξή μας. Χωρὶς τὸ «ἑλληνικὸ» δὲν μπορούμὲ νά ἐπιβιώσωμὲ γιατί δὲν ἔχομὲ ἄλλο ἔρεισμα. Κι' ὁ ἀγῶνας μας μονάχα σάν ἑλληνικὸς μπορεί νά ἔχῃ νόημα και δικαιοσύνη.

Βρισκόμαστε ἀπάνω στό πιὸ ἀποφασιστικὸ σταυροδρόμι τῆς ἱστορικῆς μας πορείας κι' ἀν εἶναι κάτι πού χρειαζόμαστε εἶναι ή περιουλογιή τῶν δυνάμεών μας κι' ή ἀνανέωση, τακτοποίηση και ἰσχυροποίησή τους...

Μὰ θὰ ἐπανέλθωμὲ.

Φ. ΒΡΑΧΑΣ

Η «ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΝΕΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ» ΤΟΥ ΡΙΚ

Τὸ ΡΙΚ πρόσθεσε ἀκόμα δυὸ βιβλία στὴ σειρά τῶν ἐκδόσεών του. Ἀπὸ αὐτὲς ἰδιαίτε-

ρα μᾶς ἐνδιαφέρει ή «Ἀνθολογία Νέων Κυπρίων Ποιητῶν» πού ἐπιμελήθηκε ὁ Κώστας Μόντης μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ὑπεύθυνου γιά τὸ «Ραδιοφωνικὸ Περιοδικὸ» Ἄνθου Ροδίν. Ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἐνδιαφέρει κυρίως γιά δυὸ λόγους: α) δίνει στοὺς πολλοὺς μὲ ποίηση συνειργάτες τὸν μὴ δικαιοποίησεν τοῦ ἔργου τους αὐστηρὰ διαλεγμένου μέσα ἀπὸ ὅσα εἶχανε στείλει κατὰ καιροὺς πρὸς κρίση και μετάδοση. Και β) δίνει ἀντικειμενικὰ ἕνα δείγμα τῶν τάσεων και τοῦ ὕφους τῶν νέων ποιητῶν μὲς τὸν κυπριακὸ χώρο, πρᾶγμα πού μᾶς ἐπιτρέπει κάποιες σκέψεις κι' ἐκτιμήσεις.

Μὲ τὸν πρῶτο λόγο, τὴν κωδικοποίηση τοῦ ἔργου, συμπληρώνει τὸ ΡΙΚ τὴν προσπάθειά του γιά προαγωγή τῆς ποίησης στὸν τόπο μας (κι' ἔχει πραγματικὰ ἄρκετὰ π ρογράμματα ποίησης). Μὲ τὸ δεύτερο λόγο μπορούμὲ νά δοῦμὲ στὴ δεδομένη στιγμή τὶς τάσεις στὴν κυπριακὴ ποίηση και, βαθύτερα ἀκόμα, τὸ τί οὐσιαστικὰ τυραννεῖ τὴ νέα γενιά. (Δέν εἶναι ζήτημα ἀν ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς ἀνθολογίας αὐτῆς θὰ συνεχίσουν στο μέλλον μὲ κάποια ἐπιτυχία πέντε—δέκα). Μιά ὑπηρεσία πολλὰ θάχει νά διδαχτῆ, μελετῶντας μὲ προσοχή τὰ κείμενα.

Η ΜΠΟΥΑΤ «ΚΥΚΛΟΙ»

Δέν ἔχω πρόθεση νά δῶ τὴν ἱστορία τοῦ νέου αὐτοῦ εἴδους πού λέγεται «μπουάτ». Πάντως στὴν Κύπρο ἦρθε κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Και φαίνεται πῶς προσαρμόστηκε στὶς κυπριακὲς ἀνάγκες, παίρνοντας ἕνα ἰδιαίζοντα χαρακτήρα, λιγώτερο κοσμικὸ, περισσότερο κοινωνικὸ. Ἡ σωστὴ διάθεση τῶν νέων γιά ἐπικοινωνία ἀνάμεσά τους, ἔτσι πού νά βροῦν τὴν εὐκαιρία νά ἐκδηλωθοῦν, νά ἐκφραστοῦν, νά βροῦν ἕνα αὐτὶ πού νά τοὺς ἀκούσῃ και σὲ συνέχεια ἕνα ἄνθρωπο πού νά τοὺς νοιώσῃ, ἔχει ἐπιβάλει ἐδῶ στὴν Κύπρο τὸ νέο αὐτὸ εἶδος.

Στὴν Μπουάτ («Κύκλοι») ἄρκετοὶ νέοι τῆς Λευκωσίας (κι' ἀπὸ ἄλλα μέρη, ἢ και περαστικοὶ) δυὸ φορὲς τὴν ἐβδομάδα συναντῶνται μέσα σ' ἕνα θερμὸ περιβάλλον, λιπὸ και ἀξιοπρεπές, γιά λίγες ὥρες. Μιλᾶνε και συζητᾶνε, δημιουργοῦν γνωριμίες και φίλους, σκέφτονται τὰ προβλήματα τους, τὸ μέλλον τους. Ἐνα κατατιομένο ἀπὸ πρὶν πρόγραμμα μὲ μουσική, ποίηση, ὁμιλία, ποικίλλει τὴ βραδυὰ και θέτει ἐρωτήματα ἢ ζηυνὰ ἀμιλλα' προπαντὸς ψυχαγωγεῖ καλλιτεχνικὰ.

Οἱ συναντήσεις αὐτὲς προάγουν πνευματικὰ τὸ νέο. Συγκρόνως τοῦ δίνουν μιά καθαρῶς πνευματικὴ—καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυση, βοηθῶντας τὸ ξεθύμασμα τῆς φοιτητικῆς ψυχῆς του. Και τὸν προφυλάγουν ἀπὸ τὶς φτηνὲς διασκεδάσεις πού οδηγοῦν συχνὰ στὴν καταστροφή (χαρτοπαίγνιο, ταβέρνες κλπ.). Γι' ὅλ' αὐτὰ δίκαια πρέπει νά ἐπαίνεθῆ ή προσπάθεια τῆς Μπουάτ («Κύκλοι».

ΤΟ «ΛΥΚΕΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ» ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΙΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Εύνοούμε το έρασιτεχνικό θέατρο. Τό... έμπορικό θέατρο (έτσι έχει καταντήσει το έπαγγελματικό θέατρο — και δέν τό άδικοούμε) δέ μπορεί νά έρμηνεύσει έργα μέ άζία. Περιορίζεται σέ ό,τι πιό φτηνό γιά νά προσελκύσει τό λίγο κοινό, πού δέν άπαιτεί παρά λίγο φτηνό γέλιο — συνήθως μέ μαλλιοτραβηγμένες όμοιοκαταληξίες. Άσφαλώς υπάρχουν και οι άόσιες, πού όφείλονται στις φιλοδοξίες λίγων ήθοποιών, σαν π.χ. οι παραστάσεις του Σιαφκάλη.

Τό έρασιτεχνικό θέατρο, μέ κάπως κατώτερο επίπεδο έρμηνείας, γνωρίζει στό πολύ κοινό έργα άζίας. Ή άρχαία μας τραγωδία, πού άποτελεί τό πιό ύψηλό δημιούργημα τής ποιητικής τέχνης, δέν μπορεί μέ τά συνήθη μας έπιτόπια μέτρα, νά πραγματοποιήσει έμπορικές παραστάσεις. Οι έπαγγελματίες ή θεατρικοί έπιχειρηματίες δέ μπορούν νά διακινδυνεύσουν. Γι' αυτό τό πνευματικό αυτό κεφάλαιο ύποχρεωτικά μεταπηδά στό χέρια τών σχολείων και τών συλλόγων, δηλ. στους έρασιτέχνες.

Τό «Λύκειον Έλληνίδων Άμμοχώστου» ίδίως τά τελευταία χρόνια συστηματικά παρουσιάζεται κάθε χρόνο μέ μιá άρχαία τραγωδία. Χρησιμοποιεί ύλικό από τις διάφορες τάξεις του λαού. Μέ τήν έπίπονη και συνεχή διδασκαλία τής κας Μαρίας Π. Ίωάννου κατορθώνονται παραστάσεις άξιέπαινες. Όταν λογαριασθή και τό μεγάλο κέρδος τών έρμηνευτών από τή φωτισμένη γενική διδασκαλία τής κας Ίωάννου, τότε ή κίνηση αυτή άποκτά μεγαλύτερη σημασία.

Έφέτος τό «Λύκειον Έλληνίδων Άμμοχώστου» παρουσίασε τις «Τρακίνιες» του Σοφοκλή, έργο πού άπό ό,τι ξέρω δέν έρμηνεύτηκε στην Κύπρο. Συνεπώς, ή έργασία του Λυκείου ξεπερνά τήν άπλή παρουσίαση, προχωρεί και πρós τις γνωριμίες.

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΖΩΗ»

Τό περιοδικό «Μακεδονική Ζωή» πραγματικά γράφει ιστορία. Κάθε φορά πού φτάνει στό γραφείο μας τό τεύχος του δημιουργεί κίνηση: συζητείται τό περιεχόμενο, ή εμφάνιση, προπαντός τό κάτι καινούργιο πού προσφέρει. Τό μαχητικό πνεύμα του γιά τά θέματα τής Μακεδονίας είναι άπαράμιλλο, κι' ένw δείχνει τό έλληνικό σθένος γιά τήν αντιμετώπισή τους, πληροφορεί συνεχώς και κρατά τά μάτια μας άνοιχτά. Κι' αυτή τή συνεχή έγρήγορη χρειάζομαστε γιατί τά διεθνή προβλήματα μäs άποσπούν τήν προσοχή άπό ό,τι ιερό έχουμε.

Ίδιαίτερα τονίζουμε τό ύλικό πού δημοσιεύει γιά τήν ιστορία χωριών και πολιτειών τής Μακεδονικής γής (γι' αυτό κυρίως λέμε

πώς γράφει («ιστορία»). Τό κείμενο διανθίζεται μέ χαρακτηριστικές φωτογραφίες και φωτοτυπίες έγγράφων, τόσο γιά νά γίνει πιό πειστικό, όσο και γιά νά έλκύσει, άφού σήμερα ή όπτική έντύπωση έχει πολύ μεγάλη σημασία και άζία. Οι φωτογραφίες όμως αυτές δέν πνίγουν ή καλαισθητική τοποθέτησή τους δημιουργεί πραγματικά μιá χαρά.

Μέ τό τεύχος του άρ. 37 (Ίούνιος 1969) τό περιοδικό μπαίνει στον τέταρτό του χρόνο. Όλόψυχα κι' άδελφικά του εύχόμαστε και δηλώνουμε πως θα βρισκόμαστε πλάι στην πολιτιστική του πορεία σά φίλοι, άδελφοί, εκτιμητές και συμπολεμιστές.

ΑΧ ΑΥΤΑ ΤΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΟΜΑΔΑ ΣΙΑΦΚΑΛΗ

Προσωπικά πιστεύω στην ένθάρρυνση και ύποστήριξη τών καλλιτεχνικών ομάδων, όχι μόνον ήθικώς αλλά και ύλικώς. Άπό τις ομάδες αυτές ζεπειτούνται πρωτοβουλίες κυρίως από αυτές δημιουργούνται οι πνευματικές κινήσεις μέ τήν άμιλλα και τήν αντίδραση, όταν ύποστηρίζονται διάφορες θέσεις.

Ό Νίκος Σιαφκάλης συχνά δοκιμάζει μέ συνεργασία συναδέλφων του τήν παρουσίαση θεατρικών έργων από τό σύγχρονο δραματολόγιο. Τά έργα αυτά, συνήθως τολμηρά, έρμηνεύονται μέ τολμηρό τρόπο μπροστά σ' ένα κοινό, πού όπωσδήποτε έχει θεατρικώς διαφθαρεί τά τελευταία χρόνια. Ή ένθάρρυνση και ύποστήριξη τής κίνησης αυτής χρειάζεται τόσο γιά νά βγούν τά έξοδα, όσο και γιά νά συνεχιστή ή προσπάθεια.

Τελευταίως τό συγκρότημα αυτό του Ν. Σιαφκάλη άνέβασε τό «Ύα αυτά τά φαντάσματα» του ντέ φίλιππο. Τό έργο αυτό είναι στην πραγματικότητα («Ιταλικό βουλεβάρτο»). Πάντως εύχαριστεί χωρίς κοινοτηίες και φτηνά εύρήματα (τύπου καλαμποριού). Ή έρμηνεία του άκολούθησε μιá άπλή γραμμή, χωρίς ύπερβολές και ύπερτονισμούς σημείων τάχα κωμικών, παρόλο πού όπωσδήποτε χρειάζοταν περισσότερη γρηγοράδα και σπιρτάδα (ίσως ό τύπος μερικων ήθοποιών νά μη βοηθούσε σ' αυτό).

«ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΞΕΝΗ»

ΤΩΝ Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ ΚΑΙ Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ή άναζήτηση νέων έκφράσεων στην τέχνη επιβάλλεται και από τό γρήγορο ρυθμό γενικής άλλαγής στη ζωή μας. Μιá μόνιμη μορφή, πετρωμένη, δέ μπορεί νά μäs μιλήσει, δέν άνταποκρίνεται πρós τό νέο πρόβλημα τής αύριου, έστω κι' άν τό πρόβλημα αυτό είναι μιá μικρή λεπτομέρεια αιώνιων προβλημάτων. Άλλά κι' ή συνεργασία διαφόρων μορφών τέχνης ολοκληρώνει τήν έκφραση.

Δέν έχει σημασία ποιά απ' τις δυο ή τρεις συνεργαζόμενες τέχνες προβάλλεται περισσότερο. Στο κάτω-κάτω κάποια θα υπεριοχύση άν κοιτάξεις τὸ ἔργο με τὴ διάθεση τῆς ἀνά- λυσης. Ὁ κανονικός ἀναγνώστης ἐπικοινωνεῖ με τὸ ἔργο τέχνης σάν σύνολο κι' ὄχι ξεχωριστά με τὰ συνεργαζόμενα εἶδη τέχνης.

Τὸ βιβλίο «Εἰκονογράφηση ζέην» εἶναι μιὰ νέα ἔκφραση τέχνης στὸν τόπο μας. Συνδυάζει τὸ ποιητικὸ κείμενο τοῦ Ἀνδρέα Χριστοφίδη καὶ τὴν γραφικὴ τέχνη τοῦ Ἄντη Ἰωαννίδη. Με τὴ συνεργασία αὐτῆ τῶν δυο καλλιτεχνῶν δημιουργεῖται μιὰ νέα ἀτμόσφαιρα. Ἡ ποίηση, παρόλη τὴν αὐθυπαρξία της — δημοσιεύτηκε σχεδὸν ὅλη στὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος» χωρὶς προοπτικὴ τῆς συνεργασίας με προϋπάρχοντα γραφικὰ σχέδια — ἐρμηνεύτηκε μ' ἕνα πολὺ πρωτότυπο τρόπο ἀπὸ τὸ δημιουργικὸ χέρι τοῦ Ἰωαννίδη με χρώματα, σχήματα, τοποθετήσεις στὶς σελίδες, σελίδωση. Δέ νομιζω πὼς τὸ βιβλίο αὐτὸ πρέπει νὰ κριθῆ ξεχωριστά ὡς στίχος καὶ ὡς γραφικὴ παράσταση. Ἡ γοητεία του θρίσκειται στὸν συνδυασμὸ τῶν δυο τεχνῶν, χωρὶς νὰ ὑποτιμῶ τὴν ἀξία μιᾶς-μιᾶς ξεχωριστά. Ἡ ποίηση π.χ. τοῦ Ἀνδρέα Χριστοφίδη με τὴν ἐπιτυχὴ ἀνάμιξη τοῦ ἐγκεφαλικοῦ — φιλοσοφικοῦ στοιχείου με τὸ συναίσθημα δίνει ἕνα πρωτότυπο ἀποτέλεσμα, ἕνα καινούργιο ἔργο. Ἐχει τὴν αἴσθηση πὼς ὁ ποιητὴς δοκιμογραφεῖ τραγουδώντας. Ἀλλὰ καὶ οἱ γραφικὲς παραστάσεις τοῦ Ἄντη Ἰωαννίδη ἔχουν μιὰν αὐθυπαρξία (συχνὰ τὸ κείμενο χωρὶς νὰ τὸ διαβάξεις ἐντάσσειται στὸ γραφικὸ σύνολο) κι' ἡ ἀλληλουχία της ὅταν φυλλομετρεῖς τὸ βιβλίο σοῦ μιλά καὶ σοῦ ἐρμηνεύει μιὰ σειρά συναισθήματα, ἀπὸ τὰ λαμπερά ὡς τὰ μελαγχολικὰ τοῦ θανάτου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Η ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΟΥ ΣΤΕΛΙΟΥ ΒΟΤΣΗ

Εἴκοσι χρόνια δουλειᾶς δέν εἶναι λίγα. Ἐνας ἔχει πολλὰ νὰ πῆ μέσα σ' ἕνα τόσο μεγάλο σχετικὰ, χρονικὸ διάστημα. Νὰ τὸ πῆ ὅμως μ' ἕνα σαφὴ τρόπο δέν εἶναι οὔτε οὐτε συχνὸ φαινόμενο, οὔτε καὶ εὐκόλο πρᾶγμα. Χρειάζεται τέτοιο ψυχικὸ ὑπόβαθρο πού νὰ τοῦ ἐπιτρέπη νὰ δίνει παλμὸ σὲ κάθε στιγμὴ ζωῆς, νὰ τῆς δίνει διαστάσεις καὶ μορφές σαφεῖς καὶ τέτοιες ποῦ νὰ ἀκτινοβολοῦν ἀπὸ μέσα τους τὴ πηγὴ πού τις γέννησε.

Ἡ δουλειὰ τοῦ Στέλιου Βότση πού εἶδαμε στὸ Χίλτον τὸν Ἀπρίλιο, ἔχει ἀκριβῶς αὐτὴ τὴ χάρη, νὰ ἀκτινοβολῆ τὴν ἀρχικὴ της δύναμη καὶ τὰ αἶψα πού τῆς ἔδωσαν τὴ παρουσία της μορφῆ. Ἡ ἀναδρομικὴ ἔκθεση τοῦ Βότση καλύπτει μιὰ δημιουργικὴ περίοδο εἴκοσι χρόνων, ἀπὸ τὸ 1949 ὡς τὸ 1969.

Στὰ παιλαιότερα εἰκονικὰ του ἔργα βλέπει κανεὶς μιὰ στροφὴ πρὸς τὰ μέσα τοῦ ἑαυτοῦ. Σχεδὸν πεισματικὰ ὁ καλλιτέχνης θέλει νὰ ἀσχολεῖται — ἐρμητικὰ κλειστὸς στὸν ἑαυτὸ του — με τὰ προβλήματά του. Τὰ συγκρατημένα σχήματα πού κλείουν μέσα τους τὸ ἴδιο συγκρατημένους τόνους σκούρων χρωμάτων βαραίνουν τὴν ὄραση καὶ κρατοῦν τὴν ψυχὴ σφικτὰ δεμένη μὴ ἐπιτρέποντάς της νὰ θγῆ ἔξω ἀπὸ τὰ στενὰ πλαίσια στὰ ὁποῖα τὰ ἔργα τὴν περιορίζουν.

Ἐνα ζέσπασμα πανθειστικῆς εὐδαιμονίας χαρακτηρίζει τὰ ἔργα πού ἀκαλουθοῦν. Αὐτὰ, καμωμένα μεταξὺ 1955—66 χαρακτηρίζονται ἀπὸ τοὺς ζέθαθους ζῶηρους τόνους τῶν χρωμάτων. Κυρίαρχη θέση ἔχει τὸ ἄσπρο. Σ' αὐτὴ ὅμως τὴ διάθεση γιὰ ἐξωτερικευση τῆς χάρας καὶ εὐδαιμονίας, τῆς αἰσιδόξης θέσεως τῆς ζωῆς, γεύεται κανεὶς καὶ ἕνα τόνο κάποιου παράξενου μυστηρίου πού ἐπαναφέρει πάλι πρὸς τὰ μέσα τοῦ ἑαυτοῦ, αὐτὴ ὅμως τὴ φορά σ' ἕνα ἑαυτὸ πού ζεῖ μέσα σ' ἕνα κόσμο ἀπὸ σύμβολα. Οἱ μορφές, τὸ χρῶμα, τὰ σχήματα χραιομοιοῦνται μ' ἕνα συμβολικὸ τρόπο. ὀγιούρες, μικρές σὲ μέγεθος, τοποθετημένες μέσα σ' ἕνα παράξενο τοπίο λουσμένο στὸ ἄσπρο, ἥλιοι ὄλοστρόγγυλοι στὸ κέντρο ἐνὸς ἄσπρου οὐρανοῦ, ηλεκτρικοὶ πάσσαλοι καὶ ἀτσάλινες κατασκευές μέσα σ' ἕνα τοπὸ με σπιτάκια καὶ λόφους, σύμβολα ἐνὸς παράξενου κόσμου. Τὰ σχήματα σπάζουν σὲ μικρὰ τρίγωνα πού χωρίζονται μεταξὺ των με λεπτές ραβδώσεις — περιθώρια — ἄσπρου, πού θυμίζουν καλοδουλεμένο διαμάντι πού ἡ κάθε μιὰ του ἔδρα ἀκτινοβολεῖ καθαρὸ φῶς καὶ χρῶμα.

Γύρω στὸ 1965—6 συμβαίνει μιὰ σημαντικὴ ἀλλαγὴ. Ἡ εἰκόνα ἐγκαταλείπεται ἐντελῶς. Χρησιμοποιοῦνται τώρα σχήματα, πού δέν ἔχουν ἀναφορὰ στὸ φυσικὸ, σὲ ἔντονα χρώματα. Αὐτὰ τὰ σχήματα μοιάζουν με ραγισμένα γυαλιὰ πού ἔχουν σπάσει σὲ ἀκανόνιστα σχήματα, αἰχμηρὰ καὶ μεγάλα. Ἐτσι, τὰ ἔργα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ κύκλιον ὄσμα μιᾶς δημιουργικῆς περιόδου γιατί, σ' αὐτὰ βλέπει κανεὶς αἰσθητικὰ στοιχεία (χαρακτηριστικὰ σχήματα καὶ χρώματα) περασμένων περιόδων, πού ὀδηγήθησαν στὸ λογικὸ τους συμπέρασμα καὶ αὐτονομία. Τὰ ἔργα αὐτὰ, με τὴν ἀπουσία τῆς εἰκόνας καὶ κάποιας σχετικῆς ἰστορίας πού χαρακτηρίζει τὰ προηγούμενα, θέτουν νέα προβλήματα, καθαρά πλαστικά, πού δοκιμάζονται στὰ ἔργα τῆς ἐπόμενης περιόδου, ἀπὸ τὸ 1966 ὡς σήμερα.

Τὰ τελευταῖα ἔργα ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸ ἄσπρο χρῶμα τῶν παλαιότερων. Σιγὰ σιγὰ, τὰ ἄλλα χρώματα (καθαρὰ κόκκινα, μπλε, κίτρινα κλπ.) ἀφαλοῦνται γιὰ νὰ μείνῃ μόνο τὸ ἄσπρο, τὸ μαῦρο καὶ λίγο πορτοκαλὶ στὰ ἐντελῶς τελευταῖα ἔργα. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ πού σημειώνεται περιέχει καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς κίνησης τῶν σχημάτων μῆς κίνησης πολλῆς φορὲς ἀπασμωδικῆς πού ὀδηγεῖ πρὸς τὰ ἔξω

του πίνακα. Στα έντελως τελευταία έργα, η κίνηση αυτή σταματά, τὰ σχήματα γίνονται λεπτές ραβδώσεις, μαυρές, καλογραμμένες, που κινούνται μέσα σε άσπρο φόντο σὰ μαιάνδρος.

Ἡ συμμετρία καὶ ἡ ἰσορρόπηση τῶν μορφῶν εἶναι ἓνα κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς δουλειᾶς τοῦ Βότση· καὶ αὐτὸ ἐναρμονίζεται μὲ τὸ γεγονός πῶς ὁ ζωγράφος ἐργάζεται κυρίως μὲ τὴ σκέψη καὶ τὴ λογικὴ τῆς πλαστικῆς, παρὰ μὲ τὸ συναίσθημα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΔΟΜΜΑΤΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΡΕΙΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Ἡ ὀρχήστρα τοῦ **Watford Boys' Grammar School**.

Τὸ πέρασμα τῆς ὀρχήστρας τοῦ **Watford Boys' Grammar School**, πού ἔδωσε συναυλία ἐδῶ στὴ Λευκωσία στίς 15 Ἀπριλίου στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Λευκωσίας, ἐκτὸς τοῦ ὅτι μᾶς πρόσφερε ἓνα ὑψηλῆς ποιότητος ἀκρόαμα, μᾶς πρόσφερε ἐπίσης καὶ ἓνα πολύτιμο διδάγμα. Δίδαγμα, πού λέγει σὲ πιὸ ψηλὸ ἐπίπεδο βρίσκεται ἡ μουσικὴ παιδεία σὲ ἄλλα μέρη καὶ ποιῆς προσπάθειες καταβάλλονται ὥστε τὸ ἐπίπεδο νὰ ἀνεβαίνει διαρκῶς ψηλότερα.

Ἡ ὀρχήστρα, ἂν καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ μαθητῆς, ἐν τούτοις ἐντυπωσίασε μὲ τὸ ψηλὸ ἐπίπεδο ἐκτέλεσης. Αὐτὸ πού πρόσφεραν οἱ νεαροὶ μουσικοὶ δὲν ὑστεροῦσε σὲ ἀπόδοση ἀπὸ ἐκεῖνο πού προσφέρουν πολλές φορές ἐπαγγελματικῆς ὀρχήστρες. Μπορεῖ πού καὶ πού νὰ ὑπῆρχε κάποια τραχύτητα, ἀλλὰ ἡ καλλιτεχνικὴ συνείδηση πού δημιουργεῖται στοὺς νεαροὺς ἐκτελεστῆς ἀντισταθμίζει τέτοιες ἀτέλειες.

Στὴ συναυλία στὸ Δημοτικὸ Θέατρο ἡ ὀρχήστρα ἐξετέλεσε τὴν εἰσαγωγὴ «Γουλιέλμος Τέλλος» τοῦ Ροσσίνι, τὸ κοντσέρτο γιὰ κλαρίνο καὶ ὀρχήστρα ἀρ. 10 σὲ ΣΙ ὕψωση Μείζονα τοῦ Κ. Στάμιτζ, τὸ κοντσέρτο γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα ἀρ. 4 σὲ ΣΟΛ μείζονα ἔργο 58 τοῦ Μπεττόβεν καὶ τὴν Συμφωνία ἀρ. 8 (ἡμιτέλης) σὲ οἱ ἐλάσσονα τοῦ Σιούμπερτ.

Τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον μέρος τῆς συναυλίας ἦταν ἡ ἐκτέλεση τοῦ κοντσέρτου ἀρ. 4 γιὰ πιάνο καὶ ὀρχήστρα τοῦ Μπεττόβεν. Θὰ θέλαμε ν' ἀναφέρουμε τὴν μουσικώτατη ἑρμηνεία πού μᾶς ἔδωσε ὁ νεαρὸς πιανίστας **David Starer**, ὁ ὁποῖος ἀντιμετώπισε μὲ μεγάλη ἐπιτυχία τῆς συγκρούσεις πού γινόντουσαν μεταξὺ τοῦ ὄργάνου του καὶ τῆς ὀρχήστρας. Θὰ ἦταν ὄμως ἀδικία νὰ μὴ ἀναφέρουμε καὶ τὴν ἄλλως νεαροὺς μουσικοὺς τῆς ὀρχήστρας, ὅπως π.χ. τὴν κοπέλλα πού ἔπαιζε τὸ πρῶτο ἄμφος, τὸ πρῶτο κλαρίνο, τοὺς μικροὺς πού ἔπαιζαν τὰ κρουσὰ καὶ ἰδιαίτερα ἐκεῖνο πού ἦταν στὰ τύπανα. Ἦταν πραγματι ὄλοι τους περίφημοι.

Ἡ Ἀγγλικὴ Ὀρχήστρα Δωματίου

Πραγματικὴν μυσταγωγία τόσο ὑψηλῆ μᾶς πρόσφεραν οἱ 29 μουσικοὶ τῆς Ἀγγλικῆς ὀρχήστρας δωματίου στὴ συναυλία πού ἔδωσαν στίς 9 Μαῖου στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Λευκωσίας.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα κιάλας μέτρα τῆς Σερενάτας γιὰ ἔγχορδα σὲ μι ὕψωση ἐλάσσονα ἔργον 20 τοῦ Ἐντουαρντ Ἐλγκαρ ἔγινε ἀντιληπτό πῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκπληκτικὴ ἀκρίβεια καὶ συντονισμό καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν εὐαισθησία στοὺς χρωματισμοὺς, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν πρὸ πάντων μὲ μιὰ ἄνεση πού δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ συναντήση κανεὶς σὲ ὁποιαδήποτε ὀρχήστρα. Ὅλοι τους μυημένοι στὴ μουσικὴ δωματίου καὶ οἱ περισσότεροὶ σολίστες, ἑρμηνεύουν τὸ μέρος τους ὡς τὴν τελευταία λεπτομέρεια! Γι' αὐτὸ ζωντάνεψαν ὄχι μόνον τὴν Σερενάτα τοῦ Ἐλγκαρ ἀλλὰ καὶ τὴν Συμφωνία κοντσερτάντε γιὰ βιολί, βιόλα καὶ ὀρχήστρα σὲ ΜΙ ὕψωση Μείζονα Κ. 364 τοῦ Βόλφγκανγκ Ἀμαντέους Μόζαρτ. Ἡ ἑσωτερικότητα τῆς ὀρχήστρας μᾶς μετέφερε στὸ κλίμα τῆς μουσικῆς τοῦ Μόζαρτ, ἡ ὁποία εἶναι στηριγμένη σὲ μιὰ βάση εὐθυμίας, γιομάτης ὑγείας, κέφι καὶ λογικῆς ἰσορροπίας. Μειναιμε θαμπωμένοι ἀπὸ τὴν ἐκφραστικότητα καὶ τὴν ἀκρίβεια μὲ τὴν ὁποῖαν ὑπογραμμίζονται τὰ μοτιβικὰ στοιχεῖα τῶν πιὸ ἀπερίττων φράσεων ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλη ἄνεση καὶ τὴν ἑσωτερικότητα πού ἐπέδειξαν οἱ σολίστ Κένεθ Σίλλιτο, (βιολί), πού εἶναι καὶ ὁ ἐξάρχων τῆς ὀρχήστρας καὶ ὁ Σεσίλ Ἀρόνιθιτο (βιόλα), πού διηύθυνε τὴν ὀρχήστρα. Ὅλα αὐτὰ ἔκαναν νὰ λάμψῃ ὅλη τῆς τὴν γοητεία ἡ ἀγνότητα τῆς ἑμπνευσης καὶ ἡ γοητεία τῆς μουσικῆς τοῦ Μόζαρτ.

Ἀνάλογη χαρὰ δοκιμάσαμε καὶ στὸ Κοντσέρτο γιὰ φλάουτο καὶ Ἐγχορδα ἔργο 45 τοῦ σύγχρονου Ἀγγλοῦ συνθέτη Μάλκομ Ἀρνολντ (γεν. 1921). Ἄν καὶ τὸ ἔργο εἶναι γραμμένο μέσα στὰ πλαίσια τῆς σύγχρονης μουσικῆς καὶ ἐξαντλεῖ ὅλες τῆς ἡχητικῆς δυνατοτήτες τοῦ φλάουτου, ἐκτελέστηκε μὲ ἓνα τέλειο καὶ πεντακάθαρο τρόπο ἀπὸ τὸν φλαουτίστα Ριχάρδο Ἀντένεϋ, σπὸν ὁποῖον εἶναι καὶ ἀφιερωμένο.

Ἐξχωριστὴ ἐπιτυχία τῆς συναυλίας ἦταν καὶ ἡ ἐκτέλεση τῆς συμφωνίας ἀρ. 83 σὲ σὺλ ἐλάσσονα («ἡ Κότα») τοῦ Ἰωσήφ Χάϋδν. Στὰ ἔργα του ὁ Χάϋδν διαλέγει πάντα θέματα λαϊκοῦ ὕφους, αὐτὰ ἐπεξεργάζεται μὲ καταπληκτικὴ τέχνη, γιομάτη φρεσκάδα καὶ κλωσὺνη. Ἄν δὲν συγκινεῖ ὁ Χάϋδν, ἀρέσει ὅμως πάντα καὶ πρὸ πάντων ὅπως μᾶς τὸν παρουσίασε ἡ Ἀγγλικὴ ὀρχήστρα δωματίου, γι' αὐτὸ τὸ ἐνθουσιασμένο ἀκροατήριον ζήτησε ἐπίμονα τὸ «μπίς». Ὅλες αὐτῆς οἱ εἰλικρινεῖς ἐκδηλώσεις ἐπιβεβαίωσαν γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὴν φήμη καὶ τὴν ἀξία πού κατέχει ἡ Ἀγγλικὴ ὀρχήστρα δωματίου.

Τὸ Ρεσιτάλ βιολιού τοῦ Χαρουτιοῦν Μπετελιάν.

Ἀξίζει νὰ ὑπογραμμίσουμε ἰδιαίτερα ἀνάμεσα στὶς ἄλλες μουσικὲς ἐκδηλώσεις τὸ ρεσιτάλ τοῦ Κυπρίου βιολιστῆ Χαρουτιοῦν Μπετελιάν, πού δόθηκε στὸ Δημοτικὸ Θέατρο Λευκωσίας στὶς 5 Μαΐου ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Α.Ε. τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας.

Τὸ ταλέντο συνδυασμένο μὲ τὴν βαθειὰ παιδαγωγικὴ κατάρτιση ὠδήγησαν τὸν Χαρουτιοῦν Μπετελιάν νὰ φθάσῃ στὸ σημερινὸ ψηλὸ ἐπίπεδο ἀπόδοσός του.

Ἄρχισε νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴν μουσικὴ ἀπὸ ἡλικίας πέντε ἐτῶν κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ πατέρα του, γνωστοῦ δασκάλου τοῦ βιολιού, Βαχάν Μπετελιάν. Στὰ δεκαπέντε του χρόνια πῆγε στὴν Ἀγγλία ὅπου σπούδασε γιὰ 3 χρόνια σὺν ὑπότροφος στὴ Βασιλικὴ Ἀκαδημία Μουσικῆς τοῦ Λονδίνου κοντὰ στὸ γνωστὸ σολίστ Μανούκ Παρικιάν, πού εἶναι ξάδελφός του. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία στὸ διαγωνισμὸ τοῦ **B.B.C.** στὸ 1966, ὅπου πῆρε τὸ πρῶτο βραβεῖο, ἐμφανίζεται μὲ τὴν συμφωνικὴ ὀρχήστρα τοῦ **B.B.C.** στὸ **Royal Albert Hall** τοῦ Λονδίνου. Ὑστερα ἀπὸ προσωπικὴ φροντίδα τοῦ δίδασκου **Yehudi Menuchin** πῆγε στὴ Ν. Ὑόρκη, ὅπου παρκολλούθησε ἀνώτερες σπουδές κοντὰ στὸν μεγάλο δάσκαλο τοῦ βιολιού Καλαμιάν καὶ ἄρχισε ἐν τῷ μεταξύ νὰ δίνει διάφορα ρεσιτάλ μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

Ἀκούοντάς του νὰ ἐρμηνεύῃ τὸ πρόγραμμά του στὸ Δημοτικὸ Θέατρο διαπιστώσαμε πράγματι ὅτι κατέχει ὅλες τὶς ἡχητικὲς δυνατότητες τοῦ ὄργάνου του χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ γίνεται ἀφορμὴ στὸ νὰ θέτῃ τὴν δεξιότητα του σὲ βάρος τῆς ἐρμηνείας.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ προγράμματος κατῶρθωσε νὰ μᾶς δώσῃ τὴν δύναμη τῶν συναισθημάτων πού ἐκφράζει ὁ Μπεττόβεν στὴν Σονάτα ἀρ. 5 σὲ φά μείζονα ἐργ. 24 καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν δεξιотехνικὴ ἀσκηση μαζί καὶ τὴν αὐστηρότητα πού ὑπάρχουν στὴν Σιακὸν ἀπὸ τὴν Παρτίτα ἀρ. 2 γιὰ ὄλοο βιολι τοῦ Ἰωάννη Σεβαστιανοῦ Μπάχ.

Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ προγράμματός του κατῶρθωσε πρῶτα νὰ μᾶς ὠδήγησῃ στὸν κόσμο τῶν ὄνειροπολήσεων μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα πού δημιουργεῖ μὲ τὴν ἐρμηνεία του στὴν Σονάτα σὲ ὄλ ἐλάσσονα τοῦ Κλώντ Ντεμπισού. Ἐπειτα πέτυχε νὰ δώσῃ τὸ ἀνατολίτικο χρῶμα πού χαρακτηρίζει τὴν τεχντροπία τοῦ Ρωσοαρμενίου μουσουργοῦ Ἀράμ Χατσατουριάν μὲ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ἔργου **Song Poem**. Τέλος μὲ καταπληκτικὴ δεξιότητα ἀλλὰ καὶ μὲ μουσικότητα ἐξετέλεσε ἕξι ἀπὸ τοὺς Ρουμανικοὺς χοροὺς τοῦ Μπέλλα Μπάρτοκ.

Ἡ ἄψοχη δακτυλικὴ τεχνικὴ καὶ μουσικότητα τοῦ Χαρουτιοῦν Μπετελιάν συνδυασμένη μὲ τὴν ἄοκνη μελέτη καὶ ἐργασία του ὑπόσχονται ἀκόμη πολὺ περισσότερα στὸν κόσμο τῆς μουσικῆς.

ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

Φίλε Κύριε Χρυσάνθη,

Ὁ Ξενοφῶν φαρμακίδης, πού πέθανε στὴ Λεμεσό τὸ 1943 σὲ ἡλικία 68 χρονῶν, ἀπόδειξε πῶς ἀγαποῦσε πολὺ τὸν τόπο μας καὶ γνῶριζε πολὺ καλά τὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ. Ὑππρέτησε σὲ πολλὰ χωριὰ τῆς Κύπρου, ἐρχόταν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸ λαὸ καὶ δημοσίευσε πολλὰ γι' αὐτόν. Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του, ὅπως «Τὰ Κύπρια Ἔπη», («Συλλογὴ 48 Κυπριακῶν Τραγουδιῶν»), («Κυπριακὴ Λαογραφία») θεωροῦνται πολὺτιμες πηγές σήμερα.

Ἀνάμεσα στὰ ἀδημοσίευτα ἄφησε καὶ «Λεξικὸν τῆς Κυπρίας Διαλέκτου», πού, ὅπως πληροφορήθηκα, ἔφτασε ὕστερα ἀπὸ περιπέτειες στὰ χέρια τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Δημοτικῆς Βιοβιβλιοθήκης Λεμεσοῦ. Εὐτυχῶς, γιὰ τὴ συντηρηθοῦν τὰ χειρόγραφα καὶ θάμαστε βέβαιοι πῶς δὲ θὰ καθοῦν.

Εἰσηγοῦμαι στὸ περιοδικὸ «Πνευματικὴ Κύπρος», μὰ καὶ φημίζεται γιὰ τὶς εὐγενικὲς πρωτοβουλίες, νὰ ἔλθῃ σ' ἐπαφὴ μὲ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς Λεμεσοῦ καὶ νὰ ἐκδώσῃ τὸ Λεξικὸ ὑπὸ μορφή προσαρτήματος. Ἔτσι θὰ γίνῃ αὐτὸ κτῆμα τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ.

Ἀξίζει τὸν κόπο. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε πῶς ὁ φαρμακίδης βραβεύτηκε τὸ 1914 γιὰ τὴ δουλειά του ἀπὸ τὴ Γλωσσικὴ Ἐταιρεία Ἀθηνῶν.

Μὲ πολλὴ ἐκτίμησον
ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ Σ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΣΕ ΔΕΙΠΝΟ

Ἀγαπητοὶ συνάδελφοι,

Εἶναι μεγάλη ἡ χαρὰ μου πού μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ σᾶς παρουσιάσω ἕνα ἀγνὸ φίλο τῆς Ἑλλάδος καὶ σοφοῦ Ἑλληνιστῆ, τὸ Σλοβένο κ. Μάριαν Τάτσιαρ, ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὴν Κύπρο σὰ φιλοξενούμενος τοῦ Μακαριωτάτου.

Ὁ κ. Τάτσιαρ δὲν εἶναι μόνο ἕνας μελετητῆς τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλληνικῆς φιλολογίας, περιωρισμένος στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀτομικῶν του κλίσεων καὶ προτιμήσεων. Εἶναι ἕνας πραγματικὸς σταυροφόρος τῆς λογοτεχνίας μας στὴν πατρίδα του, στὴν ὁποία προσπαθεῖ μὲ τὶς μεταφράσεις του νὰ διοχετεύσῃ τὸ ἀθάνατο Ἑλληνικὸ πνεῦμα. Γοητευμένος ἀπ' τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαϊότητος ἀφοσιώθηκε ἀπ' τὴ νεαρή του ἡλικία στὴ μελέτη τῶν κυριωτέρων φορέων του, καὶ θέλησε ν' ἀπλώσῃ τὴ φωτοβολία του κι ἀπᾶνω στὸ λαὸ τῆς Σλοβενίας.

Ὁ κ. Τάτσιαρ γεννήθηκε στὴ Λουμπλιάνα, στὸ πανεπιστήμιο τῆς ὁποίας καὶ παρακολούθησε τὴ φιλοσοφικὴ σχολὴ μετὰ τὶς ἐγκύκλιες σπουδές του καὶ πῆρε τὸν τίτλο τοῦ

καθηγητή της κλασικής φιλολογίας. Λάτρης όπως ήταν της ελευθερίας, κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έκποιήθηκε απ' τους Γερμανούς στη Σερβία, όπου εργάστηκε σε διάφορες Σχολές, γύρισε κατόπι στη Λουμπλιάνα καθηγητής στο Πανεπιστήμιο, και συνταξιούχος κατόπι ένεκα άσθενείας έγκαταστάθηκε στη Σκόφια Λόκα, λίγα χιλιόμετρα απ' την πρωτεύουσα Λουμπλιάνα.

Ο κ. Μάριαν Τάβτσιαρ μετάφρασε στη Σλοβενική γλώσσα άπειθείας απ' το πρωτότυπο 15 περίπου έργα της λογοτεχνίας μας τόσο τέλεια, που ό ιστορικός, λογοτέχνης και καθηγητής κ. Λαούρδας τον χαρακτήρισε σαν τον πιο έπιτυχη νεοελληνιστή του κόσμου. Απ' τα άρχαία μετάφρασε τον «Πρωταγόρα» του Πλάτωνος, τις «Τρωάδες» του Εϋριπίδη, τις «Εκκλησιαζούσες» του Άριστοφάνη, τη «Σαμία» του Μενάνδρου και τα Έλληνιστικά («Ερωτικά Παθήματα») του Παρθενίου.

Απ' τη Νέα Έλληνική λογοτεχνία μετάφρασε την «Εξοδο» του Βενέζη, την «Πάπισσα Ίωάννα» του Ροΐδη, το Μπλόκ C του Βενέζη, την «Παναγία Γοργόνα» του Μυριβήλη, τον «Ήλιο του θανάτου» του Πρεβελάκη, το «Γιοϋρτί της Άρτας» του Θεοτοκά, διηγήματα των Ξυφαιανάκη, Μάκιστου, Κάσδαγλη και των Κυπρίων Λουκή Άκριτα και Τάσου Ψαρόπουλου κ' έκλογή ποιημάτων του Σεφέρη και του Ρίτσου, όλα με δικές του εισαγωγές και σχόλια, που μεταδόθηκαν κι απ' το Σλοβενικό ραδιόφωνο. Έδωσε επίσης πολλές διαλέξεις για τη λογοτεχνία μας στη Λουμπλιάνα και στη Σκόφια Λόκα.

Νομίζω πως η εργασία του κ. Μάριαν Τάβτσιαρ του δίδει το δικαίωμα να καταταχθί μέσα στους καλύτερους φίλους της Έλλάδος, ή όποια τον είχε μαγεύσει και προσελκύσει όχι με τον πλούτο, την έκταση και την ισχύ της, αλλά με τα ιδεώδη της, που να τα ίδια ιδεώδη που ώδήγησαν και στην Κύπρο τα θήματά του. Τα ιδεώδη εκείνα, για τα όποια αγωνιστήκαμε για χρόνια κ' εξακολουθούμε ν' αγωνιζόμαστε προς εκείνους που έποφθαλμιούν το νησί μας και προσπαθούν να καταλύσουν τη μερική ελευθερία που άποκτήσαμε. Και αναμένουμε απ' τον κ. Τάβτσιαρ να υψώσει σαν πνευματικός άνθρωπος τη φωνή του για τα δίκαια του Έλληνικού λαού του μαρτυρικού νησιού μας, που πολιτικές σκοπιμότητες το κρατάνε μακριά απ' την μητρική άγκάλη.

A. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΠΕΝΘΗ

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Στις 19 Ίουλίου πέθανε, ύστερ' από μακρόχρονη άρρώστεια, ό κορυφαίος πεζογράφος της γενιάς του μεσοπολέμου, ό Άκαδημαϊκός

Στράτης Μυριβήλης, ό πιο γνώριμος και πιο αγαπητός απ' τους νεοέλληνες συγγραφείς, Πρόεδρος ως πέρουσι της Έθνικής Έταιρίας Έλλήνων Λογοτεχνών.

Ο Μυριβήλης γεννήθηκε στη Συκαμνιά της Μυτιλήνης το 1893 κι απ' αυτά τα πρώτα νεανικά του χρόνια δοκίμασε την πικρή γεύση μιās πολύχρονης πολεμικής περιόδου. Έτσι, η πνευματική του δημιουργία σφραγίστηκε ευθύς απ' την άρχή με ό,τι μέσα στη ζωή άποτελεί πίκρα και πόνο, συγχρόνως όμως και στοργή για τον καταπονημένο άνθρωπο. Καρπός, λοιπόν, της πρώτης έμπειρίας του Μυριβήλη απ' τους Βαλκανικούς πολέμους ήταν οι «Κόκκινες Ίστορίες» και της κατοπινης απ' τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο το «Ή ζωή έν τάφω», που θεωρείται και είναι το καλύτερο αντιπολεμικό έργο που γράφτηκε ποτέ.

Στο «Ή ζωή έν τάφω» ό Μυριβήλης άποδεικνύεται άριστος τεχνίτης της πέννας και δημιουργεί το τόσο γνώριμο προσωπικό του ύφος, κατορθώνοντας να συναρμόζει το ρεαλισμό με τον ποιητικό λυρισμό, χωρίς το γλυκασμό που χαρακτηρίζει τους άλλους πεζογράφους που δοκίμασαν να μπήσουν στο στόλ τους το λυρικό στοιχείο. Άκολουθούν κατόπι τα «Διηγήματα» (1928), ή ανθρωπινώτατη («Δασκόλα με τα χρυσά μάτια»), ή δραματικώτατη («Παναγία ή Γοργόνα»), ό («Βασίλης ό Άρσανίτης»), που να το καθαυτό βιβλίο της Έλληνικής λεβεντιάς, το ειδυλλιακό («Πάν»), τα («Παγανά»), όπου η περιγραφική δεινότητα του Μυριβήλη έξικνεϊται σε άξιοθαύμαστο ύφος, οι τόμοι διηγημάτων («Πράσινο βιβλίο»), «Γαλάζιο βιβλίο»), «Κόκκινο βιβλίο») και («Βυσινί βιβλίο»), τα πεζοτραγουδά του με τον τίτλο («Τραγούδι της Γής»), οι λυρικότατες («Μικρές φωτιές»), οι έντυπώσεις του απ' τον Έλληνικό χώρο με τον τίτλο («Γύρω απ' την Έλλάδα») κ' οι δυο τόμοι χρονολογημάτων με τους τίτλους («Λογοτεχνικό Τέταρτο») και («Πτερόεντα»). Για να γίνει αντιληπτό πόσο έπίμονο ό Μυριβήλης δούλευε τα διηγήματά του άρκεί να σημειώσω ότι το («φυλάκιο Z») που μου διάβασε στην πρώτη του μορφή το 1934, μόλις τριάντα χρόνια άργότερα άποφάσισε να το δώσει με την έπεξεργασμένη τελειωτική του μορφή στη δημοσιότητα, έτσι που μπορεί νάχασε λιγάκι σε αύθρομητισμό, μα κέρδισε πολύ σε πλάτος και προπάντων σε βάθος σκέψης. Στην πλούσια εργασία του Μυριβήλη πρέπει να προστεθί και το παιδικό βιβλίο («Αργοναύτης»).

Τό έργο του Μυριβήλη έχει άναγνωρισθί διεθνώς και μεταφράστηκε στ' Άγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ίταλικά, Γιουγκοσλαβικά, Άλβανικά, Ίσπανικά και σ' άλλες γλώσσες. Με το θάνατό του δημιουργείται τώρα ένα κενό, που καλούνται να πληρώσουν οι πεζογράφοι της γενιάς μας με άνάλογο μόχθο.

A. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Στὸ περιοδικὸ "**Calabria Letteraria**" (Ἀπρ. Μαΐος 1969) ὁ φοῖβος Δέλφης μεταφράζει ἕνα ποίημα τοῦ Κ. Χρυσάνθη μετὶ τίτλο **Cipro** — Στὶς «**Ακτίνες**» (ἀρ. 301) ὁ Ν. Ἀρβανίτης σχολιάζει τὴ «φιλολογικὴ Κύπρῳ» 1967—1968. — Στὴν ἑφημερίδα Τρικάλων («**Ἐρευνα**») (26 Ἀπρ. 1969) ὁ Θ. Τριανταφύλλου γράφει γιὰ τὴ σύγχρονη κυπριακὴ λογοτεχνία μετὰ ἰδιαίτερη ἔμφαση γιὰ τὴν «Πνευματικὴ Κύπρῳ» καὶ τοὺς ἰδρυτές τῆς. — Στὴ «**Νέα Πορεία**» (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 167—169 ὁ Βάγιος Μπαγλάνης κρίνει τὴ συλλογὴ τοῦ Κ. Μόντη («**Τῶ ἀγνώστῳ ἀνθρώπῳ**»). — Στὸν «**Νεοελληνικὸ Λόγος**» (Ἀθήνα) ἀρ. 15 ὁ Χ. Σακελλαρίου κρίνει τὸ «Γιὰ Ἐλευθερία καὶ Δικαιοσύνην» τοῦ πρέσβου κ. Μενέλαου Ἀλεξανδράκη. — Στὸν «**Ἰλισό**» (ἀρ. 71—72) ὁ Χρ. Ριζόπουλος κρίνει τὸ βιβλίου τοῦ Ν. Παναγιώτου «**Ὁ μῦθος τοῦ οἴκου τοῦ Ἀγαμέμνονα**». — Στὸν «**Παρνασσὸν**» (Ἰαν.—φεβρ. 1969) ὁ Ν. Κρανιδιώτης δημοσιεύει τὴ μελέτη του «**Ἡ κυπριακὴ ποίηση**». Στὸ ἴδιο τεῦχος ὁ Χρ. Σολομωνίδης δημοσιεύει τὴν εἰσήγησή του γιὰ τὸ Νίκο Κρανιδιώτη. — Στὴ «**Σμύρνα**» (ἀρ. 11) δημοσιεύεται ποίημα τῆς Θεανῶς Λιασιῶου—Σαμφῶν καὶ ἕνα γράμμα τῆς Μαρίας Π. Ἰωάννου. — Στὸ «**Ἐθνος**» (28 Μαΐου) ὁ Ἰ. Χατζηφώτης κρίνει τὰ μυθιστορήματα τοῦ Μιχ. Μουστερῆ. — Στὸ οὐκρανικὸ περιοδικὸ «**Κόσμος**» ὁ Ἀλεξάντερ Κορνέϊτσουκ δημοσιεύει μεταφράσεις ποιημάτων τοῦ Τάκη Φυλακτοῦ μετὰ σχόλια, ποὺ διανθίζονται μετὰ φωτογραφίες ἀπὸ τὴν Κύπρῳ. — Στὸ «**Ἐθνος**» (2 Ἰουλίου) ὁ Ἰ. Χατζηφώτης κρίνει τὸ βιβλίου τοῦ Ἀ. Χριστοφίδη «**Ξένη εἰκονογράφηση**». — Στὸ "**Hellenika**" (1/II 1969) ἡ καθηγήτρια Ἰσιδώρα **Rosenthal** — Καμαρινέα κρίνει τὸ βιβλίου τοῦ Κ. Χρυσάνθη «**Λυρικός Λόγος**». — Στὴ «**Νέα Πορεία**» (ἀρ. 167—169) ὁ Βάγιος Μπαγλάνης κρίνει τὸ «**Λυρικὸ Λόγος τοῦ Κ. Χρυσάνθη**». — Στὴν «**Ἡ περρωτικὴ Ἑστία**» (ἀρ. 203-4) ὁ Δ. Κόκκινος δημοσιεύει κριτικὴ γιὰ τὸ «**Λυρικὸ Λόγος**» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Ἡ «**Πρωτότυπος φιλολογογικὴ Ἐπιθεώρησης**» (Μαΐος—Ἰούνιος) γράφει γιὰ τὸν Τεῦκρο Ἀνθία καὶ δημοσιεύει ποιήματα τῶν Γ. Μολέσκου, Μιχ. Πισσᾶ, Κ. Τόκα. — Στὸν «**Ἐλεύθερο Κόσμος**» (25 Ἰουλίου) δημοσιεύεται ὀδύνη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου τοῦ Γ'.

— Στὴν «**Νέα Ἑστία**» (1 Αὐγούστου) ὁ Γιάν. Χατζίνας κρίνει τὰ «**Θέματα καὶ ἀπόψεις**» (τομ. II) τοῦ Ἀνδρέα Χριστοφίδη. — Στὴ «**Βραδυνή**» (21.7.) γράφει γιὰ τὸ ἴδιο βιβλίου ὁ Μπάμπης Κλάρας. — Στὶς «**Ακτίνες**» (ἀρ. 303) ὁ Ν. Ἀρβανίτης γράφει κριτικὴ γιὰ τὸ «**Λυρικὸ Λόγος**» τοῦ Κ. Χρυσάνθη. — Στὸ σουηδικὸ περιοδικὸ «**Καθρέπτης τοῦ Ἐξωτερικοῦ**» (1968: 4) ὁ Ἀντώνης Μυστακίδης γράφει σχόλιο γιὰ τὴν πνευματικὴν Κύπρῳ, ἀναφέροντας βιβλία καὶ συγγραφεῖς (Β. Μιχαηλίδης, Δ. Λιπέρτης, Κ. Μόντης, Κ. Χρυσάνθη, Ἀ. Χριστοφίδης, Γ. Πιερίδης καὶ Π. Περισιάνης). — Ἡ «**Μακεδονικὴ Ζωή**» (ἀρ. 38) σχολιάζει τὸ περιοδικὸ «**Πνευματικὴ Κύπρος**».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διαγώνιος (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 18 — Τὸ σχολεῖο καὶ τὸ σπίτι (Ἀθήνα) ἀρ. 89 — Δελτίον τῆς Χειρουργικῆς Ἑταιρείας Κύπρου (Λευκωσία) ἀρ. 17 — Ἱατρολογοτεχνικὴ Στέγη (Ἀθήνα) ἀρ. 1 — Νεοελληνικὸς Λόγος (Ἀθήνα) ἀρ. 15 — Κρίκος (Λονδίνο) ἀρ. 221 — Ἰλισὸς (Ἀθῆναι) ἀρ. 71/72 — Περιοδικὸ Ἑλληνίδων Βορείου Ἑλλάδος (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 102 — Σμύρνα (Νέα Σμύρνη) ἀρ. 11 — Μακεδονικὴ Ζωή (Θεσσαλονίκη) ἀρ. 36. — Νέα Σκέψη (Ἀθήνα) ἀρ. 76—78.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Ἐὐγενίας Παλαιολόγου — Πετρώνδα: Περισυλλογὴ, Λευκωσία, 1969.
Κ. Χρυσάνθη: Ἀέτιος Ἀμιδωνός, Λευκωσία, 1969.
Βυρ. Δάθου: Στὶς ὄχθες τοῦ Ἀλφειοῦ, Ἀθήνα, 1968.
Δημ. Οἰκονομίδη: Τὸ ζεστὸ κύμα, Ἀθήνα, 1968.
Γαλ. Ἰπαλλά: Διατονικά, Θεσσαλονίκη, 1969.
Ἀ. Χριστοφίδη: Εἰκονογράφηση ξένη, Λευκωσία, 1969.
Β. Λιάσκας: Ζωοφόρος, Ἀθήνα, 1968.
Ἀ. Βαλασαμίδη: Γυμνές Ὑδρίες, Ἀθήνα, 1969, ἐκ. Ἰωλκός.
Κ. Χρυσάνθη: Καλλιγράμματα, Λευκωσία, 1969' ἔκδ. «Πνευμ. Κύπρος».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΝΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Α) ΠΟΙΗΣΗ:

Ἄγαθία (μετ. Ν. Παναγιώτου): Ἐπίγραμμα Ἑρωτικό, σ. 221. Ἄγγελιδου, Κλ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 297. Ἀνώνυμου (μετ. Ν. Σπάνιας): Σὲ ἓνα δάσκαλο, σ. 38. **Amici, G.** (μετ. Φ. Δέλφης): Ἴκαρος ἀστροναύτης, σ. 398. **Auden, W.** (μετ. Ἀ. Χριστοφίδης): Αὐγουστος 68, σ. 22. Βασιλείου, Κ.: Δυὸ ἀποπάματα, σ. 78. Βορεάδης, Ἀ.: Τῆς Μυρτιάσσης, σ. 52. Γαλάζη, Π.: Δέντρα καὶ θάλασσα, σ. 41, Δελώνης, Ἀ.: Ἐνδεχομένως, σ. 423. Δρουσιώτης, Π.: Δεκαπεντάβγυστο, σ. 332. Δυὸ ποιήματα, σ. 403. **D.H.** (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Τραγούδι ἀπὸ τὴν Κύπρο, σ. 67. **Holub, M.** (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Δεκαεννιά ποιήματα, σ. 14. Ζιτσαία Χρ.: Χαιρετισμὸς στὴ μεγάλη Κυρία κα Μαρία Π. Ἰωάννου, σ. 288. Θεοχαρίδου, Ἰ.: Ἐξῆ ποιήματα, σ. 40. — Γιὰν Πάλαχ, σ. 170. Κακογιάννης, Χρ.: Ἐλπίδα, σ. 372. Καλλιστράτου, Ἐ.: Τρία ποιήματα, σ. 199. Κολιός, Χρ.: Τρία ἐπιγράμματα, σ. 353. Κρανιδιώτης, Ν.: Τρία ποιήματα, σ. 199. Κριναῖος, Π.: Τὸ συναξάρι τῆς Ἁγίας Ἐλῆς, σ. 161. Λουκίλιου (μετ. Ν. Σπάνιας): Ἐπίγραμμα, σ. 79. Μαρκίδης, Γ.: Τέσσερα ποιήματα, σ. 61. **Mascaro, V.** (μετ. Φ. Δέλφης): Δυὸ ποιήματα, σ. 219. Μιχαήλ Ἀγγελου (μετ. Ν. Σπάνιας): Σονέττο, σ. 345. Μόντης, Κ.: Τοεχοσλοβακικό, σ. 1. — Ποιήματα, σ. 102. — **Fragmentaires (fr. per G. Aufrère)**, σ. 116. — Τέσσερα ποιήματα, σ. 158. — Ἐπτὰ ποιήματα στὸ κυπριακὸ ἴδιωμα, σ. 328. Μπαγλάνης, Β.: Ποίημα, σ. 236. **Nietzsche, Fr.** (μετ. Ἀ. Παρθένος): Ἐξῆ ποιήματα, σ. 32. Παπαδόπουλος, Γ.: Γυρισμὸς στὴν Αἴπεια, σ. 337. Παπαδόπουλος, Χ.: Ἐπίγραμμα, σ. 3. Πασιαρδῆς, Χρ.: Ἀφιέρωση, σ. 422. Παναγιώτου Ν.: Ἑρωτικό, σ. 369. Πατίχη, Μ.: Στὸν Γιὰν Πάλατο, σ. 293. Περνάρης, Ἀ.: Στὴν κα Μαρία Π. Ἰωάννου, σ. 293. Πλάτωνος (μετ. Ν. Σπάνιας): Ὕπνος Ἐφῆβου, σ. 383. **Prevert, J.** (μετ. Ἡθῆ Χριστοδούλου): Μπαρπαρά, σ. 256. **Rimbaud, A.** (μετ. Ἀ. Πιλλᾶς): Αἴσθησις, σ. 215. Ροδίνη, Ἀ.: Ἡ προσφορά μου, σ. 291. Σιλεντάριου (μετ. Ν. Παναγιώτου): Ἐπίγραμμα ἔρωτικό, σ. 181. Σκίπη, Σ.: Ὕμνος στὴν Κύπρο, σ. 303. Σκορδῆς, Ν.: Δυὸ ποιήματα, σ. 257. Σοφᾶς, Π.: Τοεχοσλοβακικό, σ. 19. **Spire, A.** (μετ. Μ. Ἰακωβίδης): Πρωί, σ. 31. Σταυρίδης, Φ.: Τρία ποιήματα, σ. 235. Τυπογράφος, Ἰ.: Ἐπανάληψη, σ. 387. — **Nemini Parco**, σ. 417. — Τσοσυλλῆ, Εἰρ.: Δυὸ ποιήματα, σ. 32. — Μακαρισμένος, σ. 216. Δυὸ ποιήματα, σ. 294. Φλωρός, Π.: Ἐσπερινός, σ. 381. Φυλακτοῦ, Τ.: Ποιήματα, σ. 117. Χαλλοῦμας Σ.: Ἡ

συνάντησι τῶν 7, σ. 246. Χαμπουλλίδης, Δ.: Τρία ποιήματα, σ. 29. Χαραλαμπίδης, Κ.: Πέντε ποιήματα, σ. 63. — Ἐξερεύνησι Σαλαμίνας, σ. 294. — Δυὸ ποιήματα, σ. 363. Χριστοφίδης, Ἀ.: 21 Αὐγούστου 1968, σ. 2. — Ἐπιτάφιο τυράννου, σ. 3. — Νεκρὴ φύσις (I, II), σ. 125. Τὰ ὄνειρα, σ. 368. — Μνήμη Τοεχοσλοβακίας 1968, σ. 424. Χρυσάνθης, Κ.: Σχόλιο στὴν ὑφασματογραφία, σ. 13. — Τὸ πουλὶ τῆς συνείδησις, σ. 46. — Ὁ διθύραμβος τοῦ Κυριάκου Μάτση, σ. 47 καὶ 48. — Ἡ μπαλλάντα τοῦ φθινοπωρινοῦ Κύπρου Χρυσάνθη, σ. 138. Ὑποτροπὴ κατὰ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1968 στὴν Κύπρο τῆς... Μεσόγειου, σ. 140. — **Calculs (fr. G. Aufrère)**, σ. 152. — Ἀθεράπευτη ἐπάνοδος, σ. 157. — Ἐπτὰ καλλιγράμματα, σ. 204. — Ἐννιά καλλιγράμματα, σ. 241. — Ἐπίγραμμα γιὰ τὸ Μέγαρο τοῦ «Λυκεῖου Ἑλληνίδων Ἀμμοχώστου», σ. 285. — Ἐπίγραμμα στὸν Κυριάκο Μάτση, σ. 311. — Νέα Καλλιγράμματα, σ. 346. Στάχυ, σ. 423.

Β) ΔΙΗΓΗΜΑ — ΝΟΥΒΕΛΛΑ:

Ἀθρααμίδου, Μ.: Μία συνάντησι, σ. 79. Βαλέτας, Κ.: Ὁ Προμηθεὺς Δεσμώτης, σ. 43. — Στοῦ Ταμπάκη τὸν καφενέ, σ. 258. — Ἐντεκα ἀργεντινὰ διηγήματα, σ. 410. Γεωργιάδης—Κυπρολέων, Ἀ.: Τὸ στερνὸ χᾶδι, σ. 211. Γιᾶκος, Δ.: Νύχτα παραμονῆς, σ. 33. Κυθρεώτης, Ἰ.: Τὸ Κάστρο τ' Ἀν-Ἰλαρίωνα, σ. 237. Παπαγεωργίου, Σπ.: Στέφανος Κοσμίδης, σ. 247. Περνάρης Ἀ.: Ὁ ὄμπασις τοῦ Σεβντικιοῦ, σ. 66. Πέτρου, Ἀ.: Μάρλον Μπράντο, σ. 20. Χαραλαμπίδης, Κ.: Τὸ ρομπὸτ ὁ Καροῦμπο, σ. 298. Χριστοφίδης, Ἀ.: Μονόλογος, σ. 126. Χρυσάνθης, Κ.: Τὸ μεταμόσχευμα, σ. 142. — Κληρίδης ὁ δάσκαλος (νουβέλλα), πρ. τεῦχος 101—102.

Γ) ΘΕΑΤΡΟ:

Χρυσάνθης, Κ.: Φονικὸ στὸν προθάλαμο (μονόπρακτο), σ. 144.

Δ) ΔΟΚΙΜΙΟ — ΤΑΣΙΔΙΩΤΙΚΟ — ΜΕΛΕΤΗ κλπ.

★ (μετ. Κ. Χρυσάνθης): Τὰ Δικαιώματα τοῦ Ἀνθρώπου, σ. 149. Ἀλεξανδράκης, Μ.: 28 Ὀκτωβρίου 1940, πρὸς τεῦχος 99. Βαλέτας, Γ.: Ἡ κυπριακὴ λογοτεχνία, σ. 30. — Τρεῖς πρόδρομοι τῆς κυπριακῆς λογογραφίας, σ. 163. — Ὁ Βιζυηνὸς καὶ ἡ Κύπρος, σ. 202. — Γεώργιος Λουκάς, σ. 210. Βιολάρης, Γλ.: Ἐνα κυπριακὸ χειρόγραφο, σ. 184. — Μαγικὸι χαρακτήρες ἀπὸ κυπριακὸ γιαντροσόφι, σ. 399. Βράχας, Φρ.: Ἡ γιορτὴ τοῦ πατέρα, σ. 96. Γεωργιάδου—Λαμ

πίρη, 'Η.: Πάσχα στο Λεμονόδασος, σ. 333. Γαγκουλλής, Κ.: 'Ο ποιητής Π. Χατζηνάνου, σ. 373. Δαλμάτη, Μ.: Βοκκάκιος, σ. 404. Δρουσιώτης, Π.: 'Ο ποιητής Κύπρος Χρυσάνθης, σ. 45. 'Ιωαννίδης, Κ.: 'Ο Σαβάτικος, σ. 177. 'Ιωάννου, Μ.: Δυό εξαιρετικές άθιδες εις την Κύπρον, σ. 287. — 'Ομιλία επί τῆ ἐγκαθιδρύσει τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως εις Ἀθήνας 20 Ὀκτ. 1944, σ. 289. Καραπατάκης, Ν.: Δυό ἐπιστολές πρὸς τὸν 'Ι. Καποδίστριαν, σ. 263. Κληρίδης, Ν.: Ἀνέκδοτα ἔγγραφα, σ. 171. — 'Ο δεσπότης στὰ Πέρα τζιὰ στούς Ἀρκάτες, σ. 386. Κυπριανοῦ, Χρ.: Λαογραφικὲς ἐργασίες τοῦ ὄρος Κ. Χρυσάνθη, σ. 182. **Lavagnini, Br.:** Πανόραμα τῆς νεώτερης ποίησης, σ. 338. Πανάρετος, 'Α.: 'Η παλλούρα τῆς Ἁγίας Μαρίας, σ. 382. Παπακυριακοῦ, 'Α.: Τὸ μουσικὸ 1968 στὴν Κύπρο, σ. 244. Παπαδόπουλος Χρ.: Περίοδος νεοελληνικοῦ θεάτρου, σ. 220. Παπαχαλαμπους, Γ.: Ἐπιβίωσις ἀρχαίων ἔθιμων ἐν Κύπρῳ, σ. 384. Πασιαρδῆς, Χρ.: Γιώργιος Σουρῆς, σ. 418. Πιερίδου, 'Α.: 'Η λαϊκὴ τέχνη Κερπασίας, σ. 301. — Περιγραφή τύπων κυπριακῆς κατοικίας, σ. 370. Πιλαβάκης, Κ.: Λαογραφικὰ στοιχεῖα στὰ ποιήματα τοῦ Λιπέρτη, σ. 354. Ρουσουνίδης, 'Α.: Ἐθιμὰ τινα ἐκ τοῦ κύκλου τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν Κύπρῳ, σ. 378. Σαββίδης, Λ.: Μαρία Π. Ἰωάννου, σ. 285. Σπανός, Ν.: Τὸ λογοτεχνικὸ 1967 τῆς Κύπρου, σ. 73. — Μιά διήγησις τοῦ Ἡρόδοτου κι' ἕνα κυπριακὸ παραμῦθι, σ. 169. Σπυριδάκη, Γ.: Δημῶδεις θιβλικὲς παραδόσεις εις Κύπρον, σ. 159. Τσικνόπουλος, 'Ι.: Στιχοურγήματα κυπριακά, σ. 388. **Vaculik, L.** (μετ. 'Α. Μελάνθιος): Δυό χιλιάδες λέξεις, σ. 10. **Weil, S.** (μετ. Ἡθῆ Χριστοδούλου): Κενὸ καὶ ἀνταμοιβή, σ. 39. Χατζηνάνου, Κ.: Πτυχὲς κοινωνικῆς ὀργανώσεως τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, σ. 351. Χατζηκωστής, Γ.: Τὸ λογοτεχνικὸ 1968 τῆς Κύπρου, σ. 206. Χριστοφίδης, 'Α.: Κόσμοι, σ. 4. — Ἡ σύγχρονη κυπριακὴ λογοτεχνία, σ. 129. — Τὸ ΡΙΚ καὶ ἡ λαογραφία, σ. 369. Χρυσάνθης, Κ.: Ἡ ἱστορία τοῦ περιοδικοῦ «Πνευματικὴ Κύπρος», σ. 89. — Ἐνα πολὺ νεανικὸ γράμμα τοῦ θυζαντινολόγου **H. Grégoire**, σ. 148. — Ἐπιστημονικὸς Ἀπολογισμὸς τὸ 1968 στὴν Κύπρο, σ. 295. — 'Ο Γεώργιος Παπαχαλαμπους καὶ οἱ λαογραφικὲς ἐργασίες του, σ. 329. — Πρόσφατες λαογραφικὲς ἐκδόσεις τῆς Κύπρου, σ. 364.

Ε) ΣΧΟΛΙΑ — ΑΡΘΡΑ — ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

'Αλεξανδράκης, Μ.: Ἡ προσφώνσις τοῦ ἐξ. Πρέσβους τῆς Ἑλλάδος, σ. 284. ☆ (Τὸ περιοδικὸ): Φρ. Βράχας, σ. 96. — Κ. Μόντης, σ. 101. — Τ. Φυλακτοῦ, σ. 117. — 'Α. Χριστοφίδης, σ. 125. — Κ. Χρυσάνθης, σ. 137. — Ν. Κληρίδης, σ. 157. — Πνευματικὴ

συγκέντρωσις μετὰ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑκατοστοῦ μας τεύχους, σ. 188. — Συγκέντρωσις γιὰ τὸν γηραιὸ λαογράφο κ. Ν. Κληρίδην, σ. 273. — Αἰωνία ἡ μνήμη του, σ. 277. — Μαρία Π. Ἰωάννου, σ. 284. — Τὸ θέατρο καὶ ἡ κα Μαρία Π. Ἰωάννου, σ. 306. — Παρασημοφορία τῆς κας Μαρίας Π. Ἰωάννου, σ. 325. — Γ. Παπαχαλαμπους, σ. 328. Βαλέτας, Γ.: Προσφώνησις σὲ συνεισίστησι τῶν νέων λογοτεχνῶν Κύπρου, σ. 324. Βράχας, Φρ.: Ἡ ἐπέτειος τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, σ. 186. — Δίκαια ἀναγνώρισις στὸν ὑπουργὸ Παιδείας, Ἀ' Διεθνὲς Κυπριολογικὸν Συνέδριον, Ἡ Παλαιὰ φρουρά, **Excerpta Cypria**, σ. 222. — Ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία στὴν Κύπρο, σ. 269. — Ἐθνικὲς Γιορτές, ΡΙΚ, («Ξαίρωσις Τουταίης», «Καρβάς»), σ. 270. Ἀνούνατση δυνάμεων, σ. 424. («Δημιουργία»): Τὰ μνημεῖα τοῦ Π. Νιρβάνου, σ. 292. Δημητρίου, Ν.: Χρυσάνθης, Κ., Κυπριανοῦ, Χρυσ.: Εἰσήγησις γιὰ τὸν «Πιερίδιο Διαγωνισμὸ Διηγήματος», σ. 266. («Ἐλευθερία»): Τὸ πνεῦμα δὲν ὑπέκυψε, σ. 26. — Κ. Γιαλλουρίδην («Ἐνα ἱστορικὸν ἔγγραφον διὰ τὴν συμβολὴν εις τὸν Ἐπικὸν Ἀγῶνα τοῦ 1940—41, σ. 83. — Δὲν πταίει ὁ θεσμός, σ. 85. («Ἐλευθερον Βῆμα» Ἡ ἐθνικὴ συνειδησις, σ. 56. Ἐμφιετζίς, Γ.: Ἐπιστολή, σ. 308. Κιτρομηλίδης, Π.: Ἡ λαογραφία στὰ μαθητικὰ περιοδικά, σ. 197. — Ἡ ἐκδοσις τῆς («Μαθητικῆς Ἔστιας»), σ. 281. Κληρίδης, Ν.: («Μηνύον»), σ. 230. Κρανιδιώτης, Ν.: Ἄντ. Ἰντιάνος, σ. 224. Κυθρεώτης, 'Ι.: Τιμητικὲς διακρίσεις στὸν Ν. Κληρίδην, σ. 188. Κυπριανοῦ, Χρ.: Λεξικὸν τῆς Κυπριακῆς διαλέκτου, σ. 429. («Κύπρος»): Τὰ οἰκονομικὰ μας ὅταν λυθῆ τὸ κυπριακόν, σ. 56. Λανίτης, Κ.: Ἐπιστολή, σ. 310. («Μακεδονικὴ Ζωή»): Τὸ κατασκευάσμα, σ. 385. Μεταξᾶ—Κρονηρᾶ, 'Α.: Μαρία Π. Ἰωάννου, σ. 321. Νικοπαλιδῆς, Ν.: Τὸ («Μηνύον»), σ. 190. Ούρανῆς Κ.: Ἐπιστολή, σ. 309. Παναγιωτόπουλος, Π.: Ἐνα ἐκκερεμὲς χρέος, σ. 191. Περνάρης, 'Α.: Νέαρκος Κληρίδης, σ. 187, Ὁμιλία σὲ δεῖπνον, σ. 429. — Στρ. Μυριθῆλης, σ. 430. ΡΙΚ: Σχόλιον, σ. 25. — Μήνυμα τοῦ πρέσβους τῆς Ἑλλάδος κ. Μ. Ἀλεξανδράκη, σ. 84. Σπανάνας, Ν.: Ὁ θάνατος τοῦ Στάϊνμπεκ, σ. 226. Σωτηρίου, Π.: Λαογραφικά, σ. 195. («φωλάδιο») (πολυγρ.): Γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ μας, σ. 81. Χριστοφίδης, 'Α.: Ἀπὸ συζήτησις περὶ θεάτρου, σ. 271. Χρυσάνθης, Κ.: Δεκαεννιά ποιήματα τοῦ Τέχου γιτροῦ **M. Holub**, σελ. 14. — Γιὰ τὴν Τοεχοσλοβακία, Οἱ ἀναστρώσεις τοῦ Γ. Βαλέτα, Τὰ «Δωδεκανησιακά», σ. 23. — Δυὸ ἐπίτιμα μέλη τῆς («Ἐθνικῆς Ἐταιρ. Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου»), Οἱ μεταφράσεις μελετῶν καὶ δοκιμῶν, σ. 24. — Ἐρασιτεχνικὲς παραστάσεις ἀρχαίων τραγωδιῶν, σ. 25. — Ἐπικίδειοι ἄλογοι ἄλλοι, Ἄρχεῖα καὶ δημοσίευσή τους, σ. 53. — Ἡ ζωλοπλαστικὴ τοῦ Ν. Παπακωνσταντίου, Θεμι-

στοκλής Δέρβης, σ. 54. — Πολιτικές δηλώσεις αυτοκλήτων αρχηγών, Κυριάκος Μάτσας, 'Η εορτή 'Ελληνικῶν Λαϊκῶν Χορῶν, σ. 55. — 'Ο κ. Μεν. 'Αλεξανδράκης, 'Η 'Φιλολογική Βραδυνή', Λογοτεχνικές σελίδες τῶν ἐφημερίδων, σ. 80. — Τὸ ντοκουμανταίρ (''Ἐτοί πολέμουσαμε τὸ 1940—41»), στὸ ΡΙΚ, Γεώργιος Παπανδρέου, σ. 81. — Μία συνάντηση μετὰ τὸν Μπάμπη Κλάρα τὸ καλοκαίρι τοῦ 1967, σ. 87. — Τὰ 'Ανθρώπινα Δικαιώματα, Τὸ «Δελτίον τῶν καθηγητῶν τοῦ Παγκ. Γυμνασίου», Οἱ δωρεές τῆς 'Ελληνικῆς Κυβερνήσεως, σ. 153. — Τὸ τεῦχος Ν. Κληρίδου. — («Παλαμική 'Εορτή») στὸ Κτῆμα, Διὰ χειρὸς ἡρώων, Οἱ 'Ελληνόφωνοι τῆς Κύπρου καὶ ὁ κ. **R. Milliech**, σ. 223. — Τὸ χιλιοστὸ τεῦχος τῆς («Νέας 'Εστίας»), σ. 224. — Δυὸ λόγια γιὰ τὶς ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Καπποδιστρια, σ. 263. — 'Ο Πέτρος Χάρης ἀκαδημαϊκός, σ. 271. — Τὸ Α' Διεθνὲς Κυπριολογικὸν Συνέδριον, σ. 272. — 'Η ἀπονομή τοῦ Χρυσοῦ Σταυροῦ στὴν κ. Μαρία Π. 'Ιωάννου, σ. 321. — Τὸ «Εὐρετήριο» τοῦ κ. Χρυσ. Κυπριανοῦ, Μία ἐκδήλωση γιὰ τὸν φοῖβο Δέλφου, Μία δωρεὰ στὸν Καραθᾶ, σ. 322. — Τὸ τεῦχος γιὰ τὴν κ. Μαρία Π. 'Ιωάννου, 'Ο «Συνεργατιστής» γιὰ τὸν Ν. Κληρίδου, Τὸ πρόγραμμα «Γιὰ τοὺς Νέους», σ. 323. — Οἱ Κύπριοι συνέδροι, σ. 324. — 'Ο Δῆμος 'Αμμοχώστου, Τὸ «Ραδιοπρόγραμμα», Τὸ τεῦχος γιὰ τὸν κ. Γ. Παπαχαράλαμπος, σ. 400. — 'Ανθολογία Νέων Κυπρίων Ποιητῶν, 'Η μπουάτ «Κύκλοι», σ. 425. — «Δύκειον 'Ελληνίδων 'Αμμοχώστου», «Μακεδονικὴ Ζωή», 'Αχ αὐτὰ τὰ φαντάσματα, «Εἰκονογράφηση ξένη», σ. 426.

ΣΤ) ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ:

Βράχα Μ.: Κ. Α. Σφαέλου—Βενιζέλου, σ. 280. Κυπριανοῦ, Χρυσ.: Κ. Πιλαθάκης, σ. 191. Λυκαύγης, 'Α.: Κ. Μόντης, σ. 230. Μόντης, Κ.: Κ. Χρυσάνθη, σ. 154. Παναγιωτοῦνης, Π.: Στ. Καρακάσης, Γ. Πουλόπουλος, σ. 86. Παναγιωτοῦνης, 'Α.: **Ann Matthews**, σ. 231. Περνάρης, 'Α.: Γ. 'Αναπλιώτης, σ. 56. Πισσᾶς, Μ.: Π. Παναγιωτοῦνης, σ. 194. — Κ. Χρυσάνθη, σ. 278. Χριστοφίδης, 'Α.: Π. 'Ιωαννίδης, σ. 154. Χρυσάνθη, Κ.: 'Αγγ. Παρθένης, 'Ομ. Μπεκές, σ. 27. — Π. Παναγιωτοῦνης, σ. 28. — Π. Λεοντίου, Θ. Κουγιάλης, Ξ. Λυσιώτης, σ.

57. — Ι. Μ. Χατζηφώτης, Μπ. Κλάρας, σ. 58. — Δ. Σταμέλος, σ. 59. — Γ. Βερίτης, σ. 60. — Δημ. Σταθόπουλος, 'Α. Γαλανάκη—Βουρλέκη, σ. 87. — 'Αρχ. Μακάριος Γ', σ. 155. — Π. Περισιάνης, σ. 156. — Μάξ. Κουρσουμπᾶς, Μαρία 'Ιωάννου, σ. 194. — Κ. Βασιλείου, 'Α. 'Ιακώβου, σ. 232. — Σ. Χαλλούμας, Μ. 'Ιακωβίδης, 'Α. Κύρου, σ. 233. — Π. Φλώρος, σ. 234. — Κ. Καθάφης, σ. 279. — Π. Πρεβελάκης, σ. 402.

Ζ) ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΟΥ, ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ, ΜΟΥΣΙΚΗΣ:

Γ. Κυριάκου, σ. 227. 'Εκθεση Στ. Βότοπ, σ. 427. Λυσιώτης, Γ. Δύσκολος, σ. 401. Παναγιώτου, Ν.: Παραμῦθι χωρὶς ὄνομα, σ. 400. Σταυρίδης, Μιχ.: Τρεῖς μουσικὲς ἐκδηλώσεις, σ. 228. — Τρεῖς ἐκδηλώσεις σ. 428. Χρυσάνθη, Κ.: Ποιὸς φοβάται τὴν Βιρτζίνια Γούλφ, σ. 277.

Η) ΜΟΥΣΙΚΗ:

'Αρβανιτάκης: Γ.: Πορτοκαλιά, σ. 312. Δημοτικὸ (κατ. Κ. 'Ιωαννίδης): 'Ο Σαβάκκος, σ. 177.

Θ) ΠΙΝΑΚΕΣ, ΓΛΥΠΤΑ, ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:

'Αλεξανδράκη, Δ.: Κατάληψις ἐχθρῶν θέσεων, πρ. τεῦχος, ἀρ. 99. Κυριακοῦ, Γ.: Βασίλης Μιχαηλίδης, σ. 162. Σάββα, Χρ.: Μία ὑφασματογραφία, σ. 13. — Σχέδιο, σ. 46. Χρυσάνθη, 'Α.: Τὸ Μοναστήρι τοῦ Κύκκου, σ. 255. — 'Η γατούλα μας, σ. 326. Φωτογραφίαι: Φρ. Βράχα, Κ. Μόντη, Τ. Φυλακτοῦ, 'Α. Χριστοφίδης, Κ. Χρυσάνθη, Ν. Κληρίδου, 'Οργανωτικὴ 'Επιτροπὴ Α' Διεθνούς Κυπριολογικοῦ Συνεδρίου, Μαρία Π. 'Ιωάννου, ὁ ἐξ. Πρέσβυς τῆς 'Ελλάδος, ἡ κα 'Αλεξανδράκη καὶ ἡ οἰκογένεια κας Μαρίας Π. 'Ιωάννου, Γ. Παπαχαράλαμπος,

Ι) ΓΕΝΙΚΑ: 28, 60, 198, 234, 282, 326, 432.

ΙΑ) ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ: Διαγωνισμοὶ ἀθλοθετημένοι ὑπὸ τῆς Βασιλικῆς Πρεσβείας τῆς 'Ελλάδος, σ. 280. Περίδειος Διαγωνισμὸς Διηγήματος, σ. 325.

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ.

Ἐγγεγραμμένη ἐν Λονδίῳ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ : ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Λεωφ. Ὁμήρου 30

Τηλ. 76235/6/7 Τ.Κ. 1352 Τηλεγρ. "PANCYPRIAN"

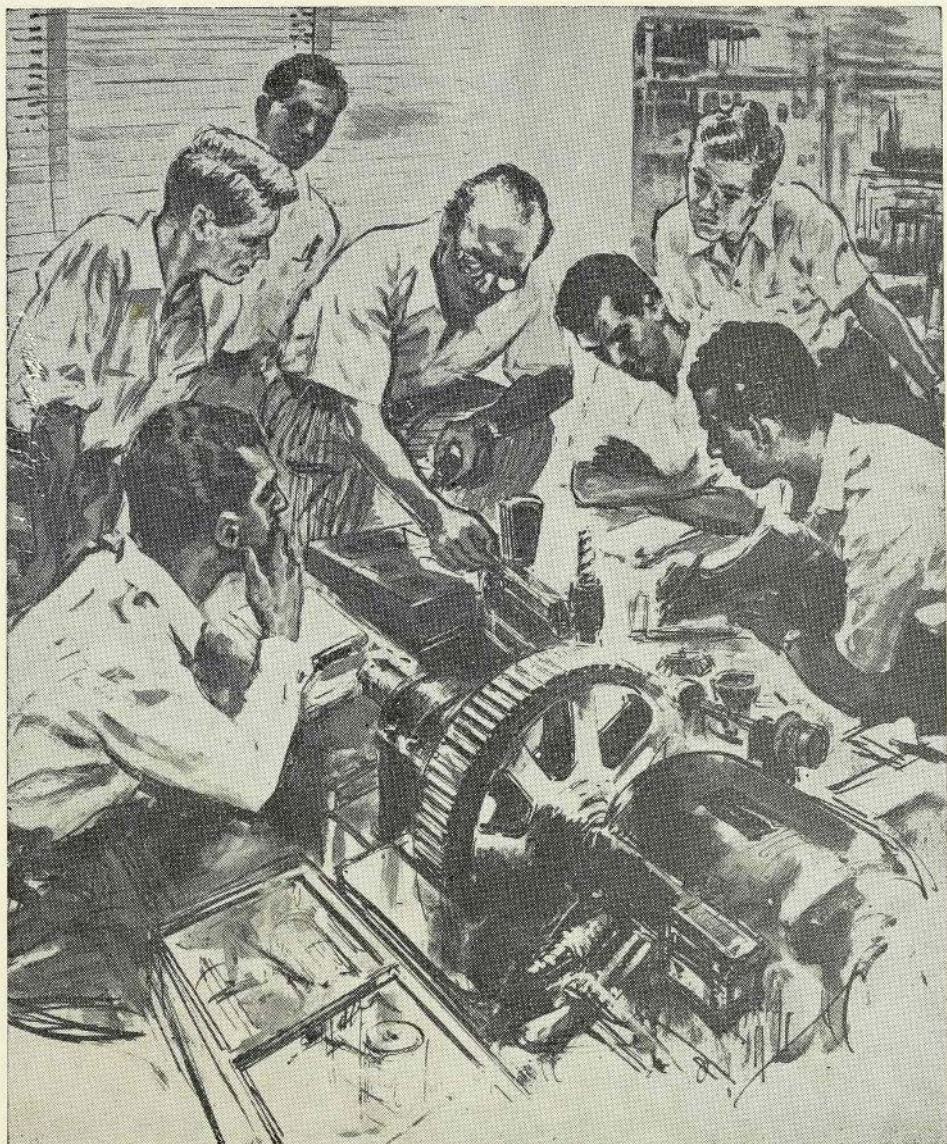
Ἵποκαταστήματα :-

- ΛΕΜΕΣΟΣ : Ἰκίνητον Σπ. Παυλίδη, ὁδ. Ἁγίου Ἀνδρέου,
Τηλ. 4000.
- ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ : Γωνία Σταδίου καὶ Ἐλευθερίας, Τηλ. 3292.
- ΛΑΡΝΑΞ : Ἐρμοῦ 39β, Τηλ. 3148.
- ΜΟΡΦΟΥ : Μακαρίου Β' 13, Τηλ. 8543.
- ΠΑΦΟΣ : Λεωφ. Ἀθηνῶν, Τηλ. 2580.

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ :

- ★ Ζωῆς,
- ★ Πυρός,
- ★ Θαλάσσης,
- ★ Ἐργατικῶν & Προσωπικῶν Ἀτυχημάτων
- ★ Αὐτοκινήτων,
- ★ Κλοπῆς,
- ★ Ἀστικῆς Εὐθύνης,
- ★ Θραύσεως Κρυστάλλων κλπ.

ELLAPLAN, ΤΡΑΠΕΖΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

Κληρονομική μεταβίβασις τεχνικής.

Μέρος του ένεργητικού μιάς μεγάλης εταιρείας πετρελαίων είναι ή κιβωτός των τεχνικών γνώσεων της, αποτέλεσμα πλέον των πενήνκοντα έτων έργασίας εις δοκιμάς και λάθη, Ιδέας και έρευνας, από τους καλύτερους τεχνικούς της έποχής. Τό σύνολον αυτής της τεχνικής πείρας έχει μεταβιθασθή εις την νέαν γενεάν, τους τεχνικούς της σήμερα, οι όποιοι συνεχίζουν την έργασίαν των και με την σειράν των καταρτίζουν νέα στελέχη. Αυτή ή κληρονομική μεταβίθασις των γνώσεων είναι ένας σπουδαίος συντελεστής εις την ικανότητα της ΣΙΕΛΛ ν' αντιμετώπιση τά σημερινά και αύριανά προβλήματα.

...αυτός είναι ό ρόλος της ΣΙΕΛΛ

